

టాల్ స్టాయి కథలు

మూడవ భాగము

కర్త: టాల్ స్టాయి

అనువాదకర్త: భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు

పబ్లిషర్లు

కొండపల్లి వీరవేంకయ్య అండ్ సన్సు

శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ షా

రాజమండ్రి

నర్వహక్కులు
గంధకర్తవి

వెల
1—0—0

మొదటి ముద్రణ
జనవరి 1957

శ్రీ కొండపల్లి ముద్రాశాల
రాజమండ్రి

500
ప్రతులు

విషయ సూచిక

		పేజీ
1. మనిషికి ఎంత భూమి అవసరం ?	1
2. దేనివల్ల మనుషులు బతకడం	31
3. ఇద్దరు ముసిలివాళ్లు	70



కాంట్ లియో టాల్ స్టాయ్

(1828 - 1910)

టాల్ స్టాయ్ రష్యాదేశపు ఇటీవలి సారస్వత చరిత్రలో అత్యున్నతమైన ప్రత్యేక స్థానం ఆర్జించుకున్న మహావ్యక్తి. ఆయన జమిందారీ కుటుంబంలో జనించినవాడైనా, సాధారణ యోధుడుగ సేనలో జేరి రణరంగానికి వెళ్లి, సైనికుల యిక్కట్లు స్వానుభవంవల్ల తెలుసుకున్నాడు. ప్రజలయందు ఆయనకు గల సానుభూతి, సత్యధర్మాలయందు ఆయనకు గల అనక్తి ఆయన్ని కలం పట్టించాయి. భౌతికమైన భోగాలకీ ఆధ్యాత్మికమైన ఆశయాలకీ ఆయన హృదయం నిరంతర సంగ్రామ రంగం అయింది. ఆయన యోచన విప్లవానుగుణం అయినా, ఆయన శక్తి పరిణామవాదపక్షమే. తలపెట్టిన ఉద్యమంలో త్రికరణంగా లీనం అయిపోవడం ఆయన స్వభావం. నకల విధ స్వాతంత్ర్యం ఆయన లక్ష్యం. భూధనధాన్యాల అపరిమిత సేకరణకి ఆయన ద్వేషి. తన నైతిక లక్ష్యాన్ని చేరుకోగల మార్గాన్ని తన జీవితం నడుపుకోలేకపోతిన గదా అని చివరదాకా ఆయన బాధపడ్డాడు. తన యావ దాస్తీ వదిలేసి తను వానప్రస్థంలో ఉంటూ ఆయన కర్షక జనానికి తోడ్పడ్డాడు. పైపై జ్ఞానం ఆర్జించి విద్యాధికులం అనుకునేవారి సంకుచితత్వం ఆయన హేళనచేశాడు. ఆయన ప్రజ్ఞ సర్వత్రముఖం. ఆయన ఎక్కడ చెయివేస్తే అక్కడ చైతన్యం ఉట్టిపడింది. ఆయన సృష్టి అపారం - నవలలు, నాటకాలు, కథలు, చరిత్రలు, విమర్శనలు - అన్నీ చరితార్థం అయినవే. ఆయన శైలి హృదయంగమం.

ఈ సంపుటంలో 23 కథ లున్నాయి. జీవిత సమస్యలలో ఏదో ఒకటి గొప్పది చర్చింపబడని కథ ఏదీ లేదు. ఈ ఇరవైమూడు కథల్నీ నేను పరిమాణ ప్రకారం క్రమపరిచాను. 'ఈ ఇరవైమూడు కథలు మాత్రమే రచించిఉండి మరి యితరత్రా యే రచనా టాల్ స్టాయ్ చేసుండకపోయినా, ఆయన రచనా ప్రసిద్ధి ఇప్పటిలాగే ఉండేది', అని ఒక మహావ్యక్తి చేసిన విమర్శ జ్ఞప్తియం దుంచుకుంటే, ఇవి ఎటువంటి మహిమ గలవో బోధపడు తుంది. ఇందులో ఒక్కొక్కటి, వ్యాసమా, కథా, కథానికా, సామ్యకథా, చరిత్రా, ఆత్మకథా, లేక అన్నింటి సమ్మేళనానా అనిపిస్తుంది.

వీటి ఆంధ్రభాషాంతరీకరణం గురించిన అనుమతికోసం ఢిల్లీలోని 'రష్యన్ ఎంబెసీ' వారిని నేను కోరగానే, వారు అనుమతి ఇచ్చారు. వారికి కృతజ్ఞుణ్ణి.

అ ను వా ద క ర్త.

టాల్ స్టాయి కథలు

మనిషికి ఎంత భూమి అవసరం?

i

ఒక అక్క తన చెల్లెల్ని చూసి రావడానికి పల్లెటి దిక్కుకి వెళ్ళింది. ఆ అక్క పట్నంలో ఒక వర్తకుడి భార్య, చెల్లెలు గ్రామంలో ఒక రైతు పెళ్ళాం. ఇద్దరూ టీ తగేవేళ, మాటా కబురూ చెప్పగోడంలో, అక్క నగరజీవితంలో ఉండే మెరుగులు చెప్పడం మొదలెట్టి, అక్కడ తమరు ఎంత హాయిగా జీవిస్తారో, తమ రెండు గొప్పగా వేషంవేస్తారో. పిల్లలు ఎంత ఉలిపిరి దుస్తులు ధరిస్తారో, తమరెంత మంచి దినుసులు తిని తాగుతారో, ప్రదర్శన శాలలకీ విహారాలకీ వినోదాలకీ ఎల్లాఎల్లా తమరు వెడుతూంటారో, ఏకరువెట్టి బడాయి కొట్టింది. చెల్లెలికి కోపంవచ్చి తనవంతు రాగానే వర్తకుడి జీవితం నిరసన జేసేసి, రైతు జీవితం వెనకేసు గొచ్చింది. 'నా జీవిత మార్గం వదులు కుని నీ మార్గంలోకి నేను ఎన్నటికీ మారను. ఉంటే మేం కాస్త మోటుగా ఉండచ్చు, కాని అధమం ఏ చింత లేకుండా మాత్రం ఉంటాం. మాకంటే నాజూకు ఫక్కిలో మీరు జీవించవచ్చుగాని, అవసరానికి సరిపడడంకంటే ఎక్కువగామీరు తరుచు ఆర్జించుకో గలిగినా, ఉన్నదంతా పోగొట్టుకోడానికే ఎక్కువ వీళ్ళున్నాయి మీకు. లాభనష్టాలు కవలపిల్లలు—అంటారు విన్నేదూ? ఒకనాడు ఐశ్వర్యంతో తులతూగేవాళ్ళు మర్నాడు తిండికి ముప్పైత్తుగోడం తరుచు జరుగుతూ ఉంటుంది. మా మార్గం క్షేమతరం. రైతు జీవితం కొవ్వెక్కిన రకంగా ఉండకపోయినా దీర్ఘంగా ఉంటుంది.

మేం ఎన్నడూ ధనికులం అవడం అంటూ ఉండదు. కాని తిండికి మా కెప్పుడూ వుష్కలంగా ఉంటుంది' అంది. అందుకు అక్క హేళనగా, 'వుష్కలంగా? మరె, ఎందుకూ, వందులకీ దూడలకీ వాటాలు పెట్టుకోడానికేగా; పోవే! సాంఘిక మర్యాదల్లో ఉండే సౌగం మీ కెక్కడ తెలుస్తుందీ? మీ ఆయన ఎంత చాకిరీట చెయ్యనీ నువ్వు ఇప్పుడెల్లా ఉన్నావో అల్లాగే మరణించాలి— ఏ పెంట కుప్ప మీదో! నీ పిల్లలూ అంతే!' అంది.

మళ్ళీ చెల్లెలు అందుకుని, 'నరే, ఏమంటావ్ అందుకూ? మా పని విధాయకంగా మోటు, ముతగ. కాని, మరో దృష్టితో చూస్తే అది అమోఘం, మేం ఎవడికీ సలాములు చెయ్యనవసరం లేదు. కాని, పట్నాల్లో ఉండే మీకు చుట్టూ దురాకర్షణలే. ఈ రోజున అంతా సవ్యంగానే కనపడచ్చు. అయితే రేపు? మహాళని నీ భర్తకి ఏ పేకాటో, ఏ ఘద్యపానమో, ఏ స్త్రీ సంపర్కమో ఎరచూపించి లాగెయ్యచ్చు. దాంతో సర్వమూ నాశనం అవుతుంది, అల్లాంటివి తరుచు జరుగుతూండవూ?' అంది.

కాని ప్రహోమా, ఇంటియజమాని. వేడిమిద్వైపైన పడుకుని, ఈ స్త్రీల వాగ్ధోరణి జాగ్రత్తగానే విన్నాడు, విని, 'అమాట పూర్తిగా సత్యం. పనితనం నించీ భూమాతని దున్నుకోడంలో లీనం అయిఉండే రైతులమైన మాకు తలలోకి అవివేకాన్ని ప్రవేశపెట్టుకోడానికి తీరుబడి ఉండదు, మాకు లోటల్లా ఒకటే. ఏమిటదీ అంటే, మాకు సరిపడ భూమిలేదు. నాకే గనక విస్తారం భూమి ఉండి ఉంటే, చివరికి ఆ మహాళని భయంకుడా నాకు లేదు' అనుకున్నాడు.

ఆ స్త్రీలు టీ పానం పూర్తిచేసుకుని, కాస్సేపు దుస్తుల్ని గురించి ముచ్చటించి, టీ పకరాలు ఎక్కడివక్కడ పెట్టేసి పడుకుని నిద్రించారు.

కాని, మహాశని, ఆ వేడి మిద్దెపక్కనే తనూ కూచుని ఇక్కడ జరిగిన మాటలన్నీ వినేశాడు. చెల్లెలి మాటలవల్ల ఆమె భర్త ప్రహోమా బడాయిలో పడిపోయి నందుకున్నా, అతడు తనకే గనక ఎస్తారం భూమి ఉండి ఉంటే, చివరికి ఆ మహాశని భయంకుడా తనకి లేదు—అనేసి నందుకున్నా, మహాశని చాలా సంతోషిస్తూ, 'అంతా బాగానే ఉంది. మనకి ఒక లడాయి పడుతుంది. నీకు నేను విస్తారం భూమి ఇస్తాను. ఇచ్చి ఆ భూమి మూలంగానే, నిన్ను నా వశం చేసుకుంటాను,' అనుకున్నాడు.

ii

ఆ గ్రామానికి చేరువులోనే ఒక గొప్పవిడ ఉంటోంది. అవిడ మూడువందలఎకరాల ఎస్టేటుకి సిల్లజమీంవాణి. చిరకాలం అవిడ రైతులందరితోటీ ఎంతో సఖ్యంగా ఉండేది. కాని, తన నిర్వాహ కుడుగా ఒక ముసిలి సిపాయిని పెట్టుకోగానే, వాడు జనానికి జరి మానాలు వేసి దిగలాగడం మొదలెట్టాడు. ప్రహోమా ఎంత జాగ్రత్తగాఉండడానికి యత్నిస్తే, అతడిగుర్రం ఏదోవెళ్ళి అవిడ ఉలవ చేలో పడడమో, అతడి ఆవేదో వెళ్ళి అవిడ తోటలో తచ్చాడడమో, అతడి దూడలేవోవెళ్ళి అవిడ పచ్చికబీళ్ళలోకి దారి చేసుకోడమో, మళ్ళీ మళ్ళీ జరుగుతుండడంవల్ల, అతడు నిత్యమూ జరిమానాలు చెల్లగట్టవలసి సౌచ్చేది. ఎంజేస్తాడా ? చెల్లించేనేవాడు, పాపం ! కాని తోపల తిట్టుగునేవాడు. ఇంటికి

మహా చెడ్డ 'తెంపయ' గా వెళ్ళేవాడు, ఇంట్లోవాళ్ళమీద ఖస్సు మనేవాడు. వేసంకాలం పొడుగుతా ఆ నిర్వాహకుడిమూలంగా ప్రహారీ చాలా చిక్కుపడ్డాడు. కాని, శీతకాలం రాగానే అతనికి బాధ అనిపించడం బదులు పరువుల్ని సొలల్లో పెట్టేశాం గదా బాబూ అని సంతోషంకుడా వేసింది. అవి పచ్చిక బీటికి వెళ్ళి తేరగా మేసాస్తే తీరిపోయేదానికి నిలవమేత వాటికి వెయ్యి వలి సొచ్చినందుకు అతడు సణుక్కున్నా, అధమం వాటిని గురించిన అందోళనమాత్రం అతనికి విరగడైంది.

శీతకాలంలో వదంతి బయల్దేరింది : ఆ జమీందారిణి తన భూమి అమ్మేస్తుందిట, హైరొడ్డున ఉన్న హొటలు యజమాని దాన్నిగురించి బేరాలు చేస్తున్నాడట—అని. ఈ సంగతి రైతులు విని ఎంతో కంగారుపడుతూ, 'ఇంకేముందీ? హొటలు యజమానే గనక ఈ భూమికొనేస్తే, అవిడ నిర్వాహకుడు వేసిన జరిమానాలకంటె జోరుగా జరిమానాలు తగిలించి మన్ని బాధించేస్తాడు. ఈ భూమి ఒక్కటే ఆధారం మనందరికీ,' అని అనుకున్నారు. అప్పుడు వాళ్ళు తమ 'ప్రజాసంఘం' తరపున ఆవిణ్ణి కలుసుకుని, హొటలు యజమానికి ఆ భూమి అమ్మవద్దని ఆవిణ్ణి కోరుతూ, అత డిచ్చేకంటె ఎక్కువధర తమరే ఇయ్యజూపారు. అవిడ అల్లానే కానీండి, అంది. ఆ భూమిమీద అందరికీ ఉమ్మిడి హక్కు ఉండేలాగ, ఎట్టేటు యావత్తూ ప్రజాసంఘమే సమిష్టిగా కొంటూన్నట్టు ఏర్పాట్లు చెయ్యడానికి ఆ రైతులు యత్నించారు. వాళ్ళంతా రెండుసార్లు సమావేశమై సంప్రతించుకున్నారు. కాని వ్యాపారం పైనలు చేసుకోలేక

పోయారు. మహాశని వచ్చి వాళ్ళల్లో వైషమ్యబీజాలు చల్లడం వల్ల, వాళ్ళు ఏకాభిప్రాయానికి రాలేకపోయారు. చివరికి, ఎవడి ఉపాధినిబట్టి వాడు, వ్యష్టిగానే ఆ భూమి కొనుక్కోగలందుకు వాళ్ళు నిశ్చయానికి వచ్చారు. జమీందారిజీ, ఈ పద్ధతికి అంగీకరించింది, ఆ పద్ధతికి అంగీకరించినట్టే.

వెంటనే ప్రహోమా ఓ సంగతి విన్నాడు—తన పక్కవాడోడు ఒక యాభై ఎకరాలు కొనేస్తున్నాడనినీ, సగం ధర రొట్టెగా చెల్లిస్తూ తక్కింది సంవత్సరానంతరం అతడు చెల్లగట్టే షరతుకి జమీందారిజీ అనుమతించిందనీ. ప్రహోమాకి చుప్పనాతి బుద్ధివుట్టి, 'చూడెల్లా వచ్చిందో! ఈ భూమి యావత్తూ అమ్ముతున్నారా! అటువంటప్పుడుకుడా అందులో కొన్నేనా నేను అర్జించకుండా ఉండడమా!' అనుకుని, భార్యనిపిల్చి అమెతో, 'చూడూ. వాళ్ళూ వాళ్ళూ నేల కొనేస్తున్నారు. ఓ ఇరవై ఎకరాల ప్రాప్తికేనా మనమూకొని తీరాలి. జీవితం కేవలం దుర్భరం అవుతోంది. జరిమానాలేసి, ఆ నిర్వాహకుడు మన్ని ఇల్లా ఊరికే రాచి పారేస్తున్నాడు' అన్నాడు. వాళ్ళిద్దరూ కలిసి సంప్రతించుగుంటూ కొంతనేలేనా కొనగలగడం ఎట్లానా అని ఆలోచించారు. వెనకేసిన సొమ్ము ఓనంద ఉంది. ఒక గుర్రప్పిల్లని సగం తేనెటీగల్నీ అమ్మేశారు. కొడుకుల్లో ఒకణ్ణి పాలేరుగా కుదిర్చి వాడి కూలి సంచకరువుగా పుచ్చేసుకున్నారు. లోతక్కువ ఒక బావగారి దగ్గర పుచ్చుకుని, కొనుధర సొమ్ములో సగం ఎల్లాగో గోకి పోగుచేశారు. కొంత అడివితో కుడా ఉన్న ఓ నలభై ఎకరాల ఖండం కొనాలని సంకల్పించు

గున్నారు. వెంటనే ప్రహోమా అది బేరం చేసుకొనడానికి జమీందారిణి దగ్గరికి వెళ్ళాడు. ఒప్పందం అయింది, అందుకు కరకంపనంకూడా చేసుకున్నారు. కొంత సొమ్ము ముందుగానే అతడు అవిడ అధీనంలో నెట్టాడు. వట్నం వెళ్ళారు, పత్రాలు సంతకం చేసుకున్నారు — అతడు తక్షణం సగం ధర నగదుగా ఇచ్చెయ్యడానికి, తక్కిన సగమూ రెండేళ్ళలోపల చెల్లగట్టగల పూచీ పడడానికినూ.

ఇక్కడికి ప్రహోమా స్వంత భూమి అనేది చూడగలవాడయ్యాడు. విత్తులు బదులుచ్చుగుని ఆ భూమి అతడు ఊడ్చాడు. మంచిపంట పండింది. సంవత్సరంలోపలే జమీందారిణికి తన బావగారికి కుడా బాకీ మొత్తాలు అతడు చెల్లగట్టి పారెయ్యగలిగాడు. దాంతో అతడు రూఢిగాభూమి ఖామందు అయ్యాడు. స్వంతభూమి దున్ని ఊడ్చుకున్నాడు, స్వంతభూమి మీదే గడ్డిపైరువేశాడు, తన అడివిలోనే చెట్లు కొట్టుకున్నాడు, తన పచ్చిక బీళ్ళలోనే తన పశువుల్ని మేపుకున్నాడు. దున్నడానికి గాని ఎదుగుతూన్న చేలు చూడ్డానికి గాని పొలాలకి వెళ్ళినప్పుడూ పచ్చిక ఎల్లా ఉందో అని బీళ్ళకి వెళ్ళినప్పుడూ అతనికి అమితానందం వేసేది. తన భూమిమీద పెరిగిన గడ్డి తన భూమి మీద వికసించిన పువ్వులూ తక్కినచోట్ల వాటికంటే వేరుగా ఉంటున్నట్టు అతనికి కనపడేవి. పూర్వం ఆ భూమి పక్కనించి నడిచి పోతూంటే అతనికి అన్ని భూములులాగే అదీ ఉండేది, కాని, ఇప్పుడు : మరొకమోస్తరుగా ఉన్నట్టుంది.

iii

ప్రహోమా చాలా తృప్తి పడ్డాడు. ప్రతీదీ నిశ్చేపంలా ఉండేదే. అల్లా ఎక్కడ ఉండనిస్తారూ : పక్కరైతులు ఇతని ఊడుపుపొలాల్లోకి పచ్చిక బీళ్ళలోకి దురాక్రమణలు మొదలెట్టారు. అతడు ఎంతో మర్యాదగా వాళ్ళకి విన్నవించుతోచ్చాడు. కాని, వాళ్ళు అల్లా చేస్తూనే ఉన్నారు. ఒకప్పుడు 'ప్రజాసంఘం' తాలూకు పశువులకాపరి నిర్లక్ష్యంవల్ల ఉమ్మడి గోవు లెళ్ళి ఇతని బీళ్ళలో పడేవి. మరొకప్పుడు రాత్రిమేతకి వెళ్ళిన గుర్రాలొచ్చి ఇతని చేలో పడేవి. ప్రహోమా వాటిని విసుగులేకుండా మళ్ళేస్తూండేవాడు, యజమానుల్ని క్షమించేసి ఊరుకుంటూండే వాడు, అంతే. అల్లా ఎవణ్ణీ కోర్టుకి ఈడవకుండా ఎంతోకాలం వరకూ అతడు పెనక్కి తగ్గాడు. కాని చిట్టచివరికి బాగా విసిగేసిపోయి, అతడు జిల్లాకోర్టులో ఒక పిర్యాదు దాఖలుచేశాడు. ఈ చిక్కుకి కారణం రైతులికి భూమిలేకపోవడమే కాని వాళ్ళ మనస్సుల్లోని దురుద్దేశం కాదని అతడెరుగును. ఎరుగుంటే ? నే నిల్లాగే నిర్లక్ష్యం చేస్తూ మరి ఊరుకోలేను. ఊరుకుంటానా, నాకున్నదంతా వాళ్ళు ధ్వంసం చేస్తారు. వీళ్ళకి బాగా పాఠం చెప్పించి తీరాలి,' అనుకున్నాడు.

వాళ్ళనిపట్టి ఋజువు చెయించి, అతడు వాళ్ళకి ఒక పాఠం నేర్పించాడు, తరవార మళ్ళీ నేర్పించాడు. రైతుల్లో ఇద్దరి ముగ్గురికి జరిమానాలు పడ్డాయి. అందుచేత ప్రహోమా ఇరుగు పొరుగు అతని మీద పగపట్టి, అతని పొలంలోకి పశువుల్ని తోలాలనే అప్పుడప్పుడు తోలుతోచ్చారు. అసలు ఒకరైతు ప్రహోమా

అడివిలో ఒక రాత్రి ప్రవేశించి, బెరళ్ళకోసం అయిదు నిమ్మ చెట్లు తెగనరికాడు. ఒకనాడు ప్రహామా తన అడివిలో వెడు తూంటే దూరంగా ఏదోతెల్లగా పడుండడం గమనించాడు. అతడు దగ్గిరికి వెళ్ళి చూశాడు. బెరడు ఒల్చిన మాస్టు నేలమీద ఉన్నాయి. అక్కడే పక్కగా చెట్లబదులు మోళ్లున్నాయి. 'అసలు అక్కడోటీ అక్కడోటీ చెట్లు కొట్టడమే మిక్కిలి పాడు పని. అల్లాంటిది ఆదిక్కుమాలైనవాడు ఒక గుంపునే నరికే శాడే! ఈ నరికిన వాడెవడో నాకు దొరికితేనా, వాడికి తగ్గశాస్త్రి చేసేస్తాను' అని అతడను కున్నాడు. వాడెవడై యుంటాడా అని బుర్ర చించుకున్నాడు. చివరకి నిశ్చయించుకుని, 'సీమోను అయుండి తీరాలి. మరోడికి తరం గాదిది' అనుకుని. సీమోను ఇంటిపట్టు చూసిరావడానికి అతడు వెళ్ళాడు. అక్కడ ఏమీ ఆను చిక్కలేదు, కోపప్రదర్శనంమాత్రం జరిగింది, అయితే, సీమోనే ఆ పని చేసుంటాడని అతడికి మరీ రూఢిగా అని పించడంవల్ల, సీమోను మీద అతడు ఫిర్యాదు దాఖలు చేశాడు. సీమోనుని రప్పించి, తగాదా విచారణచేశారు, మళ్ళీ ఇంకా విచారణచేశారు. కాని అంతా అయిన తరవాత. సీమోను మీద ప్రతికూల సాక్ష్యం ఏమీ లేకపోవడంవల్ల సీమోనుని విముక్తుణ్ణి చేశారు, ప్రహామా బాధ హెచ్చిపోయింది, అతడు తన కప్పుడు వచ్చిన కోపాన్ని అక్కడి కోర్టుపెద్ద మీదకి న్యాయమూర్తులు మీదకి మళ్ళేశాడు. 'దొంగలు మీకు బాగా చెయ్యండి చేస్తూంటే మీరు ఒప్పుకుంటారు. మీ మట్టుకి మీరేనా నిజాయితీ మనుషుల యుంటే, అదొంగని అల్లాదులువుగు చక్కా పోనిస్తారా'

అన్నాడు. అట్లాగ్గా అతడు అటు న్యాయమూర్తులతోటీ ఇటు పక్కవాళ్ళతోటీ కుడా కజ్జా ఆడాడు. అతని యిల్లు తగలపెడతా రనే బెదిరింపులు చెలరేగడం మొదలెట్టాయి. అందుకని ప్రహ్లాదానికి భూమి ఎక్కువైందన్న మాటేగాని, ప్రజా సంఘంలో అతని స్థానం చాలా నీచపడి పోయింది.

ఆ సమయంలో, చాలామంది ఏదో కొత్తప్రాంతానికి కాపరా లెత్తేసి వెళ్ళి పోతున్నట్టు పుకార్లు బయల్దేరాయి. కాని, ప్రహ్లాదా 'నా భూమి పదిలి వెళ్ళవలసిన అగత్యం నాకేమీ లేదు. కాని, తక్కిన వాళ్ళల్లో ఎవరైనా ఈ గ్రామం విడిచి వెళ్ళచ్చు. వెళ్ళనీ, మరీనయం, మనికి మరీ ఖాళీగా ఉంటుంది. ఆ లేచి వెళ్ళినవాళ్ళ భూములుకుడా నా పరమే చేసుకుని, నా జమీ మరీకొన్న పెద్దది చేసేస్తాను, అప్పుడు నేను మరీ కొంచెం హాయిగా జీవించవచ్చు. ప్రస్తుతస్థితిలో, నేను మరీ ఇరకాట పడిపోతున్నాను, సుఖంగాఉందామంటే,' అనుకున్నాడు. ఒకనాడు ప్రహ్లాదా యింటిదగ్గరే కూచుని ఉండగా, ఒక రైతు ఆ గ్రామం మీదుగా పోతూ అతనింటికి రావడం తటస్థించింది. ఆ రాత్రి అతణ్ణి అక్కడ అగనిచ్చి, భోజనం పెట్టారు. ప్రహ్లాదా ఆ రైతుతో మాట్లాడుతూ అతని రాక ఎక్కణ్ణివో వాకబుచేశాడు. వోల్గాకి అద్దరిని ఎక్కడో దూరాన్నించి తను వస్తున్నాననీ, అక్కడ తనకి పననీ, ఆ కొత్తవాడు చెప్పాడు. తరవాత, మాటమీద మాటొచ్చి, అమనిషి, తన ప్రాంతాలకి అనేకజనం వచ్చి స్థిరపడుతూన్న వయినం యావత్తు చెప్పుగు వచ్చాడు. తన స్వగ్రామంవాళ్ళే కొందరు ఆ ప్రాంతాలలో

స్థావరం ఎల్లా ఏర్పరుచుకున్నారో కుడా చెప్పాడు. వాళ్ళు వెళ్ళి అక్కడి ప్రజాసంఘంలో చేరగానే, మనిషికి పాతిగేసి ఎకరాల చొప్పున మంజూరైం దన్నాడు. మరి ఆ ధూమి ఎంత మంచి దంటే, దానిమీద చల్లిన రాగి ఓగురం ఎత్తున రేస్తుందనీ, ఆ మొక్క ఎంతలావంటే కొడవలి దెబ్బలు ఐదుకొడితేగాని ఒక కంకి రాదనీ, అన్నాడు. ఒక రైతు ఆ ప్రాంతానికి ఏమీ తీసిగెళ్ళకుండా చేతులు రూడించుకుంటూ వచ్చాడనీ, అయినా ఇప్పుడు వాడి స్వంతానికి ఆరుగురాలూ రెండావులూ ఉన్నాయనీ చెప్పాడు. ప్రహోమా హృదయంలో కోరిక రగిలింది. అతడు, 'మరోచోట ఎంతోహాయిగా బతగడానికి వీలున్నప్పుడు, ఈ ఇరుకు కన్నంలో నే నెందుకు మగ్గిపోవాలి? ఇక్కడ నాభూమి నాఇంటిపట్టా అమ్మిపారేసి, ఆ సొమ్ముతో అక్కడి కెక్కడికో వెళ్ళిపోయి నూతనప్రారంభం చేస్తాను, అవసర వస్తువులు కొత్తవే కొనేసుకుంటాను. కాని, మొదట నే నక్కడికి వెళ్ళి, అక్కడి పరిస్థితి అంతా స్వయంగా కనిపెట్టి రావాలి' అనుకున్నాడు.

అతడు ఆ వేసంగిలో అంతా సిద్ధంచేసుకుని బయల్దేరాడు. వోల్గామీద దిగువకి స్టేమరుమీద సమారా వెళ్ళి, అక్కణ్ణించి మూడువందలమైళ్ళు కాలినడకని వెళ్ళి ఎల్లాగో మెట్టుకి అతడు ఆచోటు చేరాడు, తనింటికి వచ్చిన కొత్తవాడు చెప్పినట్టేఉంది, సరిగ్గా. రైతునికి బోలెడంత భూమి. ఏమంటే, ప్రజాసంఘం ఒక్కొక్కడికి పాతిగేసి ఎకరాలు స్వంత ఉపయోగానికి ఇస్తారు. అధికాక, డబ్బున్నవాళ్ళు ఎకరానికి రెండురూకలచొప్పున ఇచ్చి

తమకి కావలసినంత, మంచిభూమి పన్నులేనిది కొనుక్కోవచ్చును.

కనుక్కోదలిచిందంతా కనుక్కుని ప్రహోమా ఇంటికి వచ్చే శాడు ఆకురాలు కాలం రాగానే తనకున్నవన్నీ అమ్మడం మొదలెట్టాడు. భూమి లాభసాటిగానే అమ్మేశాడు, ఇంటిపట్టూ పశువుల్ని కుడా సొమ్ముకి ఇచ్చేశాడు. ప్రజాసంఘ సభ్యత్వం ఉపసంహరించుకున్నాడు. వసంతకార్తిదాకా ఆగి, సకుటుంబంగా, కొత్తస్థావరం చేరడానికి, బయల్దేరాడు.

iv

ప్రహోమా కుటుంబమూ తమ కొత్త నివాసస్థలం చేరుకోగానే, ఒక పెద్ద గ్రామానికి చెందిన ప్రజాసంఘంలో సభ్యుడుగా ప్రవేశించడానికి అతడు దరఖాస్తు పెట్టాడు. సంఘపెద్దలకి విందుచేసి, అవసరమైన పత్రాలన్నీ పొందాడు. సంఘవరంగా ఉండే భూమిలో అయిదువాటాలు, అనగా నూటఇరవై అయిదు ఎకరాలు, అతనికి కొడుకులకి స్వోపయోగం నిమిత్తం—అంతా ఒకేచోట కాకుండా అయిదు వేర్వేరు ఖండాల్లో—ఇచ్చారు. అదిగాక, సంఘవరమైన పచ్చికబీడు వాళ్ళు వాడుకోవచ్చు. ప్రహోమా తనకి అవసరమైన ఇళ్ళు లేవదీశాడు, పశువుల్ని కొనేశాడు. సంఘం ఇచ్చిన భూమే మూడురెట్లుంది, తన వెనకటి నివాసంలోదానికి. పైపెచ్చు, ఇదంతాకుడా మంచి పైరుభూమి. అతనిస్థితి వెనకటిస్థితికి దశగుణంగాఉంది. అతనికి బోలెడంత దున్నతగ్గ భూమి ఉంది, బోలెడంత పచ్చికబీడుంది. తన చిత్తం వచ్చినన్ని పశువుల్ని అతడు పెట్టుకోగలడు,

మొట్టమొదట, ఇట్లు కట్టుగోడమూ స్థిరపడడమూ హడావిడిలో, ప్రహోమాకి అదంతా సంతోషదాయకంగా ఉంది. కాని, జీవితానికి ఒకవిధమైన మామూలు ఏర్పడగానే, ఈ స్థితిలోకుడా తనకి భూమి ఇంకా సరిపడా లేదనే అతడు అనుకోడం మొదలెట్టాడు. తన వాటాకివచ్చిన 'సంఘంభూమి' మీద అతడు, మొదటియేడు, గోధుమ వేశాడు, బాగాపండింది. అతడు గోధుమే మళ్ళీ తెగవేసేద్దాం అనుకున్నాడు, గాని ఆపనిచెయ్యడానికి వీలున్న 'సంఘంభూమి' ఆట్టేలేదు, పైగా, తను గోధుమ పంటకి వాడేసినభూమి, మళ్ళీ వెంటనే గోధుమ పంటకి స్వాధీనపడదు. ఏమంటే, ఆప్రాంతంలో గోధుమ వేస్తే తొలిసాగు నేలమీద వెయ్యాలి, లేకపోతే బీడెట్టిన నేలమీద వెయ్యాలి. అందుకని గోధుమ ఒకటిరెండు సంవత్సరాలువేసి, అవురుగడ్డి తెగపెరిగిపోయేదాకా భూమిని బీడెట్టేస్తారు. అల్లాంటిభూమి కోరేవాళ్ళు చాలామంది ఉండేవారు, అందరికీ సరిపడ అటువంటి భూమి ఉండేదికాదు. అందుకని అటువంటిభూమికోసం జనం కాట్లాడుకునేవారు. అటువంటిభూమి ధనికులు కోరడం ఎందుకంటే గోధుమ వేసుకోడానికి, పేదలు కోరడం ఎందుకంటే, ఎవరికైనా వ్యాపారస్థులకి తాత్కాలికంగా యిచ్చి సొమ్ముచేసుకుని, అదెట్టి పన్నులు చెల్లించుకోవచ్చని. ప్రహోమాకి ఏవిధం చేతనైనా గోధుమే వెయ్యాలని పుట్టడంచేత ఒక వ్యాపారస్థుడి దగ్గర అటువంటిభూమి ఒక సంవత్సరానికి కొలుకి తీసుకున్నాడు. చాలాగోధుమ వేశాడు. పైరు బాగాలేచింది, కాని ఆభూమి గ్రామానికి విశేషదూరాన్ని ఉండడంవల్ల గోధుమ పంట ఓ పదిమైళ్ళ సుమారు బండిమీద తెచ్చుకోవలి సాచ్చింది.

నీ

కొంతకాలానికి, ప్రహోమా ఒక పంగతి గమనించాడు—
కొందరు రైతు వ్యాపారస్తులు ప్రత్యేక మాన్యాలమీద జీవించ
డమే కాక ధనార్జన కుడా చేస్తున్నారు—అని. అప్పు డతడు,
పన్నులేని భూమి కొంత నేను కొనేసి, దానిమీదే ఒక ఇంటి
పట్టు కట్టుకుంటే, :—పూర్తిగా ఆ దారేవేరు. అప్పుడు సర్వమూ
కుడా లక్షణంగానూ ఇమిడికగానూ ఉంటుంది' అనుకున్నాడు.
పన్నులేనిభూమి కొనేసెయ్యాలనే విషయం అతనికి మళ్ళీమళ్ళీ
జ్ఞాపకం వస్తూనే ఉండేది.

భూమి కొలుకి తీసుకుంటూ అందులో గోధుమవేస్తూ అతడు
మూడు సంవత్సరాలు గడిపాడు. కార్తులు అనుకున్నట్టు జరి
గాయి, పంటలు బాగున్నాయి, అతడు సొమ్ము వెనకెయ్యడం
మొదలెట్టాడు, అంతటితో తృప్తిబడి అతడు జీవించుకుంటూ
పోవలిసిందే, కాని ఎటేటా భూమి ఇతరుల దగ్గర కొలుకి
తీసుకోవలిసి రావడమూ అది తనకి దొరికే దాకా దానికోసం
పాకులాడిపోవలసిరావడమూ ఆలోచిస్తే అతనికి విసిగెత్తి
పోయింది, మంచి భూమి, అటువంటిది, అమ్మకం అవుతుం
దిట అని తెలియగానే రైతులు దానికోసం ఎగడివెళ్ళి ఎంతకేనా
సరే అది కొనేసేవారు, అందుకని ఎంతో మెళుకువ ఉన్నవాళ్ళకి
తప్ప అటువంటిది దక్కేదేకాదు. మూడో సంవత్సరంలో
అతడూ ఒక వ్యాపారస్థుడూ కలిసి, కొందరు రైతుల దగ్గర
కొంత పచ్చికనేల కొలుకి తీసుకోడం తటస్థించింది, అది వాళ్లు
దున్నెయ్యడం కుడా పూర్తి అయిం తరవాత. దాన్ని గురించిన
పేరీ యేదో బయల్దేరగా, రైతులు కోర్టుకి వెళ్ళారు. తరతవా

ఏమేమి జరిగితేం, అతని శ్రమ వృథా అయి పోయింది. అప్పుడు ప్రహోమా, 'ఇదే నా స్వంతభూమి అయింటే, నేను స్వతంత్రంగా ఉండి ఉండునుగదా, ఈ రభస వచ్చుండకనే పోనుగదా,' అనుకున్నాడు. అక్కణ్ణించి ప్రహోమా అమ్మకాని కున్న భూములకోసం వెతగడంమొదలెట్టాడు. అతడికి ఒక రైతు తనిస్థించాడు. ఆ రైతు లోగడ పదమూడువందల ఎకరాలుకొని, ఎవో చిక్కుల్లోపడి, ఇప్పుడు అయినకాడికి తెగ నమ్మెయ్యి దల్చుగున్నట్టు చెప్పాడు. ప్రహోమా వాడితో బేరమాడి వాణ్ణి కిందెట్టి మీదెట్టి చివరికి ఎల్లాగైతేం పదిహేనువందల రూకలకి ధరస్థిరపరిచి, పగం నగదుగానూ తక్కినసగం తరవాత చెల్లించే లాగూ ఒప్పదం అయాడు. మరి వ్యవహారం బందోబస్తు అయి పోతుందనగా, దారినిపోయే వ్యాపారస్థు డొకఁడు ప్రహోమా ఇంటి దగ్గర గుర్రాల మేతగురించి ఒకనాడు ఆగాడు. అతడూ ప్రహోమా టీ పీలుస్తూ ప్రసంగించుకున్నారు, ఆ వ్యాపారస్థుడు తను చాలా దూరప్రాంతమైన బస్కీర్ల దేశాన్నించి వెనక్కి వస్తూన్నట్టున్నూ, అక్కడ తను ఓ పదమూడువేల ఎకరాల భూమి ఇంతాచేసి ఓ వెయ్యి రూకలకి కొనేసి నట్టున్నూ చెప్పు గొచ్చాడు. ప్రహోమా ప్రశ్నమీద ప్రశ్న వెయ్యగా, ఆ వర్తకుడు. 'అక్కడికి వెళ్ళి చెయ్యవలసిన పనంతా ఏమి టంటే, ఆ నాయకులతో స్నేహం చేసుకోడమే. నేను వెళ్ళి ఓ వందరూకల కిమ్మతుచేసే పట్టుదుస్తులూ తివాసీలూ, అవికాక ఒక 'టీ' డబ్బా, మద్యం శాగేవాళ్ళకి మద్యమూ ఇచ్చేశాను. అందుకని ఆ భూమి నాకు ఎకరం ఒక అణా చొప్పున కిట్టిందీ'

అని చెప్పి, ప్రహోమాకి తన సూక్కుపత్రా లన్నీ చూపించి, 'అ భూమి ఒక నదిని అని ఉండడంవల్ల, ఆ పచ్చికనేల యావత్తు తొలిసాగు నేలే:' అన్నాడు. ప్రహోమా అతనిమీద మళ్ళీ ప్రశ్న పరంపర కురిపించగా, ఆ వర్తకుడు, 'అక్కడ అంతా భూమే. మీరు ఒక సంవత్సరంపాటు అందులో నడిచినా అది ఇంకా ఉంటుంది. అదంతా బిష్కెర్లదే, వాళ్ళు గొట్టెలవంటి సాధు జంతువులు. అసలు వాళ్ళ దగ్గిరించి భూమి ఊరికే కుడా సంపాదించవచ్చు,' అన్నాడు.

ప్రహోమా, 'ఇహనే మృరీ! అల్లాంటప్పుడు నేను నావెయ్యి రూకలూపెట్టి పదమూడువందల ఎకరాలు మాత్రమే కొనుక్కుని, పై పెచ్చు ఓఋణాన్ని వీ పెక్కించు గోడం ఎందుకూ? ఈ సొమ్ముతోపే భూమి అక్కడ కొంటినా, ఇక్కడి భూమికి పదిరెట్లు మించిన భూమి అక్కడ వస్తుంది.' అనుకున్నాడు.

V

ప్రహోమా ఆస్థలానికి వెళ్ళడానికి దారి గురించిన వయినం వాకబుచేసి తెలుసుగుని, ఆ వర్తకుడు వెళ్ళిపోగానే, ఆస్థలానికి తనే వెళ్ళడానికి ఆయత్తపడ్డాడు. ఇంటి వ్యవహారం అంతా భార్యని చూసుకోమని, ఒక నౌఖర్ని కూడాతీసుగుని అతడు బయల్దేరాడు. దార్లో ఒక పట్నంలో కొంచెం ఆగి, ఆ వర్తకుడిచ్చిన సలహాప్రకారం, ఒక టీ డబ్బా, కొంచెం మద్యమూ, ఇతర కానుకలూ అతడుకొన్నాడు. వాళ్ళు ఆ వెళ్ళడం వెళ్ళడం మూడువందల మైళ్ళు వెళ్ళి, ఏడోనాడు ఆ బిష్కెర్లు డేరాలువేసు గుని ఉన్న చోటు చేరారు. అంతా ఆ వర్తకుడు చెప్పినట్లే ఉంది.

గొట్టె

అజనం ఆ పచ్చికబయళ్ళలో ఆనది గట్టున అల్లిక ఉన్నెకప్పుల
దేరాలలో ఉన్నారు. వాళ్ళు భూమి దున్నాడున్నరు. రొట్టే తినా
తినరు. వాళ్ళవశువులూ గుర్రాలూ మందలకి మందలు ఆ పచ్చిక
బయళ్ళలో మేస్తాయి. గుర్రప్పిల్లల్ని దేరాల వెనకాల తాళ్ళెట్టి
కట్టిపెడతారు. గోడిగల్ని రోజుకి రెండుసార్లు వాటి దగ్గరికి
తోల్తారు. గోడిగల్ని పితిగి ఆ పాలతో 'కూమిన్' అనే మద్యం
చేస్తారు. అడవాళ్ళే ఆ మద్యమూ వండుతారు, జున్నూ తయారు
చేస్తారు. మరి పురుషులు ఎందెందులో కలగజేసుకుంటారు
అంటే, మద్యమూ టీ పీలుస్తూంటారు మాంసం తింటూంటారు
బూరాలు వాయించుగుంటూంటారు. వాళ్ళతాపత్రయం యావత్తు
ఇంతే. అంతా దృఢంగా ఖుషీగా ఉన్నారు. వేసంగి మొత్తానికి
ఏరోజునాకుడా పనిచెయ్యాలనే ఆలోచనే వాళ్ళకి తట్టలేదు.
వాళ్ళు చాలా అజ్ఞానులు. వాళ్ళకి రష్యను భాషరాదు. కాని
వాళ్ళని మంచి స్వభావం గలవాళ్ళే అనాలి.

వాళ్ళు ప్రహోమాని చూసిన వెంటనే, దేరాల్లోంచి వైకొచ్చి
తమర్ని చూడొచ్చిన వాణ్ణి చుట్టేశారు. దుబాసీగా ఒకణ్ణిపెట్టారు.
తను కొంత భూమి గురించి వచ్చినట్టు ప్రహోమా చెప్పాడు. ఆ
బస్కీర్లు చాలా ఆనందిస్తున్నట్టు కనపడ్డారు. వాళ్ళు ప్రహో
మాని తీసుకుని ఉత్తమం అయిన దేరాల్లో ఒక దాల్లోకి అతణ్ణి
నడిపించుకువెళ్ళి, తివాసీలమీద పరిచిన తూలికాతల్పాలమీద
అతణ్ణి కూచోపెట్టి, చుట్టూ తమరు కూచున్నారు. వాళ్లు అతనికి
టీ యిచ్చి మద్యం యిచ్చి, గొట్టెని చంపించి తినడానికి మాంసం
తెచ్చి ఉంచారు. ప్రహోమా తన బండిలోంచి కానుకలు పైకి

తీసి ఆ బిక్కిర్లకి తలోటీ యిచ్చాడు. తెచ్చిన టీ కొంత వాళ్ళకి పంచిపెట్టాడు. బిక్కిర్లు అనందపడ్డారు. వాళ్ళు తమలో తమరు బోలెడంత మాట్లాడుకుని, అనువాదం చెయ్యి అని దుబాసీని కోరారు. అప్పుడు దుబాసీ, 'వీళ్ళు నీతో ఏమని చెప్పాలనుకున్నారంటే! నువ్వు మాకు నచ్చావు. అతిథిని తృప్తిపరచడానికి చాయశక్తులాపని చెయ్యడమూ అతడు తెచ్చి యిచ్చిన కానుకలకి తుల్యంగా వెనక్కి ముట్ట చెప్పడమూ మాకు ఆచారం. నువ్వుకానుకలు తెచ్చి మాకిచ్చావుగనక. తక్షణం చెప్పు, మాకున్న వాటిలో వేటిమీద నీ కెక్కువ మోజు ఉందో! అవి నీకు కానుకగా ఇస్తాం,—అని' అన్నాడు.

అందుకు ప్రహ్లాదా. 'ఇక్కడ నాకు మిక్కిలి ఎక్కువ మోజు దేనిమీదంటే, మీ భూమిమీద. మా భూమి చాలా ఇరకాటం, పైగా నిస్సారం, కాని ఇక్కడి మీ భూమి అతి విశాలం, చాలా సారవంతం. ఇల్లాంటి భూమి నే నెన్నడూ చూడలేదు' అన్నాడు.

ఈమాటలు దుబాసీ అను వదించాడు. బిక్కిర్లు కొంతనేవు తమలో తమరు మాట్లాడుకున్నారు. వాళ్లు ఏమి చెప్పుగంటున్నారో ప్రహ్లాదాకి తెలియలేదుగాని, తన కోరిక వినేసరికి వాళ్ళకి నవ్వొచ్చినట్టు వాళ్లు అరుస్తూ నవ్వడం సాగించారు. తరవాత వాళ్లు మౌనం వహించి ప్రహ్లాదాకేసి చూస్తూ ఉన్నారు. అనువాదకుడు, 'వీళ్లు నీతో చెప్పాలని కోరేదేమిటంటే! నువ్వు తెచ్చి యిచ్చిన కానుకలకి ప్రతిఫలంగా, మేం, చారా సంతోష పూర్వకంగా నీ చిత్తంపచ్చినంత భూమి నీ కిస్తాం. మరేంలేదు.

నువ్వు ఇదుగో ఇక్కణ్ణించి ఇక్కడి దాకా అని నీ చేత్తో చూపించాలి. చూపించడం తడువు, ఆభూమి యావత్తునీదే:— అని' అన్నాడు.

బిష్కెర్లు మళ్ళీ తమలో తమరు మాట్లాడుకుంటూ, ఈసారి వాదించుగోడం మొదలెట్టారు. ఆ వాదన విషయం ఏమిటని ప్రహోమా అనువాదకుణ్ణి అడగగా.—కొందరు ఈ భూమి గురించిన సంగతి తమ నాయకుడికి తెలియపరచవలసిన విధాయకం తప్పించి అతడి పరోక్షంలో వ్యవహరించకూడదు అంటున్నారనిన్నీ, మరికొందరు అతడు వచ్చేదాకా ఆగవలసిన అగత్యం లేదంటున్నారనిన్నీ, అతడు చెప్పాడు.

vi

బిష్కెర్లు తమలో తమరు అట్లా వాదించుకుంటూ ఉండగా, ఒక నక్కఉన్నె బోపీ పెద్దది పెట్టుకుని ఒక మనిషి రంగం మీదికి చక్కావచ్చాడు. వాళ్ళంతా మౌనండాల్సి, లేచేశారు. ఆ దుబాసీ, 'వీరు మా నాయకులే,' అన్నాడు. తక్షణం ప్రహోమా ఉత్తమమైన పై అంగీ ఒకటి, అయిదుపొన్ల టీ పొట్లమూతీసి, అవి ఆ నాయకుడికి ఇయ్యజూపాడు. నాయకుడు వాటిని స్వీకరించి, ఒక అర్థగౌరవాసనం అలంకరించాడు. వెంటనే ఆ బిష్కెర్లు అతడితో ఏదో చెప్పడం ఆరంభించారు. కొంతనేపు నాయకుడు వాళ్ళమాటలు ఆలకించి, ఊరుకోండని వాళ్ళకి తలతో సంజ్ఞచేసి, ప్రహోమాని సంబోధిస్తూ రష్యనులో: 'సరేసరే, అల్లానేకానీ, నువ్వు ఏఖండం కోరుకున్నా సరే నీయిష్టం. మాకు బోలేదు భూమి ఉంది' అన్నాడు.

ప్రహోమా, 'నాకిష్టంవచ్చినంత భూమి నేను తీసుకోదం ఎట్లా ? వీళ్ళచేత నేనేదేనా పత్రం రాయించుగుని కట్టుదిట్టం చేసుకోవాలి. లేకపోతే వీళ్ళుభూమి 'నీదేనీదే' అని పైకి అంటూ తరవాత మెల్లిగా లాగేసుకోవచ్చు' అనుకుని, పైకి గట్టిగా 'దయాపూర్వకమైన మీమాటలకి నేను కృతజ్ఞుణ్ణి. మీకు బోలెడంత భూమి ఉంది, కాని నేను కోరేది చాలా స్వల్పం. అయినా నాభాగం ఏదీ అనే సంగతి రూఢిగా ఉండాలని నాకు ఉండచ్చుగా మరి ! అందుకని అది కొలిచి నాకప్పగించడానికి వీలుండదా ? చావు బతుకులు దైవాధీనం, మీరైతే సజ్జనులే, నాకిస్తారు. కాని మీతరవాత వాళ్ళు అది మళ్ళీ లాగేసుకోవచ్చుగదా !' అన్నాడు

నాయకుడు, 'నువ్వుచెప్పింది పూర్తిగా తధ్యం. నీకు మేం అది యధావిధిగా స్వాధీనపరుస్తాం,' అన్నాడు.

ప్రహోమా మళ్ళీ అందుకుని, 'ఇక్కడికి ఒక వర్తకుడు వచ్చాడట, నేను విన్నాను. అతనికి కుడా మీరు కొంచెం భూమి ఇచ్చారట, తద్వత్తుగా ఏవో పత్రాలు సంతకంచేసి యిచ్చారట. ఆరీతిగానే నా విషయంలో కుడా మీరు చెయ్యాలని నాకు ఉంది' అన్నాడు.

నాయకుడు అర్థంచేసుకున్నాడు.

అతడు, 'ఓ, దానికేం ? అదంతా మూణ్ణిమిషాల్లో చేసెయ్యగలం, మా లేఖరి ఉన్నాడు, పట్నానికి వెడతాం మీతోసహా, పత్రానికి శాస్త్రీయంగా ముద్ర వెయిస్తాం,' అన్నాడు.

ప్రహోమా, 'మరి ధర ఎట్లాఉంటుంది ?' అని కనుక్కున్నాడు.

నాయకుడు, 'మేం చెప్పేధర ఎప్పుడూ ఒకటే—పగటికి వెయ్యిరూకలు' అన్నాడు.

ప్రహోమాకి బోధపడలేదు.

అతడు, 'పగటికా? అదెక్కడిమానం? పగలంటే ఎన్ని ఎకరాలూ?' అన్నాడు. నాయకుడు, 'అది ఎల్లా లెక్కకట్టాలో మాకు తెలియదు. మేం పగళ్లచొప్పునే అమ్ముతాం. ఒక పగలులో ఎంత భూమి చుట్టూ నువ్వు నడిచివెళ్ళి తిరిగి రాగలవో అదంతా నీదే. పగలు ఒకటికి ధర వెయ్యిరూకలు,' అన్నాడు. ప్రహోమా ఆశ్చర్యపడ్డాడు.

అతడు, 'కాని, ఒక పగలులో ఎంతో పెద్దమేర చుట్టుతిరిగి రావచ్చునే!' అన్నాడు.

నాయకుడు నవ్వాడు.

అతడు, 'అదంతా నీదే అవుతుంది. కాని ఒకషరతుఉంది. నువ్వు ఆ పగలు ముగియకుండా ఎక్కడ బయల్దేరావో అక్కడికి తిరిగి రాలేకపోయావా, నీసొమ్ము పోయిందన్న మాటే,' అన్నాడు.

ప్రహోమా, 'నేవెళ్ళినదారి నాకు మళ్ళీ గుర్తుతెలియడం ఎల్లా?' అని అడిగాడు. నాయకుడు, 'ఏం? నువ్వు రమ్మన్న చోటికి మేం వస్తాం, వచ్చి అక్కడఉంటాం. అక్కడ నువ్వు బయల్దేరి, ప్రదక్షిణం ప్రారంభించు, ఒక పార చేత్తో పట్టుకుని, ఎక్కడ అవసరమని నీకుతోస్తే అక్కడల్లా ఒకగుర్తుపెట్టు. ప్రతి మళుపు దగ్గిరా చిన్న గొయ్యిచేసి పచ్చికబెల్లులుపేర్చు. అతర్హత మేం నాగలితో బయల్దేరి గోతికిగోతికి ఒక చాలు దున్నేస్తాం.'

నువ్వు నీ ప్రదక్షిణం నీయిష్టంవచ్చినంత విశాలంగా, చేసుకోవచ్చు. గాని సూర్యుడు అస్తమించే లోపల నువ్వు బయల్దేరిన చోటికి వచ్చితీరాలి. అల్లా రాగలిగితే నువ్వు చుట్టివచ్చిన భూమి అంతా నీది,' అన్నాడు.

ప్రహోమా ఆనందపడ్డాడు. ఆ బయల్దేరడం మర్నాడు పొద్దున్న అని స్థిరపరుచుకున్నారు. వాళ్ళు కొంతనేపు మాట్లాడి, మళ్ళీ కొంచెం మద్యం తాగి, తరవాత మళ్ళీ కొంచెం మాంసం తిని, మళ్ళీ టీ తాగేసరికి, రాత్రిపడింది. ప్రహోమా పరుండ దానికి మృదువైన ఈకశయ్య ఇచ్చారు. బస్కెట్ల రాత్రికి ఎవళ్ళయిళ్ళకి వాళ్ళెళ్ళిపోతూ, మర్నాడు తెల్లవారకట్లే సమావేశమై సూర్యోదయానికి పూర్వమే నియమితస్థలానికి స్వారి వెళ్ళాలని నిశ్చయపరుచుకున్నారు.

vii

ప్రహోమా పడుకున్నది మృదుశయ్యేకాని, అతడు నిద్రించ లేకపోయాడు. తను కొనబోయే భూమి అలోచనే అతనికి. అతడు, 'ఎంత పెద్దమేరకి రేపు హద్దులు పెట్టేస్తానో! అస్తమయంలోపల ముప్పైఅయిదుమైళ్ళు అడుతూ పాడుతూ నడవ గల్గు. ఇప్పుడు పగళ్ళు దీర్చుకుంటానూ! ముప్పైఅయిదుమైళ్ళ కైవారంలోపల ఎంతవిస్తీర్ణంగల భూమి ఉంటుందో! జబ్బుగా ఉన్నభూమి భాగాలు అమ్మేస్తాను. లేకపోతే రైతులకి అమర్చేస్తాను, ప్రశస్తమైనభూమి అందులో ఎక్కడో ఏరిపట్టుకుని నేవ్యంచేస్తాను. ఎడ్లజట్టు రెండుకొంటాను, చాలా ఎక్కువమంది ధూళిలని కుదురుస్తాను. ఒక నూటయ్యై ఎకరాలు నేవ్యవు'

భూమిగా చేస్తాను, తక్కిన భూమిమీద పశువుల్ని 'మేపిస్తాను' అనుకున్నాడు.

ప్రహోమా రాత్రంతా మేలుకునే ఉన్నాడు కాని, ఇక తెల్లార బోతుందనగా నిద్దరోయాడు. అతనికి కళ్ళు ఇల్లా మూతపడడం ఏమిటి, కల రావడం ఏమిటి. ఆకలలో తను ఆదేరాలోనే పడు కుని ఉండగా బయట ఎవరో నవ్వు అవుగుంటూన్నట్టు తనికి వినపడింది. వా రెవరై ఉంటావా అని తనకి ఆశ్చర్యంవేసి, తను లేచి, బయటికి వెళ్ళిచూడగా ఆ బష్కీరునాయకుడే దేరాముందు కూచుని, రెండుపక్కలూ చేతుల్తో పట్టుకుని, నవ్వుతో దొర్లి పోతున్నాడు. ఆ నాయకుణ్ణి సమీపించి, తను, ఎందుకూ అంత ఇదిగా నవ్వుతున్నావు అని అడిగాడు. తీరాచూస్తే ఆమనిషి బష్కీరునాయకుడు కానేకాడూ, ఈమధ్య తన యింటిదగ్గర ఆగి ఈ భూమి వయినం చెప్పిన వర్తకుడు ! తనువాణ్ణి 'చాలా కాలం ఆయిందా నువ్వొచ్చి?' అని అడగబోతూ వాడిమొహం కేసి చూసేసరికివాడు ఆ వర్తకుడూ కాదు, వోల్గా అవతల్నించి చిరకాలంకిందట తన మరీ పాతయింటికి వచ్చిన రైతు ! పరకాయించి వాణ్ణి తను మళ్ళీ చూడగా వాడు ఆరైతూ కాదు, డెక్కల్తోనూ కొమ్ముల్తోనూ ఉన్న మహాశని ! వచ్చే నవ్వు నొక్కేసుగుంటూ అక్కడ కూచున్నాడు. వాడి యెదట నేలమీద చొక్కా లాగుమాత్రం ధరించి ఉత్తపాదాలతో చాపచుట్టలాగ పడిఉన్నాడు. అక్కడ పడిఉన్నవాడు ఏరకంమనిషో గ్రహించ భానికి, తను ఎక్కువ శ్రద్ధపట్టి పరీక్షగా (ఆకలలోనే) చూడగా వాడు చచ్చిఉన్నాడు, పైగా వాడు తనే ! అతడు హడలెత్తి

పోయాడు. లేచి, 'అబ్బ, మరీ ఎల్లాంటివి వస్తూంటాయో, కల్లోకి !' అనుకున్నాడు. చుట్టూ చూడగా ఒక తలుపు తీసుంది, అందులోంచి బయటి తెలుపు కనపడుతోంది.

అతడు, 'వాళ్ళని లేవగొట్టడానికి వేళ అయింది. ఈపాటికి విధాయకంగా బయల్దేరాలి' అనుకున్నాడు. లేచివెళ్ళి. తమ బండిలో పండుకున్న తన నౌఖర్ని మేలుకోగొట్టి, బండి పూన్నరా అని వాడితోచెప్పి, బిస్కీర్లుని లేపడానికి అతడు వెళ్ళాడు. వెళ్ళి 'పచ్చికబయలుమీద భూమికి హద్దులు పెట్టే బందుకు వెళ్ళవలసినవేళ అయింది' అని చెప్పాడు.

బిస్కీర్లులేచి, సమావేశపడ్డారు. నాయకుడూ వచ్చాడు. వాళ్ళు మధ్యం మళ్ళీతాగి, ప్రహోమాకి టీ ఇయ్యబోయారు. కాని, అతడు వద్దనేసి, 'మనం వెళ్ళవలసి ఉంటే, వెడదాం పదండి. ఇక్కడికే వేళ మీరింది,' అన్నాడు.

viii

బిస్కీర్లు సిద్ధపడి అంతా బయల్దేరారు. కొందరు గుర్రాలెక్కారు కొందరు బళ్ళల్లో ఎక్కారు. ప్రహోమా తన బండిలో తన పని మనిషినీ ఓ పారా వేసుకుని — వెళ్ళాడు. పచ్చిక బయలు చేరేటప్పటికి ప్రభాతం యొక్క అరుణిమ రగలడం మొదలెట్టింది. వాళ్ళు ఒక చిన్న శిఖరానికి ఎక్కి బళ్ళు గుర్రాలూ దిగి, ఒక స్థలంలో కూడుకున్నారు. నాయకుడు ప్రహోమా ఎదటికివచ్చి, తన బాహువు ఆ మైదానంకేసి చాచి, 'చూడూ. ఇదంతా, కనుచూపు మేరవరకూ. మాదే, ఇందులో నీకు ఏ భాగం కావల్సిస్తే అది పుచ్చుకో,' అన్నాడు.

టాల్ స్టాయి కథలు

ప్రహోమా కళ్లు మెరిసిపోయాయి. అదంతా తొలిసాగు నేలే, సమతలం, అరిచెయ్యిలాగ : నల్లటినలుపు, గస గసాల గ : మరి పల్లాల్లో రకరకాల గడ్డి, ఛాతీ ఎత్తున ఉంది :

నాయకుడు తన నక్కఉన్నెటోపీ తీసి, నేలమీద పెట్టి, దుగో, ఇదీ గుర్తు. ఇక్కణ్ణించి బయల్దేరి మళ్ళీ ఇక్కడికే చెప్పే. నువ్వు ఎంతమేర చుట్టివస్తే ఆ మేరంతా నీదే! న్నాడు.

ప్రహోమా తన సొమ్ముతీసి ఆటోపీమీద ఉంచాడు. తరతర తనపైకోటు తీనేసి, చేతులులేని పొట్టికోటు మాత్రం అట్టే పట్టి, తన తోలుకానె వదులుచేసి పొట్టికి కెందుగా అది గట్టిగా దగించుగుని, పొట్టికోటులో ఎదరవైపు చిన్న రొట్టెనంచీ ఇమి ప్పీసి, నీటిబుడ్డి ఒకటి కానెకి అంటగట్టి, బూట్లు మోకాలి ఎప్పలదాకా లాగేసి తొడుక్కుని, పనిమనిషి దగ్గిరించి పార పుచ్చుగుని, బయల్దేరడానికి సిద్ధం అయ్యాడు. ఏవైపు వెళ్ళడం సయమా అని కొన్ని ఊణాలు అతడు ఆలోచించాడు—ప్రతీ వైపు అతిణ్ణి వలేసి లాగేస్తూన్నట్టుంది. అతడు, 'ఎటైతే ఏముందీ? ఉదయ సూర్యుడికేనే ప్రారంభిస్తాను వెళ్ళడం' అను కున్నాడు. అతడు తూర్పుగా తిరిగి, నిటాగ్గా నుంచుని. దిక్పక్రంపైన సూర్యబింబం ఎప్పుడు కనిపిస్తుందాఅని నిరీక్షిస్తూ, 'కాలం పాడుచేసుకో కూడదు. చల్లపాటుగా ఉన్నప్పుడు మరీ తేలికగా నడవచ్చు,' అనుకున్నాడు.

సూర్యబింబం అంచు దిక్పక్రంపైన తటక్కుమనీ అనడం తడువుగా ప్రహోమా, ఒక పార తన భుజాన్ని వేసుగుని, దిగి వచ్చిక బయటలో పొద్దుపెట్టాడు. మొదట అతడు వేగంగానూ

నడవలేదు, మందంగానూ నడవలేదు. ఓ వెయ్యి గజాలు వెళ్ళి. అతడు ఆగి, ఒక చిన్న గొయ్యిచేసి దానిమీద పచ్చిక బెల్లులు పేర్చి అది యింకా కనపడేటట్టు చేశాడు. తరవాత మళ్ళీ నడవడం సాగించాడు. ప్రథమావస్థలో ఉండేనడక బెల్లువదిలి పోయేటంత దూరం అతడ నడిచెయ్యడం అయిపోయింది గనక, అతడు అడుగు ధూకుడుగా వేశాడు. కొంత నేపై తరవాత మరో గొయ్యి చేశాడు. ప్రహోమా వెనక్కి తిరిగి చూశాడు. ఎండలో ఆగుట్ట స్పష్టంగా కనపడింది, ఆ మనుష్యులూ గోచరించారు, బండిచక్రాలచుట్టు తళ తళ లాడాయి. స్థూలంగా అంచనా వేసి తను ఒక మూడు మైళ్లు నడిచున్నట్టు అతడు ఊహించాడు. కొంచెం వేడి ఎక్కువైంది. పొట్టికోటు తీసేసి అతడు తన భుజంమీద అడ్డంగా పారేసుకుని నడుచుకుంటూ పోయాడు. వేడి తీవ్రం అయింది. అతడు సూర్యుడికేసి చూసి, చల్లికి వెళ్తే దనుకుని, 'ఇక్కడికి ప్రథమపాదం అవుతోంది, కాని పగలంతకీ పాదాలు మొత్తం నాలుగు. నే నప్పుడే దిశ మళ్ళకూడదు, అల్లా చెయ్యడం సకాలానికి ముందే మళ్ళి నట్టువుతుంది. కాని, నా బూట్లు మాత్రం తీసెయ్యాలి,' అనుకుని. కూచుని, బూట్లు తీసేసి తన కానెకి గుచ్చేసి, నడక సాగించాడు. ఇప్పుడు నడక తేలికే అనిపించింది, అతడు, 'మరో మూడుమైళ్ళెళ్ళి ఎడమకి మళ్లుతాను. ఈ చోటు మరీ సౌగంధ్యంగా ఉంది, దీన్ని వదులుకోడం అనేది జాలిపడవలసిన విషయం. వెడుతూన్నకొద్దీ ఈ భూమి మరీ బాగుండేడట్టుంది' అనుకున్నాడు.

కొంచెంనేపు అతడు ఆదిశలోనే వెళ్ళి వెనక్కి తిరిగిచూడగా గుట్ట కనపడి కనపడకుండా ఉంది, అక్కడి మనుషులు నల్ల

చీమలులా ఉన్నారు, అక్కడ ఎండలో ఏదో తళుక్కుమం
 వోంది, ప్రహామా, 'అయ్యో! ఈ రోజులో నేను మరేదూరం
 నడిచాను. మళ్ళడానికి వేళ అయింది. పైగా, నాకు ముచ్చెమ
 బలూ పోశాయి, నాలికపిడచకడుతోంది' అనుకుని అగి, ఒక
 పెద్దగొయ్యి చేసి పచ్చిక బెల్లులు పేర్చాడు. తరవాత నీటిబుడ్డి
 తీసి, దాహం తాగి తక్షణమే ఎడమకి మళ్ళాడు. అతడు నడి
 చాడు, ఓ, తెగనడిచాడు. పచ్చిక ఎత్తుగా ఉంది, ఎండ చాలా
 తీక్షణంగా ఉంది. ప్రహామా అలిసిపోడం మొదలెట్టాడు. సూర్యుడి
 కేసి చూస్తే మిట్టమధ్యాహ్నం అయింది. 'సరే. నేను విశ్ర
 మించి తీరాలి,' అనుకున్నాడు.

అతడు కూచుని కొంచెం రొట్టెతిని, కాసిని నీళ్ళుతాగాడు—
 కాని పడుకోలేదు. పడుకుంటే నిద్ర వచ్చిపడుతుందని అతని
 భయం. కాన్నేపు కూచుని మళ్ళీ నడకసాగించాడు. మొదట
 తేలికగానే నడిచాడు, తిండి తిన్న తరవాత పుష్టి చేరుకుని కాని
 ఎండ పేల్చేనెయ్యడంవల్ల అతనికి నిద్రరకళ్ళు పడ్డాయి. అయినా
 సరే అతడు ఇంకా వెడుతూ 'మరోగంటబాధ, ఒక జీవితకాలం
 సుఖజీవనం,' అనుకున్నాడు.

ఈ దిశలోకుడా అతడు చాలాదూరం పోయి పోయి ఎడమకి
 మళ్ళాలని సిద్ధంగా ఉండగా, అతడికి తడిగా ఉన్న పల్లం ఒకటి
 గోచరించింది. 'దీన్ని మినహాయించుకోడం జాలిపడవలసిన
 విషయం, ఇక్కడ జనపనార మహాబాగా అవుతుంది,' అను
 కున్నాడు. అందుకని. ఆ పల్లం తనకి వచ్చేలాగ దాని పక్క
 నుంచే నడుచుకుపోయి దానికి అవతలపక్క గొయ్యిచేసి తర

వాతే ఎడమకి మళ్ళాడు. అతడు గుట్టకేసి చూశాడు. ఎండవేడికి గాలి మసగగా అయింది. చూస్తే అంతావణుకుతూన్నట్టు ఉంది ! ఆ మసగకి గుట్టమీదివాళ్ళు కనపడడమే లేదు, అతడు. 'అయ్యో! నేను నడిచిన రెండు దిశలా దీర్ఘంగానే నడిచాను. ఈ దిశలో తక్కువమేరే నడుస్తాను.' అకుకుని. ఈమూడోదిశ నడక ధూకుడు చేశాడు. సూర్యుడికేసి చూశాడు. సడమటకీ అతడు సగం వాలిపోయాడు. అయినా ఇప్పటికింకా ఆమూడోదిశ నడక రెండుమైళ్ళేనా కాలేదు. అతడు గమ్యస్థానానికి ఇంకా పదిమైళ్ళలో ఉన్నాడు. అతడు, 'అబ్బేబ్బే, నా భూమి కోసుగా తయారైతే అయిందిగాని, నేను మరివేగిరపడి, సూటిగా ఆశం గుకి వెళ్ళిపోవాలి, లేకపోతే మరిదూరం అవుతాను. ఇక్కడికే నాకు లెబ్బలేనంత భూమి ఉంది' అనుకున్నాడు.

ప్రహోమా తొందరతొందరగా ఒక గొయ్యిచేసి. గుట్టకేసి తిరిగి, అది చూసుగుంటూ నడిచాడు.

xi

ప్రహోమా గుట్టకేనే నడిచాడు గాని, కష్టంమీదగాని అడుగు వెయ్యలేకుండా ఆయాడు. ఎండవేడికి అతనిపనయిపోయింది. ఉత్తపాదాలు గనక అవి కోసుగుపోయి పుళ్ళు పడ్డాయి, అతని కాళ్ళు, తేలిపోయాయి. అతనికి విశ్రమించాలని ఉంది. కాని, గుట్ట దగ్గరికి అస్తమయం వేళకేనా వెళ్లాలంటే విశ్రమించడం అసంభవం. సూర్యుడు ఎవడికోసమూ ఆగడు, కిందికిందికి పడిపోతున్నాడు.

అతడు, 'ఓహోప్రియా ! మరి ఎక్కువకోసం యత్నించడం అనే ఘోరప్రమాదం కాస్తా నేను చెయ్యకపోయింటే ! ఒకవేళ నేనక్కడికి ఆలస్యంగా చేరితే ఏముల్లో!' అనుకున్నాడు. అతడు

గుట్టకేసీ సూర్యుడికేసీ చూశాడు. గమ్యస్థానానికి ఇంకా చాలా దూరంలో తనున్నాడు, సూర్యుడు దిక్చక్రసమీపానికి వచ్చేస్తున్నాడు. ప్రహోమా నడిచి నడిచి ఏక | నడిచాడు. నడవడం అతనికి మహాకష్టంగా ఉన్నా ఇంకావడిగా మరీవడిగా నడిచాడు. తనని తనే తోసుకుంటూ కుడా నడిచాడు, కాని, తను అచోటికి ఇంకా చాలా దూరాన్నే ఉన్నాడు. అతడు పరిగెత్తడం మొదలెట్టాడు, కోటూ బూటూ, ఐడ్డీ, బోపీ—ఒక్కక్కచేతినేసి నిసిరి అవతలపారేసి, అధారంగా ఉంటూండడంవేత పారమాత్రం ఉంచుకున్నాడు. అతడు మళ్ళీ, 'ఏమిటి నాకర్థవ్యం? మరీ ఎక్కువ పట్టుగోపోయాను, వ్యాపారం యావత్తూ నాశనం చేసుకున్నాను, సూర్యాస్తమయంలోపల అక్కడికి నేను చేరుకోలేను,' అనుకున్నాడు.

ఈ భయంతో అతనికి ఊపిరే అందలేదు. అతడు పరిగెత్తుతూ వెళ్ళాడు, చొక్కా లాగూ నానిపోయి అతని ఒంటికి అంటుకుపోయాయి. నోరు ఎండిపోతోంది. అతని రొమ్ము కమ్మరితిత్తిలాగ పనిచేస్తోంది, అతని గుండె సుత్తిదెబ్బలు కొడుతోంది, అతని కాళ్ళు వేళ్ళాడిపోయి అతనివి కానట్టు అయిపోయాయి. ఈ హైరానకి ప్రాణం పోతుందేమో అనే భయం అతణ్ణి అవహించింది. మరణం అంటే భయంవేసినా, అతడు ఆగక, 'ఇంతదూరం పరిగెత్తుకువచ్చి ఇప్పుడు అగిపోతే, వీడు పరమ మూర్ఖుడు అంటారు నన్ను' అనుకున్నాడు. ఇంకా పరిగెత్తి ఇంకా పరిగెత్తి, అతడు వెళ్ళాడు. ఆ బిష్కెర్ల అరుపులూ కేకలూ తనకి వినపడేటంత సామీప్యంలోకి అతడు వెళ్ళాడు.

వాళ్ళగోల అతని హృదయాగ్నికి వాయువైంది. అప్పటికి మిగిలి ఉన్న బలాన్ని పోగుచేసేసుకుని, అతడు ఇంకా పరిగెత్తాడు.

సూర్యుడు అంచుమీదికి వచ్చేవాడు, మంచుమూలాన్ని పెద్ద పరిమాణంలోనూ రక్తంలాగ ఎర్రగానూ కనపడ్డాడు. అదుగో, ఇప్పుడే, మరే ఇప్పుడే, ఇక అస్తమించుతాడు. సూర్యుడు చాలా కిందికి వచ్చేవాడు, కాని అతడుకుడా లక్ష్యానికి చాలా దగ్గరిగా వచ్చేవాడు. తనని వేగిరపరచడానికి గుట్టమీదిజనం చేతులు ఊపడం అప్పుడే ప్రహోమా చూడగలిగాడు. నేల మీదున్న నక్కఉన్నెటోపీ, గానిమీది సొమ్మా, అక్కడే నేల మీద తన పక్కలు రెండూ చేతుల్తో పట్టుకుని కూచున్న నాయకుణ్ణి అతడు చూడగలిగాడు. అప్పుడు ప్రహోమా, తన కల తనకి జ్ఞాపకం రాగా, 'భూమి బోలెడంతఉంది. కాని, దేవుడు నన్నందులో జీవించనిస్తాడా అని? నాప్రాణం ఇప్పుడే పోగొట్టుకున్నాను! నాప్రాణం ఇప్పుడే పోగొట్టుకున్నాను! ఆ లక్ష్యం నేనెన్నటికీ చేరుకోలేను!' అనుకున్నాడు.

ప్రహోమా సూర్యుడికేసి చూశాడు, సగం బి.బిం భూమి లోకి దిగి ఇదివరకే మాయమైంది. అతడు తనకి ఇంకా మిగిలిన బలం అంతటితోనూ మరీముందుకి వాలిపోయి ఎగబడ్డాడు. అతని శరీరవేగానికి తుల్యం కాలేకపోయింది అతని కాళ్ళవేగం! అతడు నేలబడకుండా వెళ్ళడం బ్రహ్మాండమైపోయింది. అతడు గుట్ట చేరగానే అకస్మాత్తుగా చీకటిపడింది. అతడు పైకిచూశాడు. సూర్యుడు అస్తమించేవాడు. అతడు గట్టిగా అరుస్తూ, 'నాశ్రమ యావత్తూ నేలబడిపోయింది,' అనుకుని, ఆగిపోదాం అను

కున్నాడు. కాని, బస్కెట్ల హుషార్ కేకలు అతనికి ఇంకా విని పిస్తూనే ఉన్నాయి. అప్పుడు కింద ఉన్న తనకి సూర్యుడు అస్తమించినట్టు కనపడినా, గుట్టమీది వాళ్లు సూర్యుణ్ణి ఇంకా చూడ గలుగుతుంటారని అతనికి స్ఫురించింది. ఒక దీర్ఘనిశ్వాసం చేసి, అతడు గుట్టమీదికి పరిగెత్తాడు. అక్కడ ఇంకా వెలుగు గానే ఉంది. శిఖరానికి వెళ్లి అతడు ఆ బోపీ చూశాడు. దాని ఎదట నాయకుడు పక్కలు రెండూ చేత్తోపట్టుకుని నవ్వుతూ కూర్చున్నాడు. ప్రహోమాకి కల మళ్ళీ జ్ఞాపకం వచ్చింది. అతడు ఒక కేక పెట్టాడు. అతనికొళ్ళు కుంగిపోయాయి. అతడు ముందుకి పడిపోయి, చేతుల్తో ఆ బోపీ అందుకున్నాడు.

నాయకుడు, 'బలే! చాలా గట్టివాడు! చాలా ఘామి సంపాదించేశాడు,' అని అతణ్ణి మెచ్చాడు.

ప్రహోమా నౌఖరు పరిగెట్టుకుంటూ పైకి ఎక్కి అతణ్ణి పైకి లేవదీయబోయాడు. కాని అతడు నెత్తురు కక్కుగుంటున్నాడు! ప్రహోమా మరణించాడు.

బస్కెట్లు తమనాలికలు అంగుళ్ళకినొక్కి తప్పుమనిపించి, తమ జాలి వెల్లడించారు.

ప్రహోమా నౌఖరు ఆ పాద పుచ్చుకుని, ప్రహోమాని వడుకోపెట్టడానికి సరిపడ గొయ్యితవ్వి, అతణ్ణి అందులో పూడ్చాడు. అరడుగులే, మాడపట్టునించి అరికొళ్ళదాకా, అతని ఆవసరం అంతా.

దేనివల్ల మనుషులు బతగడం ?

(సాటిమానవుల్ని ప్రేమించడం వల్లనే మృత్యువు గడిచి జీవితంలో పడ్డాం అని తెలుగున్నాం— సెంటు యోహాను-మొదటి లేఖ iii.14.

ప్రావేంచిత వస్తువులు కలిగుండి, వాటి అవనరం గల సాటిమానవుణ్ణి చూస్తూ వాడికి కనికరంచూపించకుండా దాచేసుకునే మనిషిలో దేవుడిప్రేమ ఎల్లా ఉంటుందీ? నా చిన్నికూవలారా! మనం మాటతెనూ నాలికతెనూ మాత్రమే ప్రేమించవద్దు. కార్యరూపంగానూ. యథార్థంగానూ ప్రేమించు దాం iii—17, 18

ఏ మానవుడూ ఎన్నడూ దేవుణ్ణి చూడలేదు. మనం అన్యోన్యప్రేమ కలిగుంటే, దేవుడు మనలో ఉంటాడు—iv-12

ప్రేమ దేవప్రసాదం, ప్రేమ ప్రసరించేవాడు. దేవునినంతటి, దేవుని తెలుసుకున్నవాడు. ప్రేమించలేనివాడు దేవుని తెలుసుకోలేడు. ఏమంటే, దేవుడు ప్రేమే—iv 7, 8.

దేవుడు ప్రేమే. ప్రేమలో ఉంటేవాడు దేవుడిలా ఉంటాడు, దేవుడు వాడిలో ఉంటాడు-iv.16

ఎవడేనా తను దేవుణ్ణి ప్రేమిస్తున్నానని అంటూ సాటిమానవుణ్ణి ద్వేషిస్తే, వాడు అబద్ధాలకోరు. ఏమంటే! కంటపడే సాటిమానవుణ్ణి వాడు ప్రేమించక పోతే; కంటపడని దేవుణ్ణి వాడు ప్రేమించగలడా?—iv, 20.)

i .

సిమోను చెప్పులు కుట్టేవాడు. అతడి స్వంతానికి కొంపా లేడు, పొలమూలేడు. భార్యకోటీ పిల్లలతోటీ ఒక రైతు గుడిసెలో ఉంటూ అతడు తన రెక్కలకష్టంవల్ల పొట్టపోసు గుంటున్నాడు. పని చౌకా రొద్దై ప్రియమూ అవడంచేత, అతడికి వచ్చేది తిండికి సరిపోయేది. శీతకాలంలో తొడుక్కోడానికి అతనికి భార్యకీ ఉమ్మడిగా ఒకటేచర్మం కోలు ఉండేది. అదేనా

అన్నీ చిరుగులూ అన్నీ పీలికలూ. కొత్తకోటు కుట్టించడానికి కావలసిన గొర్రె చర్మాలు కొనడానికి అతడికి డబ్బులోటు రావడం అది అప్పుడే రెండో యేడు. అందుకని శీతకాలం ముందు అతడు కొద్దిగా మిగిల్చాడు, పెళ్ళాం పెట్టెలో మూడు రూకలు దాచి పెట్టింది. అయిదురూకల చిల్లర అతనికి గ్రామ వతనదార్ల దగ్గర్నించి రావాలి. ఒకనాడు పొద్దున్న గొర్రె చర్మాలు కొనే నిమిత్తం గ్రామం వెళ్ళడానికి అతడు ఆయత్త పడ్డాడు. అతడు తన పర్టు తొడక్కుని, దానిమీద తనభార్య తాలాకు పూలుబొంత పచ్చనూలు జాకెట్టువేసి, ఆపైని తన నూలుకోటు ధరించాడు. మూడురూకలూ జేబులో వేసుకుని, చెక్కిన కర్ర ఒకటి ఊతకర్రగా తీసుకుని, మంచిమాట చేసుకుని బయల్దేరాడు. 'నాకు రావలసిన బాకీ అయిదురూకల పైచిలుకూ వసూలుచేస్తాను, మనిదగ్గర మూడురూకలున్నాయి, శీతకాలపుకోటుకి చర్మాలు కొనడానికి ఈ సొమ్ము చాలు' అనుకున్నాడు. గ్రామంచేరి ఒక రైతుఇంటికి వెళ్ళాడు. వాడు ఇంట్లో లేడు. వాడిభార్య తనదగ్గర ఏమీలేదనీ వచ్చేవారం బాకీ ఇచ్చేస్తామనీ చెప్పింది, సిమోను మరో రైతుంటికివెళ్ళాడు, ఆరైతు తన దగ్గర అప్పట్లో ఏమీలేదని ఒట్టెట్టుకున్నాడు, కాని సిమోను తన బూట్సుజత బాగుచేసినందుకు ఇరవై చిన్నడబ్బు లిస్తానన్నాడు. (వాళ్ళరూకకి వంద చిన్నడబ్బులు). తరవాత సిమోను ఎల్లానైనా గొర్రెచర్మాలు అరువుకి కొనాలని చూశాడుగాని, వర్తకుడు అతణ్ణి నమ్మనన్నాడు. సొమ్ము పట్టుకు రావయ్యా. ఒకటోరకం చర్మాలు ఏరి పట్టుకు వెళుచుగానీ! బాకీ వసూ

లంటే ఎట్లా ఉంటుందో మనం ఎరుగుదుంగా' అనేశాడు. అందు కని, ఆ గొడారి చక్కబెట్ట గలిగినవని అంతా ఏమిటి అంటే : బాగుచేసిన బూట్సుకి ఇరవై డబ్బులు వసూలు చేసుకోవడమూ, మరొక రైతు అల్లికబూట్సుతోడుకి అడుగుతీసి అడుగు వెయ్యడానికి అమ్మకోవడమున్నూ. సీమోను నిరుత్సాహ పడ్డాడు. ఆ ఇరవై చిన్న డబ్బులూపెట్టి తాగేశాడు. ఏ చర్మాలూ కొనకుండానే ఇంటిమొహం పట్టాడు పొద్దున్న వచ్చేటప్పుడు చలి మంచుతో బాధపడ్డాడు గాని ఇప్పుడు మద్యం పుచ్చుకున్న తరవాత, అతనికి చర్మంకోటు లేకుండానే, వెచ్చగా ఉన్నట్టు అనిపించింది. అతడు తూలుతూ, గడ్డకట్టిన చలిమంచుని ఒక చేత్తో కర్రతో కొట్టుకుంటూ, బాగుచెయ్యడానికి తెచ్చిన అల్లిక బూట్సుని రెండో చేత్తో ఊగించుకుంటూ, తనలో తను మాట్లాడు కుంటూ నడిచాడు: 'నాకు చాలా వెచ్చగా ఉంది, చర్మం కోటు నాకు లేకపోతే? ఒకచుక్క వేసుకున్నాను, అది నాశాంతతా వ్యాపించింది. నాకు గొర్రె చర్మాలు అక్కర్లేలేదు. ఏదో గడిపేస్తాను. దేన్ని గురించీ వింత పెట్టుకోను. అదీ నా రకం, నాకు లెఫ్టేమిటి? గొర్రెచర్మాలు లేకపోయినా బతగ్గలను. వాటి అవసరం నాకు లేదంటేనే! కాని, నా భార్య, తప్పకుండా, విసుక్కుంటుంది. నిజమే మరి, సిగ్గుచేటే : రోజు పొడూగునా పనిచెయ్యడమూ, కూలి చేతురోవడక పోడమూనా : ఒళ్లుమాటు ఉండు. ఆ డబ్బు నువ్వు పట్టుకు రాకపోతే, నీ చర్మం ఒలిచే స్తాను చూసుకో. ఒల్పెయ్యకపోతే ఒట్టూ! అదెట్లా? వాడు ఇరవై చిన్న డబ్బులే ఇస్తాడు. ఒక్కొక్కసారి! ఇరవై చిన్న

దబ్బుల్తోటీ నేనెం జేసుకోనూ ? తాగేస్తేసరి. ఎవడేనా చెయ్య గలిగింది అంతే ! వాడు దబ్బు ఇబ్బందిలో ఉన్నాడట, చెప్పాడు, వాడు అల్లా ఉండచ్చు. కాని, నా మాట ? నీకు ఇల్లుంది, పశువులున్నాయి, ప్రతీదీ ఉంది, నాకు ఒంటిమీది దుస్తులు తప్ప మరేమీలేదు. నీకు ధాన్యం పండుతోంది, నేను ప్రతీగింజా కొనుక్కోవాలి, ఎంత జాగ్రత్తైనా పడతాను, అయితేం, వారానికి మూడు రూకలూ అక్కడ పెడితేగాని రొట్టికే చాలదు. అసలు ఇంటికి వెళ్ళేసరికి రొట్టి అయేపోతుంది. మరో రూకన్నర చెల్లించుకోవాలి. అందుకని నీ పాకీ పూర్తిగా చెల్లిం చెయ్ ! దాన్ని గురించిన బుద్ధితక్కువ మరి వద్దు'—అని,

అప్పటికి అతడు రోడ్డు మళ్ళపుదగ్గిరున్న ఒక గుడి సమీపించాడు. తల యెత్తేసరికి గుడివెనకాల ఏదో తెల్లవాకుగా అతనికి కనపడింది. వెలుగు సన్నగించి పోతుండడంవల్ల ఎంత కళ్ళుచించుకున్నా అదేమిటో అతడు తెలుగోలేకపోయాడు. 'లోగడ ఇక్కడ తెల్లరాయి ఏదీ లేదే ! ఎద్దు అయుంటుందా ? అబ్బే ఎద్దులాలేదు. మనిషే. తల అదేమిటీ. కాని, మరీతెల్లగా ఉందే ? అయినా మనిషికి పనేముంటుందక్కడా ?' అనుకున్నాడు. ఇంకా దగ్గిరికి వెళ్ళాడు. అది మరీ స్పష్టం అయింది. ఆశ్చర్యపడిపోయాడు. నిజంగా మనిషే. బతిగున్నాడో చచ్చి పోయాడోగాని దిగంబరుడై గుడిగోడకి జేర్లపడి చలనం లేకుండా కూచున్నాడు. ఆ గొడారికి హడలు పట్టుగుంది. అతడు, 'ఎవడో పీణ్ణి చంపేసి, బట్టలు లాగేసుకుని, ఇక్కడ వదిలేశుంటాడు. ఏమన్నా కలగజేసుకుంటినా, నాకు చిక్కులు తప్పవు' అనుకుని, సాగిపోయాడు. గుడిదాచే క్షణంలో అతడికి

వాడు కనపడేవీలు పోయింది. కొంతదూరం వెళ్ళి అతడు వెనక్కి చూశాడు. ఆ మనిషి గుడికి జేర్లపడ్డ స్థితిలో కాకుండా తనకేసి చూస్తున్నట్టు కదలడం ప్రారంభించాడు. గొడారికి మరి భయమేసిపోయి, తనలో, 'వెనక్కి వీడిదగ్గరికి వెళ్ళనా, ముందుకి సాగిపోనా ? ఈ నీచు దెవడో ఎవరికి తెలుస్తుందీ ? ఏమీ మంచి చెయ్యడానికి రాలే దిక్కడికి వీడు. నేనువాడిదగ్గరికి వెళ్ళడంతోపే వాడు నామీదికి ఒక్క ఎగురు ఎగిరి నా గొంతిగ పిసిగేస్తే, నేను మరి యింటికి వెళ్ళడం ఎల్లా ? పోనీ అల్లా చెయ్యడనుకున్నా, ఇంటికి తీసిగెడితే తిండెట్టి భరించద్దా ? ఈ దిగంబరుడు నాకు ఏం ఉపయోగం ? నాబట్టలు ఇద్దాం అంటే నాకున్నవల్లా ఇవే. దైవకృపవల్ల ఇక్కణ్ణించి నేను పోతేచాలు !' అనుకుని, గబగబా తొక్కుకుపోయి గుడికి కొంతదూరం వెళ్ళేటప్పటికి, అతడి అంతరాత్మ అతణ్ణి తట్టినట్టే అతడు అగిపోయి, తనలో, 'ఒరేయ్, సిమోన్, ఏమిటా నువ్వు చేస్తున్నవనీ ? అవతల ఒక సాటిచూనవుడు తిండిబట్టాలేక చస్తున్నాడూ ? భయపడిపోయి నువ్వు పక్కనించి పప్పులాగ జారిపోతున్నావా ! దొంగలకి భయపడేటంత డబ్బు నీ కెక్కడ పోగైందిరా ? చీ ! సిగ్గుచేటురా, సిమోన్, సిగ్గుచేటు' అనుకున్నాడు. అతడు గిరుక్కున వెనక్కి తిరిగి, ఆమనిషివైపు వెళ్ళాడు.

ii

సిమోను ఆ పరాయివాణ్ణి కొంత సమీపించి, జాగ్రత్తగా చూశాడు. వాడు యువకుడు, ఆరోగ్యంగానే ఉన్నాడు. ఒంటి మీద దెబ్బలేమీలేవు. భయంవల్లా చలివల్లా ఆ మనిషి కొయ్య

బారుతాన్నట్టు స్పష్టం అవుతోంది. సిమోనుని చూడడానికి దృష్టి ఎత్తలేనంత బలహీనంగా ఉన్నట్టు వెనక్కి జార్లవడి అతడు కూచున్నాడు. సిమోను బాగా దగ్గిరికి వెళ్ళగానే ఆ మనిషికి మెళుకువ వచ్చినట్టయింది. తలయెత్తి. కన్ను విప్పి, అతడు సిమోను మొహంలోకి చూశాడు. ఆ ఒళ్లుచూపూచాలు, సిమోనుకి అతనంటే ఆప్యాయం బయల్దేరడానికి—అన్నట్టు అయింది. అతడు తన చేతులోని ఆల్లికబూట్సు కిందపారేసి, కాశెకోక విప్పి దాని మీద పెట్టేసి, తన నూలుకోటు విడిచాడు. 'మాటలు కరవత కానియ్యచ్చుగాని, శక్షణం ఇది తొడుక్కో' అన్నాడు. అని, సిమోను ఆ మనిషిని మోచేతులు పట్టుకుని లేవడానికి సాయంచేశాడు. అతడి ఒళ్లు శుభ్రంగానే ఉంది. మంచి స్థితిలోనే ఉంది, అతని చేతులూ పాదాలూ తీరుగా ఉన్నాయి, అతని మొహంలో మంచితనమూ దయా స్ఫురిస్తున్నాయి. సిమోను తనకోటు అతని భుజాలమీద వేశాడుగాని ఆ కోటుచేతులు ఎవో అతనికి తెలియలేదు. సిమోను అతడి చేతులు కోటుచేతుల్లోకి జొనిపించి, కోటు అంతటా సర్దుకునే బట్టు తొడిగి, ఒంటికి పట్టేలాగ దాన్నిలాగి, నడుంకి తన కాశె బిగించి కట్టేశాడు. సిమోను తన చిరుగుబోపీకుడా తీసి అతని నెత్తిని పెడదాం అనుకుని తీశాడు, కాని తన తల చలికి బండ బారడం చూసి, తనలో, 'నాది బొత్తిగా బట్టవలడదానూ, ఇతనికి దట్టంగా ఉంగరాల జుట్టుంది' అని ఆలోచించి, మళ్ళీ తన తల మీదే అది పెట్టేసుకుంటూ 'తలమీదికి కంటే ఇతనికి పాదాలకి ఏదేనా ఇయ్యడం నయం' అని యెంచి, ఆమనిషిని మెల్లగా

కూచోబెట్టి, తనుతెచ్చిన అల్లికబూట్టు అతనిచేత తొడిగించి, 'మరి సరే, నేస్తం ! కాస్త కదులు, కొంచెం వెచ్చపడు. కడం విషయాలన్నీ తరవాత తరవాత స్థిరపడతానులే,' అని 'అయితే, నువ్వు నడవగలవా ?' అని ప్రశ్నించాడు. ఆమనిషి నిలబడి సమోనుకేసి సుముఖంగా చూశాడు, కాని ఒక్కమాటా ఆడలేక పోయాడు. సమోను, 'మాట్లాడవేమీ ? ఇక్కడ చలి దుర్భరంగా ఉంది. మనం ఇల్లు చేరుకోవాలి. ఇదుగో కర్ర, ఇదుచ్చుగో. నీకు నీరసంగా ఉంటే దీని మీద అనుకో. మరి అడుగువెయ్య,' అన్నాడు. ఆమనిషి నడవడం మొదలెట్టి, వెనకపడి పోకుండానే తంటాలు పడ్డాడు. వాళ్ళు వెడుతూండగా,

సి—నువ్వు ఎక్కడి వాడవు ?

మ—ఈ ప్రాంతం కాదు.

సి—అంతా అనుకున్నానే, నేను. ఇక్కడి జనాన్ని ఎరుగు దునుగా మరీ ! కాని, నువ్వు ఆ గుడిదగ్గరికి రావడం ఎట్లా సంభవించిందీ ?

మ—నేను చెప్పలేను.

సి—ఎవడేనా నీకు కష్టం కలిగించాడా ?

మ—ఎవడూ నాకు కష్టం కలిగించలేదు. దేవుడు నన్ను శిక్షించాడు.

సి—అది సహజమే. దేవుడు సర్వాన్నీ పాలిస్తాడుగా మరీ. అయినాసరే, నువ్వు ఎక్కడో అక్కడ తినడానికి తిండి ఉండడానికి కొంపా చూసుకోవద్దూ ? ఎక్కడికి వెళ్ళాలనుకుంటున్నావు ?

మ—ఎక్కడికి వెళ్ళినా ఒకటే నాకు.

సిమోనుకి చాలా ఆశ్చర్యమైంది. అమనిషి తుదిలా కనపడడు, నెమ్మదిగా సంభాషిస్తాడు, కాని తనసంగతి ఏముబో చెప్పడు. 'ఏం జరిగి ఉంటుందో ఎవరెరుగుదురు!' అనుకుని, సిమోను, అతనితో, 'నరే మరీ, నాతో మాయింటి కొచ్చెయ్. కాస్సేపేరా వెచ్చగా ఉండువుగాని' అన్నాడు. అని, సిమోను తన యింటికేసి నడవగా, పరాయివాడు అతని సరసనే జోడిగా అడుగువేసివెళ్ళాడు ఇంతలో ఒక గాలిరేగి. సిమోనుషర్టుకిందికి చలి దిగింది. అసలు సిమోనుకి తాగుడుమైకం కుడా ఈసాటి దిగజారి పోయిందేమో, చలివెయ్యడం అనేది అతనికి బాగా తెలియడం ప్రారంభించింది. నడుస్తూన్నప్పుడు అతడు ముక్కుతూ తను తొడుక్కున్న తన భార్య పూలుజాకెట్లు ఒత్తుగా లాక్కుంటూ, తనలో, 'మరి యింటికి వెళ్ళగానే!....ఏమిటి గొర్రె చర్మాలగురించి? గొర్రెచర్మాలకోసమే నేను అసలు వెళ్ళింది. కాని అవిలేవుసరిగదా ఉంటూన్నకోటు గుడా ఊడ కొట్టుగుని పైపెచ్చు ఓ దిగంబరుణ్ణికుడా పట్టుకొచ్చాను ఇంటి మీదికి. మత్రేనా ఇందుకు సంతోషించదు' అనుకుంటూవెళ్ళాడు. భార్యని తల్చుకోగానే దుఖం వచ్చింది. కాని ఆ పరాయివాడికేసి చూసి, అతడు గుడి దగ్గర తనకేసి చూసిన మొదటి చూపు జ్ఞాపకం రాగానే, అతని హృదయానికి ఆనందం కలిగింది.

iii

సిమోను భార్య అవేళ మరీ పెందరాళే సర్వమూ చక్క బెట్టింది. పుల్లలు కొట్టింది, నీళ్ళు తెచ్చింది. పిల్లలకి అన్న పెట్టింది, తనుతింది, ఆలోచిస్తూ కూచుంది. రొట్టి చెయ్యవ

సింది అప్పుడా మర్నాడా అనుకుంటోంది. తమరు తినగా పెద్దముక్క మిగిలి ఉంది. 'వెళ్ళిన ఊళ్ళో సిమోను ఎక్కడైనా తినుంటే, రాత్రి ఆట్టే తినడు. ఈ మిగిలిన ముక్కే మరో రోజు వస్తుంది,' అనుకుంది. ఆ ముక్క చేతులో మళ్ళీ మళ్ళీ ఎగరేసి చూస్తూ. 'ఈవేళకి మరి రొట్టి చెయ్యను. ఉన్న పిండిమాత్రం ఎంతా? మరోవాయి రొట్టెలకి వస్తుంది. ఈ ముక్క శుక్రవారండాకా సరిపోయేటట్టు చూసుకోవాలి, అని నిశ్చయించుకుని, ఆ ముక్క ఓచోటపెట్టేసి, ముగుడిపాత చొక్కా రప్పతీస్తూ బిల్లదగ్గర కూచుంది. ఆ పనిచూస్తూ తన భర్త శీతకాలంకోటుకి చర్మాలు కొనుక్కొస్తాడనుకుంటోంది. 'వర్తకుడు ఈయన కంట్లో మెంతి చల్లకుండా ఉండాలిగా! ఈయన మరీ వెర్రిబాగులమనిషి. ఎవణ్ణి దగాచెయ్యలేడు, కాని ఏకుర్రాడైనాసరీ ఈయన్ని తోపివెయ్యగలడు. ఎనిమిది రూకలంటే కాస్తాకూస్తానా!—అంతసొమ్ముకి మంచిరకం కోతే వస్తుంది. మరీ నునుపు చేసిన చర్మాలు! రావుగాని, చలికోటుకి తగినవి వస్తాయి. వెచ్చటికోటు లేకుండా కిందటి శీతకాలం గడపడం ఎంత గగనం అయిపోయిందో! నేను నదికే వెళ్లలేక పోయాను. బయటికి ఎక్కడికీ కదలేకపోయాను. ఆయన బయటికి బయల్దేరితే, తనవీ నావీ అన్నీ తొడిగేసుకోవడమే, నాకేమీ మిగట్ట. ఈవేళంటే ఆయన మరీ పెంద్రాకే బయల్దేర లేదుగాని, ఈపాటికి తిరిగి రావలసినమాటే. ఆయన తప్పతాగేసి ఉండకూడదనిమాత్రం ఆశిస్తున్నాను' అని ఆలోచించుకుంటూ ఉంది. మత్రేనా ఆలోచన ముగిసిందో లేదో గుమ్మందగ్గర

అడుగులచప్పుడు వినపడింది. ఎవరో లోపలికివచ్చారు. ఆవిడ సూదిగుచ్చేసి చేతులోపని పక్కనెట్టి, నడవలోకి వచ్చింది. ఇద్దరు మనుషులున్నారు. సిమోను ఒకడు, బోపిలేకుండా అల్లికబూట్లు తొడుక్కున్న మరొకడు. తనభర్త తాగిరావడం మత్రేనా పసి కట్టేసింది. అదుగో, మళ్ళీ తాగి చక్కావచ్చాడనుకుంది. అతడు కోటులేకుండా తన జాకెట్టు తొడుక్కుని ఏమూటా పట్రాకుండా నోరు మెదపక సిగ్గుపడుతూ నుంచోడం చూసేసరికి ఆవిడకి కలిగిన ఆశాభంగంవల్ల గుండె పగిలిపోయేటట్టు తోచింది. 'ఏడు సొమ్మంతా తాగేశాడు. ఆ తాగడంకుడా మరో దిక్కుమాలి చచ్చినాడితో చేరి, వాణ్ణి తీసుకుని ఇంటికి తగులడ్డాడు' అని ఆవిడికి అనిపించింది. ఆవిడ వాళ్ళని కొంపలో ప్రవేశించనిచ్చి, తనూవెళ్ళింది. పరాయివాడు యువకుడు, చిన్నవాడు, తన భర్తయొక్క నూలుకోటు తొడుక్కున్నాడు, బోపి ధరించి లేడు. లోపల ప్రవేశించి, అతడు ఏమీ కదలకుండా దృష్టి యెత్తకుండా నిలబడి పోవడంచూసి, మత్రేనా, 'వీడెవడో దుష్టుడు—భయపడుతున్నాడు' అనుకుంది. వాళ్ళు ఎంజేస్తారో చూడాలనుకుని ఆవిడ పొయ్యిమిద్దెదగ్గర కోపంతో నుంచుంది.

సిమోను తనబోపి తీసేసి, సంగతులన్నీ చక్కగానే ఉంటూ స్నెట్టు ఒక బెంచిమీద కూచున్నాడు. 'చూస్తావేం, మత్రేనా, భోజనం సిద్ధంగాఉంటే, పెట్టేనెయ్ మాకు' అన్నాడు. మత్రేనా తనలో తను ఏదో గొణుక్కుందిగాని, కదలకుండా, తను నిలబడ్డచోటే మిద్దెపక్కనే ఉంది. మొదట ఒకడికేసీ తరవాత రెండోవాడికేసీ పరకాయించి తలపంకించింది. ధార్య కోపంలో

పడ్డనంగతి సిమోను గ్రహించాడు. అది ఎట్లాగేనా పోగొట్టాలని యత్నించాడు. ఏదీ తను గమనించనట్టు నటిస్తూ, పరాయి మనిషిని చేత్తో పట్టుకుని, 'రా, నేస్తం, కూచో, కొద్దిగా భోంచేద్దాం' అంటూ అతణ్ణి బెంచిమీద కూచోపెడుతూ, 'మా కోసం ఏమీ వండలేదాయేమిటి?' అని ప్రశ్నించాడు. మత్రేనాకి కోపం సలసలలాడిపోయింది. 'వండకేం? నీకోసంమాత్రం వండలేదు. తప్పతాగేసి బుద్ధి పోగొట్టుకుని వచ్చినట్టు కనిపిస్తున్నావు. గొర్రెచర్మంకోటుకోసం బయల్దేరినవాడవు, ఉంటూన్న కోటుకాస్తాకుడా లేకుండా ఇంటికి దయచేశావు, ఒక దిగుబరి తిరుగుబోతునికూడా తోలుకొచ్చావు. నీలాటి తాగుబోతులికి రాత్రిభోజనం లేదిక్కడ,' అంది. సిమోను, 'మరిచాలు, మత్రేనా, ఆగు, బుద్ధిలేకుండా నాచిక రూడించకు. అంతకంటే మంచిపని ఏమిటంటే, ఏరక్క మనిషిని——' అని అంటూండగా, ఆమె, 'ముందు ఆడబ్బు ఎంజేశావోచెప్పు,' అంది. సిమోను జాకెట్టుజేబూలోంచి తను పట్టుగెళ్ళిన మూడురూకలూ తీసి అక్కడ పెడుతూ, 'ఇమగో పట్టిగెళ్ళిన సొమ్ము, ఆరైతు బాకీ ఇయ్యలేదు. స్వరలోనే చెల్లిస్తానన్నాడు,' అని చెప్పాడు. మత్రేనా కోపం ఇంకా రేగింది. అతడు గొర్రెచర్మాలు కొని తేలేడు, గాని పాపం తనకోటు మరో దిగుబరి ఘటానికిచ్చేసి వాణ్ని ఇంటికికుడా పిల్చుగువచ్చాడే! నరే. తరవాత ఎక్కడో భద్రంగా పెట్టచ్చుగదా అనుకుని బల్లమీది మూడురూకలూ గభుక్కుని తీసేసుకుని, ఆవిడ 'మీకు రాత్రిభోజనం నేను సిద్ధం చెయ్యలేదు. లోకంవోడందే అడ్డమైన దిగుబరి తాగుబోతున్నీ

ఎక్కడ మేపగలం?' అంది. 'ఇదుగో, చెబుతున్నాను, మత్రేనా! కొద్దిగా నీ వాగుడు కట్టెయ్. మొట్టమొదట వినిపించుగో మరి ఎవరేనా ఏంచెప్పదల్చారో—' అని సిమోను అడ్డువచ్చాడు. 'అఆ. తాగిన మూర్ఛిదగ్గిరించి తత్వంఎంతేనా వినబోతున్నాను. తాగుబోతువి గనక నీతో పెళ్ళి నేను మొదట కోరుకోకపోవడం ఎంతో ఓపైైన సంగతి, మా అమ్మ నాకు పెట్టిన బట్టలన్నీ తాగేశావు, ఇప్పుడు కోటు కొంటానంటూ వెళ్ళి—అదీ తాగేశావు,' అంది, పాసం సిమోను తను ఇరవై చిన్నడబ్బులు మాత్రమే ఖర్చు చేశానని అవిడికి విశదపరుద్దామని చూశాడు. ఆమనిని తనకి కనిపించిన పరిస్థితులు చెబుదామనీ యత్నించాడు—కాని మత్రేనా ఎంతమాత్రమూ అతనిమాట చొరనియ్యకుండా అతడు నోరు మెదిపేసరికి తను తొంటై ఏకరు వెడుతూ, పదేళ్ళక్రితం నాటి ముచ్చట్లుకూడా ఈడ్చుకొస్తూ వాగేసింది. అమె వాగి వాగి సిమోను కేసి పరిగెత్తి అతడి చొక్కాచెయ్యి లాగి పట్టుగుని, 'నా జాకెట్టు నాకిచ్చెయ్. నా కుంటా అదొక్కటే, అదొక్కటే నా దగ్గిరించి పుచ్చుగుని నువ్వే తొడుక్కోడం నీ కెప్పుడూ అవసరమే. అది ఇల్లా ఇచ్చెయ్, కుళ్ళుకుక్కా! తరవాత నిన్ను ఏ నైతాను వేసుగుపోయినా సరే!' అంది. సిమోను ఆ జాకెట్టు విడవడానికి ఓ చెయ్యి తిరగదీశాడు. ఆ మట్టున మత్రేనా అది పట్టుగుని లాగేసరికి దానికుట్లు పిగిలి పోయాయి. అది పోగుచేసి తన నెత్తిని వేసుగుని ఆమె తలుపు దగ్గిరికి వెళ్ళింది. బయటికి పోవాలని సంకల్పించిందిగాని నిశ్చయానికి రాభేక అగింది—తన కోపాన్ని చివరంటా పోనియ్యా

అనే అవిడ ఉద్దేశంగాని, వచ్చిన పరాయివాడి రకం ఏముబో కనిపెట్టాలని కుడా అవిడికి ఉంది,

iv

మత్రేనా అగి, 'అతడు మంచి వాడైతే దిగంబరిగా ఎందు కంటాడూ? అబ్బేబ్బే, ఒక షర్దేనా ఓంటిమీదలేదే! పోనీ. అతడు సరియైన వాడైతే, నీ కెక్కడ తారసిల్లాడూ?' అని అడిగింది. దానికి సిమోను 'అచ్చంగా ఆచూపే నేను నీతో చెప్పబోతుంటా. నేను గుడిని సమీపిస్తూ ఇతడు దిగంబరిగా చలికి నిశ్చేష్టుడై కూచోడం చూశాను. ఆరుబయట వత్తం లేకుండా కూచోడానికి అనువైన శీతలమా ఏమన్నానా? అక్కడికి నన్ను దేవుడు లాక్కెళ్లాడు, లేకపోతే ఇతడక్కడ నశించే వాడే. అప్పుడు నేను ఏమిటి చెయ్యడం? ఇతనికి రోగడ ఏమేమి జరిగిందో ఎట్లా మనికి తెలియడం? అందుకని, ఇతణ్ణి లేపదీసి, నా కోటు తొడగబెట్టి, నాకూడా తీసుగు వచ్చేశాను, అంత కోపపడకు, మత్రేనా, అది పాపం, జ్ఞాపకం ఉంచుగో. మనం అంతా ఏదో రోజుని గతించి తీరాలి' అన్నాడు.

కోపంకురిపించే మాటలు మత్రేనా నాలిక చివరికి వచ్చాయి. కాని, అమె ఆ పరాయి మనిషికేసి చూసి. ఊరుకుంది. అతడు చలనంలేకుండా చేతులు మోకాళ్ళమీద ఆనుకుని, తల ఛాతీమీద వాలిపోతూ, మూసిన కళ్ళతో, బాధలోలాగ బొమముడితో. బెంచీ చివర కూచున్నాడు. మత్రేనా ఊరుకునే ఉంది. సిమోను, 'మత్రేనా! దేవుడంటే నీకు ప్రేమలేదా?' అన్నాడు. ఈ మాటలు మత్రేనా విని ఆ పరాయివాణ్ణి చూసింది. చూసిన

తక్షణం అతని యెడల ఆమె హృదయం కరిగింది. ద్వారం దగ్గిరించి ఆమె వెనక్కి వచ్చేసింది. మిద్దె దగ్గరికి వెళ్ళి ఆహారం తెచ్చింది. బల్లమీద కప్పుపెట్టి దాన్లో ఒక పానీయం పోసింది, మిగిలిఉన్న రొట్టెముక్క తెచ్చి అక్కడపెట్టి, చాకూ చమ్చాలూ అమారుచేసింది. 'తినండి, కావలిస్తే' అంది. సిమోను పరాయివాణ్ణి బల్లదగ్గరికి తీసిగెడుతూ, 'వచ్చికూచో, అబ్బాయి' అని, రొట్టెని చినచిన్న ముక్కలుగాచేసి మాంసపు చారులో వేశాడు. వాళ్లు తినడం ప్రారంభించారు. మత్రేనా మోచేతులు బల్లమీదపెట్టి చేతుల్లో తల ఆన్చి పరాయి వాడికేసి చూస్తూ బల్లకి ఒక చివర కూచుంది. అప్పుడు మత్రేనాకి ఆ పరాయి మనిషిమీద కనికరం కలిగి అప్యాయంకుడా బయల్దేరింది. తక్షణం ఆ పరాయిమనిషి మొహం శోభాయమానం అయింది. అతని బొమముడి పోయింది. దృష్టియెత్తి మత్రేనాని చూస్తూ అతడు చిరునవ్వు నవ్వాడు. భోజనానంతరం బల్ల శుభ్రంచేసి పరాయిమనిషిని ప్రశ్నించడం మొదలెట్టింది,

మ—సీ రాక ఎక్కణ్ణించి ?

ప—ఈ ప్రాంతం కాదు.

మ—నువ్వు రోడ్డుమీదికి ఎట్లా వచ్చిపడ్డావు ?

ప—నేను చెప్పరాదు.

మ—ఎవడేనా నిన్ను దోచుకున్నాడా ?

ప—దేవుడు నన్ను శిక్షించాడు.

మ—అక్కడ దిగంబరివై పడిఉన్నావా ?

ప—మరే, దిగంబరినై కర్రబారిపోయి కుడానూ : సిమోను నన్ను చూసి కనికరం చాలాచాడు. తన కోటు విడిచి, నాకు

తొడిగి, నన్నిక్కడికి తీసుకువచ్చాడు. మీరు భోజనంపెట్టి పానీయంఇచ్చి నామీద కనికరం చూపించారు. దేవుడు మిమ్మల్ని మెచ్చుతాడు,' అన్నాడు. మత్రేనా లేచి కిటికీదగ్గరికి వెళ్ళి తను బాగుచేస్తున్న సిమోను పాతషర్టు తెచ్చి, పరాయిమనిషికి ఇచ్చింది. అతనికోసం ఒక పాత లాగుకూడా ఎల్లానో పుట్టింది. 'చూడూ ! నీకు షర్టు లేనట్టుంది, ఈ షర్టు తొడుక్కో. తొడుక్కుని అటకగదిలోనేనా సరే వేడిమిద్దెమీదేనా సరే పడుకో, నీ యిష్టం' అంది. పరాయిమనిషి తన ఒంటిమీద కోటుతీసేసి, షర్టు తొడుక్కుని అటకగదిలో పడుకున్నాడు. మత్రేనా కొవ్వొత్తి ఆర్పేసి, కోటుతీసుకుని, తన భర్త అది వరకే ఎక్కిపడుకున్న మిద్దెమీదికి వెళ్ళింది. మిగిలున్న రొట్టె కాస్తా అయిపోడమూ, మర్నాటికి ఏమీ లేకపోడమూ, పాత షర్టుపాతలాగూ ఇచ్చెయ్యడమూ అవిడికి జ్ఞాపకంగాగానే, అవిడ బాధపడింది. కాని ఆ పరాయిమనిషి చిరునవ్వు నవ్వడం జ్ఞాపకం రాగానే, అవిడ హృదయానికి ఆనందం కలిగింది. మత్రేనా ఎంతో సేపటిదాకా మెళుకువగానే ఉంది. సిమోను కూడా మెళుకువగానే ఉన్నట్టు అవిడ కనిపెట్టింది—అతడు ఉమ్మడి కోటు తన వేళ్ళ లాక్కుంటూండడం బట్టి.

మ—సిమోన్ :

సి—ఓయ్.

మ—రొట్టె యావత్తు అయిపోయింది. మరోటి తయారవడానికి నేను ఆయత్తం చెయ్యలేదు. రేపు మనం ఏంజెయ్యవలసిుంటుందో నాకు తెలియడంలేదు. పోనీ మన పొరుగింటి మార్తా దగ్గర బదులుచ్చుకుంటాను.

సి—రేపటిదాకా బతిగుంటే, తినడానికి ఏదో ఓటి చూద్దాం లేస్తూ.

మ—(కొంచెం నేపు నిశ్శబ్దంగా పడుకుని, మళ్ళీ) అతడు మంచివాడులాగే కనిపిస్తాడు. కాని, తనెవడో చెప్ప దెందుచేతనో?

సి—చెబితే అతనికేమి చిక్కో, అవి నా ఊహ,

మ—సిమోన్ !

సి—ఓయ్.

మ—మనమంటే ఏదో ఇచ్చాంగదా. మనికంటే ఎవ్వరూ ఏమీ ఇవ్వరేం ?

ఇందుకేం సమాధానం చెప్పాలో సిమోనుకి తోచక, 'అబ్బ, మనం ఇక మాట్లాడం మానేద్దాం పట్టు !' అనేసి, అటుకేసి తిరిగి, సుబ్బరంగా నిద్రపోయాడు.

V

పొద్దున్నే సిమోను లేచాడు, పిల్లలింకా పడుకునే ఉన్నారు. అతని భార్య పొరుగింటికి రొట్టెబదులుకి వెళ్లింది. పాత షర్టు పాతలాగూ తొడుక్కుని పైకి చూస్తూ పరాయిమనిషి ఒక్కడూ బెంచిమీద కూర్చున్నాడు. క్రితం రోజుకంటే అతని మొహం ఎక్కువ కళగాఉంది. 'సిమోను అతనితో, 'చూడు, నేస్తం! పొట్టకి రొట్టె కావాలి, శరీరానికి దుస్తులు కావాలి. బతగాలంటే ఎవడేనా పనిచెయ్యాలి. ఏ పని నీకు తెలుసునూ?' అన్నాడు. అతడు 'ఏపనీ తెలియదు నాకు' అని సమాధానం చెప్పాడు. సిమోను అశ్చర్యపడి, 'ఎవళ్ళకేనా నేర్చుకోవాలని ఉంటే ఏమిటైనా నేర్చుకోవచ్చు' అన్నాడు. 'మనుష్యులు పని

చేస్తారు, నేను కుడా చేస్తాను' అని పరాయిమనిషి చెప్పాడు. సిమోను, 'నీ పేరేమిటి ?' అని అడిగాడు. అతడు, 'మైకేలు' అన్నాడు. 'చూడు, మైకేల్ ! నీ విషయం గురించి చెప్పడం నీకు ఇష్టం లేకపోతే, పోనీ. అది నీ స్వంత వ్యాపారం ! కాని, నీ స్వంతానికి బతుకుతెరువు ఏదో ఉండాలి. నేచెప్పిన పని చేస్తే, నీకు తిండి పెడతాను, బసా యిస్తాను' అని సిమోను సలహా చెప్పాడు. 'దేవుడు మిమ్మల్ని మన్నించుగాక ! విధిగా నేర్చుకుంటాను. ఎంజెయ్యాలో చెప్పండి' అని అర్థించాడు. సిమోను దారపుండ తీసి బొటనవేలుకి చుట్లుచుట్టి పేనడం మొదలెట్టాడు. 'ఇది చాలా తేలిక—చూశావా ?' అన్నాడు. మైకేలు అదంతా జాగ్రత్తగా కనిపెట్టి, తన బొటనవేలుకి అల్లా దారం చుట్ట పోసి, దాల్లో ఉండే సుళువు గ్రహించి, తనూ పేని చూపించాడు. తరవాత అతనికి సిమోను దానికి మైనం రుద్దడం నేర్పాడు. ఇది కుడా మైకేలు పూర్తిగా నేర్పాడు. ఆపైని అతనికి సిమోను బెజ్జంలో దారపు మొన గుచ్చడమూ కుట్టడమూ చెప్పాడు. ఇవీ అతడు వెంటనే నేర్చేశాడు. సిమోను ఏ మోస్తరు చూపించినా అతనికి తక్షణం తెలిసేది. మూడు రోజులు గడిచే సరికి అతడు జీవితమంతా చెప్పులు ఖచ్చేవాడు లాగ పనిచెయ్యడం మొదలెట్టాడు. అతడు ఆగకుండా పని చేసేవాడు, కాని, తిండిమాత్రం అల్పంగా తినేవాడు. పని పూర్తి అయింతరవాత, ప్రశాంతంగా కూచుని, పైకి చూస్తూండేవాడు. అతడు ఎన్నడూ వీధులోకి వెళ్ళలేదు, అవసరానికి మాత్రమే మాట్లాడేవాడు. వేళాకొళాలు చేసిగాని, నవ్విగాని ఎరగడు,

మొదటినాడు మత్రేనా అతడికి భోజనం పెట్టినప్పుడు అతని చిరునవ్వు తప్ప, అతడు నవ్వుడం వాళ్లు చూజ్జేలేదు.

vi

రోజుతరవాత రోజూ వారంతరవాత వారమూ గడిచి సంచత్సరం గిర్రున తిరిగింది. సిమోన్ యొక్క ఇంట్లో తింటూ అతనికింద పనిచేస్తున్నాడు మైకేలు. మైకేలుపేరు వ్యాపించింది. సిమోనుకింద పనిచేసే ఆ మైకేలు కుట్టినంత ముచ్చటగానూ గట్టిగానూ చెప్పులు మరెవడూ కుట్టలేడని జనం చెప్పుకోడం మొదలెట్టారు. ఆ జిల్లా అంతనించీ చెప్పులు కుట్టించుకునే నిమిత్తం జనం సిమోను దగ్గరికి రావడంతో, సిమోనుపని బాగుపడింది. శీతకాలంలో ఒకనాడు సిమోనూ మైకేలూ, పనిచేసుకుంటూ కూర్చుండగా, చక్రాలులేని ఒక మూడుగుర్రాల మంచుబండి గంటలుమోగుతూ గుడిసెయెదటిదాకా వచ్చి ఆగింది. వాళ్ళు కిటికీలోంచి చూశారు. వాళ్ళ యింటిముందే ఆబండి ఆగుతా. నా జూకుగాడిన్న ఒక బంట్రోతు తన పీఠందిగివచ్చి బండితలుపు తెరిచాడు. ఉన్నికోటు తోడుక్కున్న ఓ ఘరానావాడు బండిదిగి సిమోను గుమ్మంకేసి నడిచివస్తున్నాడు. చంగున ఉరికివెళ్లి మత్రేనా వీధితులుపు భార్గతీసింది. ఆ ఘరానావాడు బాగావంగితే గాని గుడిసెలో ప్రవేశించలేకపోయి, ప్రవేశించిన తరవాత నిటాగ్గా నుంచున్నప్పుడు పై అటగ తగిలేటట్టున్నాడు. అతడున్నవైపు గది నందులేకుండా నిండిపోయినట్టు కనిపించింది. సిమోను లేచి, వంగి నమస్కరించి, ఆ ఘరానావాడికేసి తెల్ల పోయి చూస్తూ నుంచున్నాడు, అసలెలాంటివాణ్ణి సిమోను

ఎన్నడూ చూడలేదు. తను కదురులాగ సన్నంగా ఉన్నాడు, మైకేలు పల్చగా తాటాకులాఉన్నాడు, మత్తేనా ఎండిపోయి ఎముకలాఉండి కాని, ఆమనిషేమిటి? మరోప్రపంచంవాడులా ఉన్నాడు. జేగురుమొహం వేసుకుని దుక్కలాగ ఆంబోతు మెడతో ఇనపపోతచిగ్రహంలా కనిపించాడు. అతడు రోజు కంటూ ఉన్నికోటు తీసిపారేసి, బెంచిమీద కూచుని, 'ఎవరిక్కడ చెప్పులుకుట్టేవాళ్ళలో పెద్ద?' అని అడిగాడు. సిమోను ముందుకి వచ్చి 'నేనేనండి, మహాతీతా!' అన్నాడు. ఘరానావాడు తన కుర్రనొఖర్ని కేకేసి, 'ఒరేయ్, ఆచర్యం ఇల్లా పట్రా!' అన్నాడు. వాడు ఒక కట్టపట్టుగుని లోపలికి పరిగెత్తుగువచ్చాడు. ఘరానావాడు ఆకట్ట పుచ్చుగుని బల్లమీద ఉంచాడు. 'కట్టవిప్పు' అన్నాడు, కుర్రాడు ఆకట్ట విప్పాడు. ఘరానావాడు ఆచర్యంకేసి చూపిస్తూ, 'ఇదుగో గొడారీ! ఈ చర్యం చూస్తున్నానా?' అని అడిగాడు. 'చిత్తం, చూస్తున్నాను, మహాఘరానా!' అని సిమోనన్నాడు. 'కాని, ఇది యేరకం చర్యమో నీకు తెలుసా?' అని ఘరానావాడు ప్రశ్నించాడు. సిమోను చర్యంపట్టిఘాస్తూ, 'మంచి చర్యమండి' అన్నాడు. 'మంచిదా? ఇంతే? ఓరిమూర్ఖుడా, నీజన్మలో ఎప్పుడేనా చూసేడిశావా ఇల్లాంటిదీ? ఇది జర్మనీదీ, దీని ఖరీదు ఇరవైరూకలు' అని ఘరానావాడన్నాడు. సిమోను హాదిలిపోయి, 'ఇల్లాంటి చర్యం చూడ్డం నాకెప్పుడు పడుతుందీ?' అన్నాడు. 'అదే, నేననేమాట. దీంతో నాకు బూబ్సు కుట్టిపెట్ట గలవా?' అని ఆయన అడిగాడు, 'చిత్తం, మహాతీతా! కుట్ట గలను,' అని సిమోనన్నాడు. అమాటతో, ఘరానావాడు పెద్ద

గొంతిగెట్టుగుని. 'కుట్టగలవుకాదూ! అల్లాగా? అయితేసరే. ఎవరికి కుడుతున్నావో జ్ఞాపకం ఉంచుకో, ఎటువంటి చర్యం కుడుతున్నావో జ్ఞాపకం ఉంచుకో. నువ్వు నాకు కుట్టియిచ్చే బూట్లు సంవత్సరంలోపల రూపం చెడకుండా కుట్లు విడకుండా మన్నాలి. అది నీకు శక్యమైతే, యిదుగో వుచ్చుగో చర్యం. కత్తిరించు. అల్లాకాక, నీకు శక్యంకాదా, అసంగతి చెప్పేయ్, ముందుజాగ్రత్తకి చెబుతున్నాను, సంవత్సరంలోపల రూపం చెడకుండా కుట్లు విడకుండా నువ్వు కుట్టేబూట్లు మన్నకపోతే. నిన్ను ఖైదుచెయ్యిస్తాను. కాని, సంవత్సరంలోపల రూపం చెడకుండా కుట్లు విడకుండా అవి ఉంటే, నీవనికి పదిరూకలిస్తాను. అన్నాడు. సిమోనుకి తారెత్తిపోయి, ఏమనడానికి తెలియకుండా అయాడు. మైకేలు కేసి ఓచూపు పారేసి, వెళ్ళి అతిజ్ఞీ మోచేత్తో తాకుతూ, 'ఈసని అచ్చుగోమంటావా?' అని అతడి చేవులో అడిగాడు. అచ్చుగోండన్నట్టు మైకేలు తల ఊగించాడు. మైకేలు సలహాచొప్పున సంవత్సరంలోపల రూపం చెడకుండా కుట్లు విడకుండా ఉండేబూట్లు కుట్టడానికి సిమోను అచ్చుగున్నాడు. తన నౌఖర్ని పిలిచి ఘరానావాడు తన ఎడమకాలి బూటు ఊడ లాగించి, ఆకాలుసాచి. సిమోనుతో 'అది కొల్చుగో' అన్నాడు. సిమోను, కాగితపుముక్కలు అతికించి పదిహేడంగుళాల పీలిక చేసి, దాన్ని సాపుచేసి, మోకరించి, అఘరానామనిషి కాలికున్న నూలు తొడుగు మాసిపోకుండా తనచేతులు తుడుపురుమార్చేట్టి తుడిచేసుగుని, కొలవడంప్రారంభించాడు. అరికాలు కొల్చాడు. సాధంమధ్యచుట్లు కొలతతీశాడు, తరవాత కాలిపిక్క కొలవాలని

య త్నిఁచాడు. కాని, ఆకాగితపుషీలిక సరిపోతేనా : ఆమనిషి కాలి పిక్కదూలంపరిమాణంలోఉంది, 'కాలిపొడుగునా బిగుతయేటట్టు కుడతావేమో స్మి, జాగ్రత్త' అంటూ ఘరానావాడు హెచ్చరించాడు. మరో కాగితపుముక్క అతిగించి, సిమోను కొలత పూర్తిచేశాడు. ఘరానావాడు తన కాలి నూలు తొడుగులో వేళ్ళు కదిలిస్తూ చుట్టుపక్కల అంతటా చూశాడు. ఆమానే బిప్పడు మైకేలు కనిపించాడు. 'అక్కడ ఉన్నావారెవరూ?' అని ఘరానావాడడిగాడు. 'నా పనిమనిషి. అతడే బూట్సు కుట్టేది' అని సిమోను జబాబు చెప్పాడు. ఘరానామనిషి మైకేలుతో, 'జాగ్రత్త. రా. కుట్టేటప్పడు జ్ఞాపకంపెట్టుకో, అవి నాకు సంవత్సరం రావాలి' అన్నాడు. సిమోను కుడా మైకేలుకేసి చూశాడు. కాని, 'మైకేలు ఘరానామనిషికేసి చూడడమేలేదు, ఆ ఘరానామనిషి దిశలో వెనకభాగంలో ఒక మూల ఎవరో తనకి కనపడుతూన్నట్టు తడేక దృష్టిలో ఉన్నాడు. అల్లా చూసి చూసి అతడు హఠాత్తుగా చిరునవ్వు నవ్వాడు, అతని ముఖం ఇంకా కలకల లాడి పోయింది. 'ఏం చూసిరా, అల్లా యికిలిస్తున్నావు, మూర్ఖా?' అంటూ ఘరానామనిషి ఉరుముతూ, 'బూట్సు సకాలంలో తయారు చెయ్యాలని గుర్తుంచుకో, ఎందుకేనా నయం,' అన్నాడు. 'ఉచితకాలానికి సిద్ధంగా ఉంటాయి,' అని మైకేలు అన్నాడు. ఘరానామనిషి, అట్లాజరిగేటట్టు జాగ్రత్త పడాలని వాళ్ళని ఆజ్ఞాపించి, తన బూట్సు తొడుక్కుని, ఉన్ని కోటు తన శరీరానికి చుట్టబెట్టుగుని, వీధిద్వారం దాటుతూ, వంగడం మరిచిపోగా, అతని తల ద్వారబంధం కమ్మికి తకేమని తగిలింది. అతడు తిట్టుగుని, తలరాఘగుని, ఇండిలో కూర్చో

వడి, బండితోలింపించుగుని వెళ్ళిపోయాడు. అతడు వెళ్ళిపోగానే, సిమోను, 'మనిషిని చూడవలసినా న్నే, ఈ మనిషిది విగ్రహం : నుత్తితో కొట్టికుడా ఈ మనిషిని చంపలేం. ద్వారబంధం కమ్మి ఊడి అవతల పడేటంత పనిజరిగిందిగాని ఇతని తల చెక్కుచెదరలేదు' అంటూ అతణ్ణి వర్ణించాడు. మత్రేనా, 'ఈ మనిషి జీవిస్తూన్న రీతిగా జీవిస్తే, తెగబలిసిపోక ఏం జేస్తారా ? ఇల్లాంటి పర్వతాన్ని ముట్టుగోడానికి మృత్యువుకి కుడా శక్తి ఉండదు' అంది.

vii

తరవాత, సిమోను మైకేలుతో, 'సరే ఇక్కడికి, ఈ పని అచ్చగున్నాం గనక, దీన్నిగురించి చిక్కుల్లో పడకుండా బయట పడేటట్లు చూసుకోవాలి, చర్మం ఖరీదైనది, ఘరానా మనిషి కోపధాటి రకం, మనం ఏమీ పొరపాట్లు రానియ్యకూడదు. ఏన్నావా ? దృష్టి నా కంటె నీకు బాగా ఆస్తుంది, నా వేళ్ళకంటె నీ వేళ్ళే ఎక్కువ చురుకు అయినాయి, అందుకని, నువ్వు ఈ ఆది తీసుగుని, బూట్సుకి చర్మం కొయ్యి. కుట్టు నగిషీలు నేను పూర్తిచేస్తాను' అన్నాడు. మైకేలు అల్లానే చేశాడు. చర్మం వుచ్చుగుని, అది బల్లమీద పరిచి, జమిలిగా మడిచి, కత్తితీసి కొయ్యడం మొదలెట్టాడు, మత్రేనావచ్చి అతడు కొయ్యడం నిదానిస్తూ చూసింది. అతడు కోనేరీతికి అశ్చర్యపడింది. బూట్సు టాప్టే విధానం చూస్తూండడం అవిడికి అలవాటే. అయినా మైకేలు ఆ చర్మాన్ని బూట్సు నిమిత్తం కోస్తూన్నట్లు కనపించడంలేదు అవిడికి—గుండ్ర గుండ్రంగా

కోనేస్తున్నాడు. అవిడ ఏదైనా మాట్లాడదామా అనుకుని. మళ్ళీ తనలో, 'ఘరానా మనుషుల బూట్సు ఎల్లా చేస్తారో యేమో, నాకేం తెలుసూ? నా కంటే మైకేలుకి ఎంతో ఎక్కువగా తెలుసునని నా అభిప్రాయం, నేను అడ్డువెళ్ళను' అనుకుంది. చర్మం కోతపూర్తిచేసి, మైకేలు దారం పుచ్చుకుని దానో బూట్సు కుట్టేటప్పటి రెండుచివళ్ళకుట్టు కుట్టక ఒంటి చివర కుట్టే మెత్తస్లిప్పర్లకి కుట్టినట్టు కుడుతున్నాడు. మళ్ళీ ఆశ్చర్యపడింది, మత్రేనా. కానీ, అడ్డు వెళ్ళకుండా మళ్ళీ ఊరుకుంది. మైకేలు అల్లా నిదానింగా మిట్టమధ్యాహ్నంనాకా పనిచేశాడు. సిమోను పగటి భోజనానాకి రేస్తూ, చుట్టూమాసి, ఆ ఘరానా మనిషి యిచ్చిన చర్మంతో మైకేలు స్లిప్పర్లు తయారు చెయ్యడం చూశాడు. అతడు మూలుగుకుంటూ తనలో, 'అయ్యో! నాతో ఉంటూన్న ఈ సంవత్సరాన్నించీ ఒళ్లు పొరపాటేనా చెయ్యని మైకేలు ఇప్పుడింత ఘోరమైన పని చెయ్యడం ఎల్లా జరిగింది చెప్పా? ఆ ఘరానామనిషి మాకు ఇచ్చిన బేరం మోకాలిదాకా ఉండే బూట్సు. అడుగు అట్టకీ అడ్డుబిగింపుతో, పై అట్టకీ ఆతుగు రానీకుండా, కుట్టాలని. కానీ, మైకేలు ఒంటి అట్ట మెత్తటి స్లిప్పర్లు కుట్టేసి, చర్మం వ్యర్థంచేసేశాడు. ఏమిటి ఆ ఘరానా మనిషితో నేను చెప్పడం? పోనీ నా జన్మలో ఇల్లాంటి చర్మం కొని ఆయనకి ముదరా ఇయ్యగలనా?' అనుకున్నాడు. అతడు మైకేలుతో, 'ఏం చేసేశావ్, నేస్తం? నన్ను నాశనం చేసేశావు, ఆ ఘరానామనిషి బేరం ఇచ్చింది పెద్ద బూట్సుకి, కానీ, చూడు సుప్సు తయారు చేసిం దేముబో!' అన్నాడు. అతడు మైకేల్ని

యిల్లా మందలించ బోతున్నాడో లేదో గబగదా వీధి తలుపు కొట్టిన చప్పుడైంది. వాళ్ళు కిటికీలోంచి చూశారు. ఒకడు గుర్రంమీద వచ్చి దిగి, గుర్రాన్ని కట్టేస్తున్నాడు, వాళ్ళ తలుపు తీశారు. ఘరానా మనిషితో వచ్చిన నౌఖరే. అతడు లోపలికి వచ్చి 'సుదినం' అన్నాడు. 'సుదిన,' అని సిమోను బదులు చెప్పి, 'ఏమిటి నెలవు?' అని అడిగాడు. 'మా యజమానురాలు బూట్సు విషయంలో నన్ను పంపించారు' అని ఆ నౌఖరన్నాడు. 'బూట్సు విషయంలో ఏమని?' అని సిమోను కనుక్కున్నాడు. 'ఏముందీ? మాయజమానికి బూట్సు అవసరం లేదు. ఆయన మరణించాడు,' అని అతడు చెప్పాడు. 'అంత పని సంభవనీయమా?' అని సిమోను నివ్వెరపోయాడు. 'అబ్బే, మిమ్మల్ని విడిచిపెట్టిం తరవాత ఇల్లుచేరుకునేదాకానేనా ఆయన బతగందే! బండిలోనే పోయాడు. బండి ఇల్లు చేరగానే నౌఖర్లంతా ఆయన్ని దింపించుదామని వచ్చేసరికి ఆయన ఒక మూటలా దొర్లిపోయి ఉన్నాడు. తత్పూర్వమే ఆయన మరణించి ఎల్లా బిగిసిపోయా డనుకున్నారు, బండిలోంచి కట్టెని బయటికి కియ్యడం ఎంతోకష్టం అయింది. మా యజమానురాలు నన్ను ఇక్కడికి పంపుతూ; "గొడారితో చెప్పు. బూట్సుకి అర్థరు ఇచ్చి చర్మం పడేసి వెళ్లిన ఘరానా మనిషికి ఆ బూట్సుయొక్క అవసరం మరిలేదు. కాని, వారి శవానికి మెత్తటి స్లిప్పర్లు చేసి తక్షణం ఇయ్యాలి. అవి అయేవరకూ ఉండి, ఎంతవుతుందో ఇచ్చి, నువ్వే పట్టుగురా," అన్నారు. అందునిమిత్తం నేవచ్చాను' అంటూ ఆ నౌఖరు సంగతులు విశదం చేశాడు. మైకేలు మిగి

లిన చర్మం పోగుచేసి చుట్టచుట్టి, తను తయారు చేసిన మెత్తటి స్లిప్పర్లు పెక్కి తీసి, వాటిని ఒకమాటు తప్పుమనిపించి తన తుడుపుగుడ్డతో వాటిని రుద్ది, ఆ జతా చర్మంచుట్టూ ఆ నౌఖరుకి ఇచ్చెయ్యగా వాడు అవి తీసుకుని, ఓ రూక సిమోను చేతులో వేసి, 'నెలవందీ, అయ్యా నెలవు, సుదినం' అంటూ వెళ్ళి పోయాడు.

viii

మరో సంవత్సరం గడిచింది మరోటి, మరోటి. మైకేలు సిమోను ఇంట్లోచేరి ఆరోయేడు జరుగుతుంది. మైకేలు ఎప్పటిలాగే ఉన్నాడు. ఎక్కడికీ వెళ్ళకు, అవసరమప్పుడు మాత్రమే మాట్లాడతాడు. అన్ని యేళ్ళకీ రెండుసార్లు మాత్రమే చిరునవ్వు నవ్వాడు — మత్రేనా తనకి ఆహారం పెట్టినప్పుడు మొదటిసారి. ఘరానామనిషి గుడినెక్కివచ్చి నప్పుడు, రెండోసారి. తన పని వాడంటే సిమోనుకి ఎంతో శృప్తికలిగింది. నువ్వెక్కణ్ణించి వచ్చావని మైకేల్ని అడగడం మరి మానేశాడు సిమోను. మైకేలు తీరా వెళ్ళిపోతాడేమోగదా అని సిమోనుకి భయం పట్టుగుంది.

ఒకనాడంతా ఇంటిదగ్గరేఉన్నారు. ఇనపబిందెలు కుంపటి మీద పెడుతోంది మత్రేనా, పిల్లలు బెంచీలమీద పరుగులెత్తుతూ కిటికీల్లోంచి చూస్తున్నారు. ఓ కిటికీదగ్గర సిమోను కుట్టుగుంటున్నాడు. మరో కిటికీదగ్గర మైకేలు చెప్పుకి అడుగుఅట్ట బిగిస్తున్నాడు. ఒక కుర్రాడు బెంచిమీద పరిగెత్తి మైకేలు దగ్గరికివెళ్ళి అతణ్ణి భుజంమీద అని కిటికీలోంచి చూస్తూ, 'చూడుచూడు

మైకేల్ బాబూ! ఒక ఆవిడ, ఆవిడకూడా ఇద్దరు అమ్మాయిలు. ఆవిడ ఇల్లానే వస్తున్నట్టుంది. ఒక అమ్మాయి కుంటుతోంది' అన్నాడు, ఆ బాలుడు అల్లా అనగానే. మైకేల్ తన చేతులోపని వదేసి, కిటికీకేసి తిరిగి, అందులోంచి వీధికేసి చూశాడు. సిమోను ఆశ్చర్యపడ్డాడు. మైకేలు ఎన్నడూ వీధికేసి చూడడం అలవాటులేనివాడు, ఇప్పుడు కిటికీమీదపడి, ఏముటో రెప్ప వెయ్యకుండా చూస్తున్నాడు. సిమోనూ చూశాడు. మంచి దుస్తులు ధరించిన ఒకస్త్రీ ఉన్నికోట్లూ ఊలుమెడచుట్టూ గల ఇద్దరు అమ్మాయిల్ని వెంటనడిపించుగుంటూ తన గుడిసెలోకే వచ్చింది. ఆ అమ్మాయి లిద్దరూ ఇదెవరో అదెవరో మనం చెప్పుకోలేనట్లున్నారు. కాని, ఒక అమ్మాయి ఎడంకాలితో కొంచెం కుంటుతోంది. ఆస్త్రీ ఎదరవాకిట్లోంచి నడవలోకి వచ్చింది. ప్రవేశం ఎల్లాగా అనుకుని ఆమె ఒక మీట కనిపెట్టి పైకెత్తేసరికి, తలుపు తెరుచుగుంది. అమ్మాయి లిద్దరినీ ముందే లోపలికిపంపి, తరవాత తను వెళ్ళింది. 'సుదినం, సజ్జనులారా!, అంది, 'దయచేసి లోపలికిరండి. ఏమిటి నెలవు?' అన్నాడు సిమోను. ఆమె బల్లపక్కకూచుంది. కొత్తవాళ్ళంటే భయంవేసి ఆ చిన్నపిల్లలు ఆవిడ మోకాళ్ళంటిపెట్టుకున్నారు. 'ఈ వసంతంలో విహారానికి ఈ అమ్మాయిలిద్దరికీ చర్మం చెప్పలు కుట్టి పెట్టాలి,' అని కోరింది ఆమె. సిమోను 'ఓ. అల్లానే. ఇంత చిన్నివి ఎన్నడూ కుట్టరేదుగాని, కుట్టగలం—జమిలి అట్టవీ, మూలంచుకుండి తింగాబోర్లా వచ్చేవీనూ. నాపనివాడు, ఈ మైకేలు, అవి కుట్టడంలో పూర్ణప్రజ్ఞ గలవాడు' అన్నాడు. అని

ఒక్కసారి మైకేలుకేసి తిరిగాడు. మైకేలు తన చేతులోపని వదిలేసి, దృష్టిగుచ్చి ఆ పిల్లలకేసి చూస్తున్నాడు. సమోనుకి ఆశ్చర్యంవేసింది. పిల్లలైతే చక్కగానే ఉన్నారు. ఉండడం—నల్లటికళ్ళు, బొద్దుగా శరీరాలు, గులాబీరంగు బుగ్గలు, తమాషా మెడకట్టు, ఉన్నికోట్లు లాంటి వాటితో! కాని, లోగడే వాళ్ళని ఎరిగుంటే చూసినట్టు మైకేలు వాళ్ళనంత పరిశీలనగా ఎందుకు చూస్తున్నాడా అనేదిమాత్రం సమోనుకి అర్థంకాలేదు, అతనికి ఎటూ తోచక, ఆస్త్రితో ఏమిటో మాట్లాడేసి, మజూరీ ఇంతాలని చెప్పేసి, అది తీసుకోబోయాడు. ఆస్త్రి కుంటిపిల్లని తన ఒళ్ళోకి తీసుకుని, 'ఈపిల్ల రెండుపాదాలకీ వేరువేరుగా అది పుచ్చుకోవాలి. ఈ కుంటిపాదానికి ఒక చెప్పు సరియైన పాదానికి మూడు కుడితే చాలు. ఇద్దరి పాదాల అదీ సమానమే వీళ్ల కవలులు,' అంది. సమోను అట్లాగేచేసి, కుంటిపిల్ల గురించి మాట్లాడుతూ 'ఈ పిల్లకి ఇదెట్లా సంభవించిందీ? ఇంత చక్కని అమ్మాయి! పుట్టుకలోనే ఇలా ఉందా?' అని కనుక్కున్నాడు, 'లేదు. ఈ పిల్ల తల్లి ఈ పాదాన్ని అణగ నొక్కింది.' అని ఆస్త్రి అంది. అప్పుడు మత్రేనాకి, ఈస్త్రి ఎవరూ, ఈ పిల్ల రెవరి పిల్లలూ అనే ఆశ్చర్యం కలిగి, తనూ అందుకుని, 'అయితే. వీళ్ల నీ పిల్లలుకారా?' అని అడిగింది. 'అమ్మా! నేను వీళ్ళకి తల్లినికాను, ఏ చుట్టాన్నీ కుడా కాను. వీళ్ళు నాకు పూర్తిగా పరాయివాళ్ళే, అయితేం, వీళ్ళని నేను పెంచుకున్నాను' అని ఆస్త్రి చెప్పింది. 'నీ పిల్లలు కాకపోయినా వీళ్ళంటే నువ్వు ఇంత ఆప్యాయంగా ఎట్లా ఉన్నావు?' అని

మత్రేనా అడిగింది. 'అస్థాయంగా ఉండక ఎంతెక్కు గలను ? ఇద్దరికీ నేనే పాలివ్చాను. నాకు ఓ బిడ్డ ఉంటూంటే, ఆ బిడ్డని దేవుడు పుచ్చేసుకున్నాడు. ఆ బిడ్డమీద ఉండిన ఆపేక్ష కంటే వీళ్ళంటే ఇప్పుడు నాకు ఉన్న ఆపేక్షే ఎక్కువది.' అది ఆమె. మత్రేనా 'మరి వీళ్ళెవరి పిల్లలూ ?' అని ప్రశ్నించింది.

ix

ఆశ్రీ మాట్లాడం మొదలెట్టి, కథ యావత్తు చెప్పుకు వచ్చింది :

'వీళ్ళ తల్లిదండ్రు లిద్దరూ గతించి సుమారు ఆరేళ్లైంది. వాళ్ళిద్దరూ ఒకేవారంలో పోయాను. ఒక మంగళవారం తండ్రిని మట్టిచేశారు, ఆ శుక్రవారమే తల్లి గతించింది. ఈ దిక్కులేని వాళ్ళు తండ్రి మరణించిన మూడురోజులకి పుట్టారు. వీళ్ళనికన్న తరవాత రోజేనా జతగలేదు తల్లి. నేనూ నా భర్తా ఆగ్రామం లోనే రైతులం. వీళ్ళయింటి సరసనే మేం కాపరం. వీళ్ళనాన్న ఒంటిగాడు, అడవిలో కట్టెలు కొట్టుకునేవాడు. చెట్లు నరకడంలో ఒకనాడు ఒక చెట్టు అతని మీద పడుతూంటే ఆపలేకపోయారు. అది అడ్డంగా అతనిమీద పడి అతణ్ణి అణిచేసేసరికి అతని పేగులు పైకొచ్చేశాయి. అతణ్ణి ఇంటికి చేర్చేలోపలే, అతని ఆత్మ దేవుడి దగ్గరికి వెళ్ళింది. ఆ వారంలోనే అతడి భార్య కవలల్ని—వీళ్ళని—కూడి. ఆమె దరిద్రురాలు, ఒంటరి. పిన్నగాని పెద్దగాని ఆమెకి సాయం ఎవ్వరూలేరు. ఒంటరిగానే వీళ్ళని కంది, ఒంటరిగానే మరణాన్ని ఎదుర్కుంది. మర్నాడు పొద్దుట నే నావిణ్ణి చూడ్డానికి వెళ్ళాను. నేను ఆ గుడిసెలోకి వెళ్ళేటప్పు

టికే, పాపం, ఆ దీనురాని బిగిసిపోయి చల్లబడిపోయిఉంది. మరణసమయంలో ఆమె దొర్లి ఈ పిల్లపాదం అణగ నొక్కింది. అప్పుడు గ్రామవాసులంతా పోగై, శవాన్ని స్నానం చెయించి, పడుకోపెట్టి, పెట్టెచూసి, పాతిపెట్టారు. వాళ్ళు చాలా మంచి వాళ్ళు. కాని, ఈ పసివాళ్ళని వదిలేశారు. ఏమిటి పిళ్ళని చెయ్యడం? అప్పుట్లో చంటిబిడ్డ ఉంటా నాకే. నా మొదటి కానుపు బిడ్డకి అప్పటికి రెండు నెలలు వెళ్ళి మూడోనెల. అందు కని అప్పటికి ఈ పిల్లల్ని నేను చగ్గిరికి తీశాను. ప్రతులంతా ఏకమై ఈ పిల్లల్ని ఎంజెయ్యడమా అని ఎంతైనా ఆలోచించారు. చిట్టచివరకి వాళ్ళు నాతో, 'మరియమ్మా! ప్రస్తుతం నువ్వే పిళ్ళని ఎల్లానోఅల్లా కనిపెట్టు. క్రమేపీ పిళ్ళని గురించి ఏర్పా ఠేదేనా చేస్తాం' అన్నారు. సరే అని నేను ఈ మంచిపిల్లకి పాలియ్యడం మొదలెట్టి, మొదట్లో ఈ రెండో పిల్లకి ఇయ్యడం మానేశాను. ఇల్లాంటి పాదంతో ఈ పిల్లబతుగుతుందనే నే నను కోలేదు. కాని, దిక్కులేని ఈ అమాయకపు అవిటిపిల్ల నామూ లంగా పాలులేకుండా బాధపడం ఏమిటని నాలో నేను అనుకో గానే నా మనస్సు కరిగిపోయి ఆ పిల్లకి పాలియ్యడం ప్రారం భించాను. కన్నకొడుకునీ పిళ్ళనీ కుడా ఆరీతిగా నా రొమ్మిచ్చి నేను పోషించాను. అప్పుడు నాకు యవ్వనం, మంచి బలం, దండిగా తిండి ఉండేవేమో, పాలేమిటి, ఒక్కొక్కప్పుడు చేపొచ్చి కాలవలు కట్టేనేవి. ఒక్కొక్కప్పుడు ఒక్కమాటుగానే ఇద్దర్ని కూచోపెట్టుకుని పాలిచ్చేదాన్ని, మూడో బిడ్డని అట్టేపెట్టి. తాగే వాళ్ళల్లో ఒకరికి కడుపు నిండిం తరవాత, మూడో ఛారికి

ఇస్తుండేదాన్ని. దేవుడి ఆజ్ఞ ప్రకారం వీళ్ళిద్దరూ బతిగి బట్ట కట్టారు, నా పిల్లాడు తన రెండోయేట మన్నైపోయాడు. నాకు మళ్ళీ కానుపులేదు, మా స్థితి బాగుపడితేం గనక! ఇప్పుడు నా భర్త మరలో ధన్యపువర్తకుడి దగ్గర, పనిచేస్తున్నాడు. ఆయనకి మంచి జీతం, మా పని బాగానే ఉంది. నాకు కన్నపిల్లలు లేరుగదా, ఈ చిన్ని అమ్మాయిలు లేకుండాపోతే, నేను ఎంత ఒంటరైపోయిందనూ? వీళ్ళని ప్రేమించకుండా ఎల్లా ఉండడం? నా జీవితానికి వీళ్ళే ఆనందం,' అని చెప్పి, ఆకుంటి పిల్లని తన హృదయానికి ఒకచేత్తో హత్తుకుంటూ రెండోచేత్తో ఆ పిల్ల బుగ్గలమీద కారే కన్నీళ్ళు తుడిచేసింది. మ్రతేనా. పెద్ద నిట్టూర్పు వుచ్చి, 'సామెత చెబుతుంటారు, అది నిజమే. తండ్రి లేకపోయినా బతగవచ్చు, తల్లిలేకపోయినా బతగవచ్చుగాని, దేవుడు లేకుండా ఎవడూ బతగలేడు' అంది. అల్లా తలోమాటా చొప్పున వాళ్ళు మాట్లాడుకుంటూండగా, అభావుగా గుడిసె యావత్తూ వెలిగిపోయింది. మైకేలు కూర్చున్న మూల ఉదయించిన వేసంగి మెరుపులాంటి తేజమే ఆ వెలుగుకి కారణం. అంతా ఆతనికేసి చూశారు. అతడు మోకాళ్ళమీద చేతులెట్టి చూచుని, పైకి చూస్తూ, చిరునవ్వు నవ్వుతున్నాడు.

x

ఆస్తి పిల్లల్ని తీసుకుని వెళ్ళిపోయింది. మైకేలు బెంచిమీంచి లేచి, వరకరాలన్నీ పక్కనిపెట్టేసి, తుడుపుగుడ్డ ఊడదీసి వదేసి. నీమోనుకి, భార్యకి 'వరగి' నమస్కరించి, 'యజమానుల్లారా, సెలవు. దేవుడు నన్ను ఉమిలబాడు. మీఉమావణ అర్ధిస్తున్నాను,

నావల్ల వచ్చి ఉండగల ప్రమాదాలకి,' అన్నాడు. మైకేలు కాంతితో ప్రకాశిస్తూన్నట్టు వాళ్ళకి కనబడింది. సిమోను లేచి, మైకేలుకి వంగి నమస్కరిస్తూ, 'మైకేల్ ! నువ్వు సాధారణ మానవుడవు కావని నాకు తెలుస్తూన్నది. ఇక నిన్ను నేను ఆపా లేను, ప్రశ్నించాలేను. ఇంతమాత్రం నాకు చెప్పు; నేను మొదట నిన్నుచూసి మాయింటికి తీసుకువచ్చినప్పుడు ఉసూరుమని పోతూఉండే నీముఖం, నాభార్య నీకు ఆహారం తీసుకురాగానే చిరునవ్వుతో ప్రకాశించిందే? తరవాత, ఆ ఘరానామనిషి బూట్లు చేసిపెట్టాలని నన్ను అడగడానికి వచ్చినప్పుడు, నీ ముఖం మరో చిరునవ్వుతో ఇంకా తేజోవంతం అయిందే? మరి యిప్పుడు ఈ స్త్రీ ఆయిద్దరి అమ్మాయిలతోనూ రాగానే నీముఖం మూడోసారి చిరునవ్వు ప్రసరించి సూర్యప్రభలాంటి కాంతితో ఉందే? చెప్పు, మైకేల్, చెప్పు. నీముఖం అట్లా మరీ మరీ వెలుగుచూపడం ఎందుకూ? నువ్వు మూడుసార్లు చిరు నవ్వు నవ్వడం ఎందుకూ?' అన్నాడు. అందుకు సమాధానంగా, మైకేలు, 'నాముఖం కాంతివంతం ఎందుకైందీ అంటే, శిక్షింప బడ్డ నన్ను దేవుడిప్పుడు క్షమించాడు. నేను మూడుసార్లు చిరు నవ్వు నవ్వడం ఎందుకనగా, దేవుడు నన్ను మూడు సత్యాలు నేర్చుకునే నిమిత్తం పంపించాడు, ఆ మూడు సత్యాలూ నేను నేర్చుకున్నాను. ఒక సత్యం, నీ భార్య నన్ను కనికరంతో చూసి నప్పుడు నేర్చుకున్నాను, గనక ఆప్పుడు మొదటి చిరునవ్వు నవ్వాను రెండో సత్యం ఆ ఘరానామనిషి బూట్లు కుట్టించు గోడానికి వచ్చినప్పుడు తెలుసుకున్నాను, గనక మళ్ళీ చిరునవ్వు

నవ్వాను. మరి యిప్పుడు ఆ పిల్లల్ని చూడడంతో మూడోసత్యం బోధపరుచుకున్నాను గనక, మూడోసారి చిరునవ్వు నవ్వాను' అన్నాడు. సిమోను, 'చెప్ప, మైకేల్! దేవుడు నిన్నెందుకు శిక్షించాడనలూ? అమూడు సత్యాలూ ఏమేమిటి? చెప్ప. నేను కుడా నేర్చుకోవచ్చును గనక' అన్నాడు. ఇందుకు బదులు చెబుతూ మైకేలు: 'ఆయనయెడల అవిధేయత చూపినందుకు దేవుడు నన్ను శిక్షించాడు. నేను స్వర్గంలో దేవదూతని. దేవుణ్ణి ప్రతివర్తించాను. ఒక స్త్రీయొక్క ఆత్మ తీసుకురమ్మని దేవుడు నాకొజ్జయిచ్చాడు. తక్షణం నేను భూమికి వాలి, అప్పుడే ఇద్దరి కవలల్నికని ఒంటరిగా పడిఉన్న సుస్తీయిల్లాల్ని చూచాను. శిశువులు నీరసంగా తల్లివక్కనే కదుల్తుఉన్నా తల్లి వాళ్ళకి పాలిచ్చేటందుకు వాళ్ళని ఎత్తిపట్టుకోలేని స్థితిలోఉంది. నన్ను చూడగానే దేవుడు తన ఆత్మకోసం పంపించాడని అవిడ గ్రహించి, వెక్కివెక్కి ఏడుస్తూ, నాతో, 'దేవదూతా! నాభర్తని మొన్ననే పూడ్చారు. చెట్టు తనమీదపడగా అతడు మరణించాడు. నాకు ఏ సోదరీ, ఏ అత్త, లేదు, తల్లిలేదు. నాపిల్లలకీ దిక్కెవరూ లేరు నా ఆత్మ తీసిగెళ్ళకు! నా శిశువుల్ని పెంచి పాలియ్యనీ. నేను మరణించేలోపల వాళ్లబతుకు వాళ్ల బతగడం నేర్చనీ. తండ్రీలేకుండా తల్లిలేకుండా పిల్లలు బతగలేరు' అంది. ఆమె మాటలు నేను వినిపించుకున్నాను. ఒకపిల్లని అవిడ రొమ్ముకి చేర్చి, మరోపిల్లని చేతికంపించి, వెనక్కితిరిగి స్వర్గానికి దేవ సాన్నిధ్యానికి ఎగిరాను. ఎగిరి, 'నేను అతల్లి ఆత్మ లాగెయ్య లేకపోయాను, చెట్టుపడి ఆమె భర్త మరణించాడు. ఆమె కవ

లల్ని కంది. తన ఆత్మ తీసుగుపోవద్దని ప్రార్థించింది. “నా శిశువుల్ని పెంచి పాలియ్యనీ. నేను మరణించేలోపల వాళ్ళ బతుకు వాళ్ళ బతగడం నేర్పనీ. తండ్రిలేకుండా తల్లిలేకుండా పిల్లలు బతగలేరు” అని ఆమె వాపోయింది. అందుకని, ఆమె ఆత్మ నేను తీసుగురాలేదు’ అని దేవుడితో విన్నవించుకున్నాను. అప్పుడు దేవుడు, ‘వెళ్ళు. ఆ తల్లి ఆత్మ తీసుగురా. మూడు సత్యాలు నేర్చుకో; మనుషిలో ఉండేది ఏమిటి? మనిషి చేతు లోది కానిది ఏమిటి? దేనివల్ల మనుషులు బతగడం?—అనే ప్రశ్నలకి సమాధానాలు. ఈ సత్యాలు నేర్చుకోవడం అయిన తరవాత, స్వర్గానికి తిరిగి వస్తుగాని!’ అన్నాడు. అందుకని, నేను మళ్ళీ భూమికివాలి ఆ తల్లి ఆత్మ తీసుగుపోయాను. పాలు తాగే శిశువులు కిందపడిపోయారు. ఆమె శరీరం పక్కమీద దొర్లుతూ, ఒక శిశువు పాదాన్ని అణిచినొక్కేసింది. నేను గ్రామంపైకి ఎగిరి, ఆ తల్లి ఆత్మని దేవుడిదగ్గర అర్పించాలని అనుకున్నాను. కాని, ఒక పెనుగాలిరేగి, నారెక్కల్ని ఊడ్చే య్యగా అవి కిందరాలిపోయాయి. ఆ తల్లి ఆత్మ ఒంటరిగా దేవుడుదగ్గరికి ఎగిరింది, నేనేమో భూమిమీద ఒకరోడ్డు పక్కని కూలిపోయాను.’ అన్నాడు.

xi

తమతో ఉంటూన్నది ఎవరో తమ రెవరికి తిండి బట్టా ఇచ్చారో, సిమోనుకీ మత్రేనాకీ బోధపడింది. వాళ్ళకి భయమూ భక్తి ఆనందమూతోకూడిన ఏడుపు వచ్చింది. దేవదూత ఇంకా మాట్లాడుతూ, ‘అస్తలంలో నేను ఒకరిగా దిగిపోయాను

ఉన్నాను. మానవుణ్ణి అయేవరకూ మానవుల అవసరాలుగాని, చలిగాని, ఆకలిగాని, నాకు తెలియలేదు. నేను కృశించి కర్రబారి ఏమిచెయ్యడానికి ఎరక్కపోయాను. నేనున్న పొలానికి దగ్గిరిగా దేవుడికోసంకట్టిన గుడిఒకటి కనపడింది. ఆశ్రయం ఆశించి దాని దగ్గిరికి వెళ్ళాను. కాని గుడి తాళంపెట్టి ఉండడంచేత లోపల ప్రవేశించలేకపోయాను. అందుకని గాలిదెబ్బేనా తప్పించుగో వచ్చుగదా అని గుడినెవెనకాలకి చేరుకున్నాను. సాయంత్రం పడి పోతోంది. ఆకలై పోతోంది, బిగిసిపోతున్నాను, బాధలో ఉన్నాను. అథాత్తుగా రోడ్డువెంట ఒక మనిషిరావడం చూశాను. ఒక బూట్సుజోడు చేతపట్టుకుని, అతడు తనలో తను మాట్లాడు కుంటున్నాడు. నేను మనిషిని అయింతరవాత చూసిన మొదటి మర్త్యుని మొహం అదే! కాని ఆ మొహం నాకు చాలా భయంకరంగా కనపడడంవల్ల నేను నా మొహం తిప్పేసుకున్నాను. శీత కాలంలో చలి తప్పించుగోడానికి శరీరాన్ని కమ్మడం ఎల్లాగా అనీ ధార్యకి బిడ్డలకి తిండిపెట్టడం ఎల్లాగా అనీ తనలో తను మాట్లాడుకునే మనిషిమాటలు నా చెవిని పడ్డాయి. అప్పుడు నేనునుకున్నానుగదా! 'చలితోటి ఆకలితోటి నేను చచ్చి పోతున్నాను. ఈ మనిషి ఆలోచించుకుంటూఉన్న విషయాలు ధార్యకి తనకి చలికొట్టకుండా దుస్తు లెల్లాఅనీ, తమరందరూ తినడానికి రొట్టె ఎల్లాగనీనూ! ఈ మనిషి నాకు సాయం చెయ్య లేడు,' అని. ఆ మనిషి నాకేసిచూసి, చికాకుమొహంపెట్టి మరీ భయంకరంగా కనపడి దారినే నడుస్తూ నన్ను దాటిపోయాడు. నేను నిరాశలో పడ్డాను. కాని, అథాత్తుగా అతడు వెనక్కి చలి

గాడు. నేను పైకి చూశాను. ఆ వచ్చినవాడు మొదటవచ్చినవాడు కాడు. మొదట వచ్చినవాడి మొహంలో నాకు మృత్యువు కనిపించింది. కాని ఇప్పుడు వచ్చిన మొహంలో నాకు జీవం కనిపించి, అక్కడ దేవుని అస్తిత్వం నాకు గుర్తువచ్చింది. వాడు నాదగ్గిరికివచ్చి, నాకు దుస్తులిచ్చి, లేవదీసి కూడానడిపించుగుని తనయింటికి తీసుకువెళ్ళాడు. నేను ఇంట్లో ప్రవేశించాను. ఒక స్త్రీ మా కెదురుగుండావచ్చి మాట్లాడడం మొదలెట్టింది. ఆ స్త్రీ ఆమగవాడికంటెకుడా ఎక్కువ భయంకరంగా ఉంది. ఆమె నోట్లోంచి మృత్యుసారం వెలువడింది. ఆమె తనమట్టుగా వ్యాపింపజేసిన మృత్యు దుర్వాసన మూలంగా, నేను గాలి సరిగ్గా పీల్చుకోలేకపోయాను. చలిలోకి నన్ను గెంటెయ్యాలని ఆమె అనుకుంది. అల్లా ఆమె చేసిఉంటే ఆమె మరణించి ఉండేదని నాకు తెలుసును. కాని, అథాత్తుగా ఆమె భర్త ఆమెతో దేవుణ్ణి గురించి చెప్పాడు. తక్షణం ఆస్త్రీ మారింది. తరవాత, నాకామె ఆహారం తెచ్చిపెట్టి నాకేసి చూసినప్పుడు నే నామెకేసి ఇట్టే చూస్తున్నగదా, ఆమె ముఖంలోంచి మృత్యువు వెళ్ళిపోయింది. అక్కడికి జీవం వచ్చిఉంది, ఆమెలోకుడా నేను దేవుణ్ణి చూశాను. అప్పుడు దేవుడు నన్ను నేర్చుకోమని నాకు విధించిన మొదటిసారం జ్ఞాపకం చేసుకున్నాను : 'మనిషిలో ఉండేది ఏమిటి ?' అనేది. మనిషిలో ఉండేది ప్రేమే అని నా కప్పుడు తెలిసింది. దేవుడు నాకు చూపిస్తానని చేసిన వాగ్దానప్రకారం నా కప్పుడే చూపించడం మొదలెట్టాడుగదా అని సంతోషించి నేను మొదటిసారి చిరునవ్వు నవ్వాను. కాని, నే నింకా అంతా

నేర్చుకోలేదు. 'మనిషి చేతులోది కానిది ఏమిటి?' 'దేనివల్ల మనిషులు బతగడం?' అనేవి అప్పటి కింకా నేను తెలుసుకోవలసి ఉన్నాయి.

మీతో ఒక సంవత్సరం గడిపాను. ఒకమనిషి బూట్లు కుట్టించుకోవాలని వచ్చాడు. అవి రూపం చెడకుండా కుట్లు పిగలకుండా సంవత్సరం మన్నా లంటాడు. నేను అతడికేసి చూశాను. కాని, అతడి భుజానికి వెనకవైపు, నాకు అధాత్తుగా నా స్నేహితుడు కనిపించాడు, ఆ స్నేహితుడు మృత్యుదూత, ఆ దూతని నేను తప్ప ఎవరూ చూడలేదు. ఆ దూతని నే నెరుగుదును. పైగా సూర్యుడు అస్తమించే లోపల ఆ దూత ఆ ఘరానా మనిషి ఆత్మ తీసుకుపోతాడని కుడా నే నెరుగుదును. అప్పుడు నాలో నేను, 'ఈ మనిషి సంవత్సరం మన్నడానికి సన్నాహాలు చేసుకుంటున్నాడే కాని, పాపం. సాయంత్రంలోపల చచ్చిపోగలడని యెరగడు,' అనుకున్నాను. ఆ మట్టున నాకు 'దేవుడు నియమించిన రెండోపాఠం, 'మనిషి చేతులోది కానిది ఏమిటి?' అనేది స్ఫురణకి తెచ్చుకున్నాను. మనిషిలో నివసించేది ఏముటో అదివరకే తెలుసుకుని ఉన్నాను. ఇప్పుడు మనిషి చేతులోది కానిది ఏముటో గ్రహించాను, మనిషియొక్క అవసరాలు తెలుసుకోడం మనిషి చేతులోది కానిది. అందుకని, రెండో సారి చిరునవ్వు నవ్వాను. నా స్నేహితుడైన ఒక దూతని చూసినందుకూ సంతోషించాను. దేవుడు నా యెదట రెండో సత్యాన్ని బహిర్గతం చేసినందుకూ ఆనందించాను.

కాని, అంతా నా కింకా తెలియలేదు. 'దేనివల్ల మనుషులు బతగడం?' అనేది నేనింకా ఎరగను, అందుకని మీతో ఉంటో చ్చాను, దేవుడు ఆ మూడో పాఠంకుడా నాకు విశదపరిచే వరకూ కనిపెట్టుకుని నేను మీ యింట చేరిన ఆరోయేట ఆ స్త్రీతో కవల పిల్లలు వచ్చారు. వాళ్ళని నేను పోల్చుకుని, వాళ్లు సజీవులై ఎట్లా ఉండగలిగారో విన్నాను. ఆ గాథ అంతా విని, నాలో నేను, 'వీళ్ళ తల్లి నన్ను బతిమాలుకుంటా వీళ్ళ రక్షణగురించే కదా! తండ్రీలేకుండా తల్లీలేకుండా పిల్లలు బతగలేరు, అని ఆవిడ అన్నమాటలు నేను నమ్మేశాను. కాని, ఒక పరాయి స్త్రీ వాళ్ళకి ఉపచారంచేసి వాళ్ళనిపెంచి పెద్దవాళ్ళని చేసింది గదా,' అనుకున్నాను. తరవాత. ఆ స్త్రీ తన గర్భవాసంకాని ఆ పిల్లల యెడల ప్రేమ కనపరుస్తూన్నప్పుడు, వాళ్ళని దగ్గిరికి తీసుకుని అనందబాష్పాలు రాలుస్తూన్నప్పుడు ఆవిడలో నేను సజీవుడైన దేవుణ్ణి చూశాను. 'దేనివల్ల మనుషులు బతగడం!' అనేది నాకు బోధపడింది, అక్కడితో దేవుడు నాకు ఆ ఆఖరి పాఠం కుడా వ్యక్తపరిచి, పాపినైన నన్ను క్షమించాడని నాకు తెలిసింది. అందుకని మూడోసారి చిరునవ్వు నవ్వాను.

xii

ఆ దేవదూత శరీరం వస్త్ర విహీనమైనా గొప్ప కాంతితో ఆవరింప బడడంవల్ల కంటితో చూడ్డానికి శక్యంకాకుండా అయింది. అతని కంఠస్వరం, అతణ్ణించికాక స్వర్గాన్నించే వస్తూన్నట్టు హెచ్చైంది. ఆ దేవదూత ఇలా చెప్పాడు.' నేను నేర్చుకున్నది ఇది! దేనివల్ల మనుషులు బతగడం అంటే తమ

గురించిన జాగర్ర తమరు పడడంవల్లకాదు, ప్రేమవల్లే—అని, తన పిల్లలు జీవించడానికి ఏమి అవసరమో తెలుసుకోడం ఆ తల్లికి చేతులోడి కానిది, తన స్వంతానికి ఏమి అవసరమో తెలుసుకోడం ఆ ఘరానా మనిషికి చేతులోడికానిదే, సాయంత్రం పడేటప్పటికి తన శరీరం నిమిత్తం బూట్లు అవసరమో లేక తన శవం నిమిత్తం స్లిప్పర్లు అవసరమో తెలుసుకోడంలో ఏ మానవుడికైనా చేతులోడి కానిదే. నా మానవ రూపంలో నేను బతిగి ఉండ గలుగుతా నా గురించి నే పడ్డ జాగర్ర మూలాన్ని కాదు, దారిని పోయేవాడిలో కనికరం నివసించి ఉంది గనక నున్నా, అతని భార్య చూసి జాలిపడి కనికరించింది గనక నున్నా, అదిక్కులేని పిల్లలు బతిగి ఉండగలుగుతా వాళ్ళ తల్లి యొక్క తాపత్రయం మూలాన్నికాదు, పరాయివాళ్ళని చూసి, జాలిపడి వాళ్ళయందు ఆపేక్ష వహించిన ఒక స్త్రీ హృదయంలో ఉన్న ప్రేమ మూలంగా! తమ యోగక్షేమంగురించి ఆలోచన చేసుకోడంవల్లకాదు మనుషు లందరూ బతగడం! మనిషిలో ప్రేమ అనేది సజీవంగా ఉన్నది గనక, దేవుడు మనుషులకి జీవంఇచ్చి జీవించాలనే కోరికలుకుడా ఇస్తాడని నాకు లోగడే తెలుసు. కాని ఇప్పుడు నే నంతకంటె ఎక్కువ గ్రహించాను. మనుషులు ఒంట్రెత్తుగా జీవించకూడదని దేవుడి అభిప్రాయం అని నాకు తెలుస్తోంది. కనికనే, ప్రతి ఒక్కడి అవసరాలూ ఏమేమిటో అందరి యెదటా బహిరంగపరచడు, కాని, అందరూ ఏకమై జీవించాలని దేవుడి అభిప్రాయం. కనికనే, అందరి యొక్క అవసరాలూ ఏమేమిటో ప్రతి ఒక్కడి యెదటా వ్యక్తం

చేస్తాడు, ఇప్పుడు నాకు బోధపడిన దాన్ని బట్టి!' మనుషులు తమ గురించి తమరుపడ్డ జాగ్రత్తవల్ల బతుకుతూన్నట్టు మనుషులకి కనిపించినా, వాళ్ళు బతుకుతూన్నది ప్రేమ మూలంగానే: ప్రేమ గలవాడు దేవుడిలో ఉంటాడు, దేవుడు వాడిలో ఉంటాడు ఏమనగా, దేవుడంటే ప్రేమ.' అని ముగించాడు.

తరవాత, ఆ దేవదూత, దేవుణ్ణి స్తుతిస్తూ గానంచేశాడు. అతని కంఠస్వరానికి గుడిసె జవజవ లాడింది. ఇంటికప్పు దారి యియ్యగా ఒక జ్వాలా స్తంభం భూమినించి ఆకాశం దాకా లేచింది. సిమోనూ, అతని భార్య, పిల్లలూ నేలమీద వాలిపోయారు. ఆ దేవదూత భుజాలకి రెక్కలు మొలిచాయి, అతడు అంతరిక్షానికి ఎగిరిపోయాడు.

సిమోను తనకి స్పృహవచ్చిం తరవాత చూడగా, గుడిసె యథాప్రకారంగానే ఉంది. తన భార్య పిల్లలూ తప్ప మరొకరు లోపల లేరు.

ఇద్దరు ముసిలివాళ్లు

(అమె ఆయనతో, 'అయ్యా. నువ్వు ప్రవక్తవని నాకు గోచరిస్తూ ఉంది. మా పూర్వులు దైవారాధన పర్వతాలలో చేసేవారు. యెరూషలేమే మనుషులు ఆరాధన చెయ్యవలసిన స్థలం అని మీరు అంటున్నారు.' అంది. యేసు అమెతో, అమ్మా! నా మాట నమ్ము. ఆ తండ్రిని పర్వతాలల్లో గాని, యెరూషలేంలో గాని—ఎక్కడాకుడా ఆరాధించని ఘడియ వస్తుంది. కాని, యధార్థ ఆరాధకులు సార్థకంగానూ సత్యపరంగానూ ఆ తండ్రిని ఆరాధన చేసే ఘడియా వస్తుంది. వచ్చి ఇప్పుడుంటుంది. అటువంటి ఆరాధకుల్నే ఆ తండ్రి వెతుకుతూ ఉంటాడు' అన్నాడు—యోహాను iv 19-21, 23.)

పూర్వం ఒక నొకప్పుడు ఇద్దరు ముసిలివాళ్లు దేవుణ్ణి ఆరాధించే నిమిత్తం యెరూషలేయాత్ర వెళ్ళ నిశ్చయించుకున్నారు. వాళ్ళల్లో ఒకడు ఎఫీమో అనే రైతు. మంచి స్థితి పరుడు. రెండోవాడు ఎలీషా, ఇతనిది అంత మంచివనతికాదు. ఎఫీమో నిదానంగా గభీరంగా నిశ్చలంగా ఉండేవాడు. అతడెన్నడూ మద్యం పుచ్చుకోలేదు, పొగ తాగలేదు, పొడుం పీల్చలేదు, జీవితంలో తప్పుడుమాటలు ఆడలేదు. అతడు రెండు సార్లు గ్రామపెద్దగా ఉంటోవాడు. రెండుసార్లుకుడా లెట్టు లేకుండా సొమ్ములుకుడా నికరంగానే ఉన్నాయి. అతనిది పెద్ద సంసారం—ఇద్దరు కొడుకులు, ఒక మనమడికి పెళ్ళికుడా అయింది, అయినా అంతా కలిసే ఉంటున్నారు. అతడు ఆరోగ్యంగా, పొడుగాటి గడ్డంతో, తలఎత్తుగుని ఉండేవాడు. అతనికి అరవైయేళ్ళు దాటినదాకా గడ్డం నెరవనేలేదు. తరవాత మట్టుకి ఒక్కరవ్వ బూడిదరంగుగా అది ఉంటోచ్చింది. ఎలీషా ధనికుడూ

కాదు పేదాకాదు. కొంతకాలం కిందట అతడు అన్యప్రాంతం వెళ్ళి వడ్రంగం చూస్తూండి, వయస్సు ముదిరింతరవాత ఇంటి పట్టునేఉండి ప్రస్తుతం తేనెటీగల్ని పెంచుతున్నాడు. అతని కొడుకుల్లో ఒకడు పనికోసం గ్రామాంతరం వెళ్ళాడు, రెండో వాడు ఇంట్లో ఉంటున్నాడు. ఎలీషా మెత్తటి మనస్సుగల కులాసామనిషి. అత డప్పు డప్పుడు తాగేమాట నిజమే, పొడుం కుడా పీల్చేవాడు. పాటంటే అతని కిష్టం. అతడు సరిపెట్టుగునే స్వభావం కలవాడుగనక ఇంట్లోనూ ఇరుగుపొరుగునా కుడా సఖ్యతగానే ఉన్నాడు. అతడు పొట్టిగా ఖగ్గిపోయి ఉంగరాల గడ్డంతో అతడి అభిమానముషి అయిన ఎలీషాలాగే నున్నటి బట్టతలతో ఉన్నాడు.

ఇద్దరు ముసిలివాళ్ళూ చాలాకాలం క్రితమే యెరూషలేం యాత్రకి వెడతాం అని మొక్కుగోడంలో కలిసి వెళ్ళాలని ఏర్పాటు చేసుకున్నారు. కాని, ఎఫీమో తీరుబడి చేసుకోలేక పోయేవాడు. అతనికి ప్రతినిత్యమూ చేతినిండా ఎంతపనేనా ఉండేది. ఒకపని పూర్తికావడంతోతే మరోటి ప్రారంభం చేసే వాడు. మొదట మనమడి పెళ్ళి ఏర్పాట్లు, తరవాత నేనలోంచి తన చిన్నకొడుకు వస్తాడని కనిపెట్టుకుండడం, ఆ తరవాత కొత్తయిల్లు కట్టుకోడం.

ఒక తీరికరోజుని ముసిలివా శ్చిద్దరూ ఇంటిబయట కలుసు గుని, అక్కడ ఏదో కలపఉంటే దానిమీద కూచుని మాట్లాడ్డం మొదలెట్టారు.

ఎలీ—అయితే, మన మొక్కు చెల్లించుకోడం ఎప్పు డంటావు ?

ఎఫీ—(చికాకుమొహంతో) మనం ఇంకా ఆగితీరాలి. ఈ సంవత్సరం పొడుగునా నే పడ్డకష్టం ఇంతా అంతాకాదు. ఓ వంద పైచిలుకు అవుతుందిగదా అని ఈ కొత్తయిల్లు కట్టడం తల పెట్టాను. ఖర్చు ఇప్పటి కప్పుడే మూడువందలకి దేకుతోంది. ఇంకా అంతం కనపడదు. అందుకని వేసంగిదాకా మనం ఆగి పోవలసిుంటుంది. వేసంగిలో, దేవుడికి ఇచ్చకలిగితే, మనం తప్పకుండా వెడదాం.

ఎలీ—ఇది మనం బరగెయ్యకూడదనిన్నీ తక్షణం మనం వెళ్ళాననిన్నీ నాకు అనిపిస్తోంది. వసంతకాలం ఉత్తమం.

ఎఫీ—దానికేం, ఆకాలం ఎంత సరియైన కాలమేనా అవును. కాని, నా యింటిమాట ? అది నే నెల్లా వదలగలనూ ?

ఎలీ—నువు దాన్ని వదిలేసి అప్పచెప్పడానికి ఎవరూ లేనట్లు మహా ! ఏముటోయ్, నీ కొడుకు దాని జాగ్రత్త పడగలడు లేస్తూ !

ఎఫీ—కాని ఎట్లా ? మా పెద్దవాడు నమ్మతగ్గవాడు కాదు—వాడు ఒక గ్లాసు మరీ ఎక్కువ పుచ్చుగుంటూ ఉంటాడు.

ఎలీ—అయ్యో, నేస్తం ! మన అనంతరం మనంలేకుండానే వాళ్ళు వ్యవహరించాలిగదా, కొంచెం అనుభవం ఆర్జించడం ఇప్పుడే ఆరంభించనీ నీ కొడుకుని !

ఎఫీ—ఆమాటా నిజమే అనుకో ! కాని, ఎందుకో తెలియదు, పని ఆరంభం చేసినవాడికి ఆపని పూర్తి అయేటప్పుడు చూడాలని ఉంటుంది

ఎలీ—అయ్యో, నేస్తమూ ! మనం చెయ్యవలసిుండే పనుల మొత్తం గమనిస్తే వాటియొక్క అంతం మనం ఎన్నటికీ

చూడలేం. మొన్న ఈ మధ్య మా యింట్లో అడవాళ్ళు ఇంటి కడుగులూ బాగులూ మొదలెట్టారు, 'పునర్జన్మ' పండగ వస్తోంది గదా అని. ఇక్కడో కాస్తపనీ అక్కడో కాస్తపనీ మరోచోట కాస్తపనీ ఇల్లాగ్గా అవసరం అవడంవల్ల వాళ్లు ఆనాటికి చెయ్య వలసిన వన్నీ పూర్తిచెయ్యలేకపోయారు. ఆ సందర్భంలో మా పెద్దకోడలు, మంచి ప్రాజ్ఞురాలు గనక, ఏమందో విన్నావా ? 'మనకోసం తను ఆగిపోకుండా పండగ మనమీద దానంతట అది వచ్చిపడుతుందిగనక మనం అందుకు కృతజ్ఞులం అయిం దాలి. అట్లా జరక్కపోతే, మనం ఎంత శ్రమపడి పట్లచేసినా ఆవి పూర్తిచేసుకుని పండగకోసం ఎదురు చూడడం అనేది పడనేపడదు,' అంది.

ఎఫీ—(అలోచనలో పడ్డట్టు కనిపిస్తూ) అది సరే. యీ యింటి మీద నేను బోలెడు పెట్టాను, ప్రయాణం అంటే ఖాళీ చేతులు రూడించుకుంటూ బయల్దేర లేం గదా. మనిషికి నూరు రూకలేనా ఉండాలి ! అది కాస్తా కూస్తా మొత్తమా మరీ !

ఎలీ—(నవ్విపారేస్తూ) చాలాల్లే. ఊరుకో ఈపాటి, ముసీలి నేస్తం ! నా ఆస్తికి పదిరెట్లు ఆస్తి పెట్టుకుని, సొమ్ముగురించి వెనకాముందూ చూస్తూన్నట్లు మాట్లాడుతున్నావేమిటి ? బయల్దేరడం ఎప్పుడో స్థిరచరుచు. ఇప్పుడు నాదగ్గిర దమ్మిడీయేనా లేకపోయినా ప్రయాణం వేళకి ఎంతకావాలో అంత ఉంటుంది.

ఎఫీ — (చిరునవ్వునవ్వుతూ) అమ్మ చిట్టి ! నువ్వింత ధనికుడ వని నాకు తెలియదే ! పోనీ, ఎక్కణ్ణించి తీస్తావు సొమ్మూ ?

ఎలీ—ఇంట్లో కొంత సొమ్ము గోకి పోగుచేస్తాను. అది చాలకపోతే, పక్కంటివాళ్లకి పది తేనెపట్లు అమ్మేస్తాను, ఎన్నాళ్లనించో వాళ్ళు అవి కొనాలని చూస్తున్నారు.

ఎఫీ—నువ్వు అమ్మేసిన తరవాత, వాటిని ఈగలు ఎక్కువగా ముసిరితే నువ్వప్పుడు పశ్చాత్తాపపడమా ?

ఎలీ—అందుకు పశ్చాత్తాపమా ? అవతలవాడి లాభం గురించా ? నేనా ? ఎన్నటికీ పశ్చాత్తాపపడను. నే చేసిన పాపాలకి తప్ప మరిదేనికి నా జీవితంలో నేను పశ్చాత్తాపపడలేదు. అంతరాత్మకంటె అమూల్యమైనది మరిలేదు.

ఎఫీ—అవును, యధార్థమే. అయినప్పటికీ ఇంటి విషయాలు నిర్లక్ష్యం చెయ్యడం ధర్మంకాదు.

ఎలీ—కాని, అంతరాత్మల్ని నిర్లక్ష్యం చెయ్యడాన్ని ఏమంటావు ? మనం శవభం చేశాం. అందుకని వెడదాం. విన్నావా ? నవ్వులాటకి అనడంలేదు, మనం వెడదాం !

ii

తన స్నేహితుణ్ణి ఒప్పించడంలో ఎలీషా కృతార్థుడయ్యాడు. సంగతి పూర్తిగా ఆలోచించి ఉదయానికి ఎఫీమో ఎలీషాదగ్గరికి వచ్చాడు. 'నువ్వు చెప్పింది ధర్మం. వెడదాం పద. బతుకూ చావూ దేవుడి చేతులోవి. బతికుండగానే తగ్గబలం ఉండగానే—ఇప్పుడే మనం వెళ్ళి తీరాలి' అని అతడన్నాడు.

వారం నాటికి ముసిలివాల్లిద్దరూ బయల్దేరడానికి సిద్ధంచేసుకున్నారు. ఎఫీమోకి కావలసిన డబ్బు చెతులోనే ఉంది. తను ఒక వందరూకలు పుచ్చుకుని పెళ్ళాం వాడుకోడానికి ఓ రెండు వందలిచ్చాడు. ఎలీషాకుడా ఆయత్తపడ్డాడు. తన పక్కంటి వాడికి పది పట్లు అమ్మేసి, వేసంగిలోపల వాటిలోంచి రాగల కొత్తదండుల్ని కుడా ఆతణ్ణి పుచ్చేసుకోమన్నాడు. వాటి మీద

అతడు దెబ్బెరుకలు పుచ్చుకున్నాడు. వందకి వచ్చేలోటు ఇంట్లో ప్రతీవాళ్ళదగ్గరున్నదీ చీదాగా గోకేసి పూడ్చాడు. తన అంత్యక్రియల నిమిత్తం తను జాగర్ర చేసుకున్నదంతా భార్య ఇచ్చేసింది, కోడలు దగ్గరున్నదంతా కోడలిచ్చేసింది. ఎఫీమో తన కొడుక్కి ప్రతీదాని గురించీ స్పష్టంగా అజ్ఞాపనలిచ్చాడు— ఎప్పుడు ఎంతగడ్డి కొయ్యలో, పెంట ఎప్పుడు బళ్ళతో పొయ్యలో, ఎట్లా యిల్లు పూర్తిచేసి పైకప్పు వెయ్యలో! అతడు ప్రతీదీ ముందాలోచించి అనుగుణంగా ఉత్తరువు లిచ్చే శాడు. కాని, ఎలీషా దారే వేరు. అతడు తన పెళ్ళానికి విశద పరిచిందల్లా ఒక్కటే—తను అమ్మేసిన పది పట్నా తమస్వంత ముసుళ్ళకి చాలా దూరంలో ఉండాలనీ, ఆ పదిపట్నా పక్కింటి వాడు అనుభవించడం రూఢి అయేలాగు చూడాలనీ, ఆ విషయంలో మోసం ఏమీ జరగకూడదనీ! మరి ఇంటి విషయాల గురించి అతడు స్మరించనేలేదు. 'వచ్చే ఆవసరాలనిబట్టి, ఏమేమి చెయ్యలో ఎట్లా చెయ్యలో మీకే తెలుస్తుంది, యజమానులు మీరే గనక మీకు మిక్కిలి శ్రేయస్కరమైనది ఎట్లా సాధించాలో మీరు గ్రహించుకుంటారు' అనేశాడు. ఈరీతిగా అతడు సిద్ధం అయ్యాడు. వాళ్ళవాళ్ళు భక్త్యలుచేసి పెట్టారు, సంచు లల్లి యిచ్చారు. కాలికట్లకి పీలకలు కోసి యిచ్చారు. యాత్రికు లిద్దరూ చర్మాల చెప్పులే తొడుక్కున్నారు గాని ముందవసరానికి మడత మట్టల చెప్పులు సంచీలో వేసుకున్నారు. గ్రామం చివరదాకా కుటుంబాల్లోవాళ్లు కలిసి కూడా వెళ్ళి, అక్కడవాళ్ళంతా నెలవు తీసుకోగా, ముసలివాళ్ళిద్దరూ యాత్రకి బయల్దేరారు.

ఇంట్లోంచి వచ్చెయ్యగానేకుడా ఏలీషా మంచి హెచ్చరిక గానే ఉన్నాడు. మరి, గ్రామం దాటగానే అతడు ఇంటిసంగతులే మరిచిపోయాడు. అతని ప్రస్తుత తాపత్రయం ఏమిటంటే సాటి వాణ్ణి ఎల్లా తృప్తిపరచడమా, ఎవరైనా దుష్టుమాట అనవలసి రావడం తప్పించుకోడం ఎల్లాగా, సఖ్యతతోనూ కలిమిడిగానూ గమ్యస్థానానికి వెళ్ళివచ్చెయ్యడం ఎల్లాగా, అని! దారివెంట నడుస్తూండే సమయంలో, ఎదేనా ప్రార్థనేనా మెల్లిగా చేసుకునే వాడు, లేకపోతే తనకి జ్ఞాపకం వచ్చినంతవరకు ఋషుల జీవితాల వివరణలు నెమరువేసుకునేవాడు. దారిలో ఎవరైనా తనకెదురై నప్పుడుగాని, రాత్రివేళ తనెక్కడేనా దిగినప్పుడుగాని వీలైనంత సాధుగా వర్తించడానికి మంచిమాట అడడానికి యత్నించేవాడు. ఎంతో ఆనందిస్తూ అతడు ప్రయాణించేశాడు, ఒక్కటిమాత్రం అతడు మానలేకపోయాడు—పొడుంపీల్చడం. పొడుం డబ్బీ తనే యింటిదగ్గర వేసివచ్చినా, దానికోసం చాలా దొర్లిపోయాడు. పాపం రోడ్డుమీద ఓమనిషి ఎదురై ఇంత పొడుం ప్రసాదించగా, చీటికీ మాటికీ తను వెనకాల దిగడానికే దిగడుతూ (తన సోదరుణ్ణి ఆ వ్యామోహంలోకి ఎక్కడ ఈడ్చవలిసొస్తుందో అని) ఒక్కొక్క పట్టు పీల్చుకుంటూ ఉండేవాడు.

ఎఫీమో కుడా బాగా స్థైర్యంతో నడిచాడు. ఒక తప్పు అతడు చెయ్యలేదు, ఒక పొల్లుమాటా అడలేదు. కాని, అతని హృదయానికి తేలాటంలేదు. ఇంటి తాపత్రయాలు అతని మనస్సుని దిగలాగేశాయి. ఇంటిదగ్గర ఏమైపోతోందా గదా అనే, అతనికి నిరంతరమూ జంకూటన, అబ్బాయికి పస్లు పురమా

యించినప్పుడు నేను ఇది మరిచిపోలేదుగదా అది మరిచిపోలేదు గదా—' అనుకుంటూ, 'అవన్నీ వాడు తగ్గట్టు నిర్వహిస్తాడో ఏమో'—అనుకుంటూ అతడు ఇదయేవాడు. దారిపక్కని ఎక్కడైనా దుంపలు నాటుతూన్న మళ్ళుగాని పెంట తోలుతూన్న బళ్ళుగాని అతడు చూడడం తటస్థించినప్పుడు తన కొడుకుకుడా తను చెప్పినట్టు చేస్తున్నాడోలేదో తక్షణం తెలిస్తే బాగుండు ననుకునేవాడు. పస్లు ఎల్లా చెయ్యాలో వాడికి చూపించనేనా వచ్చు, లేక ఆమాటకొస్తే తనే అవి చేసిపారెయ్యచ్చు గనక వెనక్కి-తిరిగి ఇంటికి పోదామా అన్నంత ఆలోచనలో కుడా అతడు పడుడూండేవాడు.

iii

ముసిలివాళ్లిద్దరూ అయిదువారాలు నడుచుగుంటూ పోయే టప్పటికి తమరు స్వంతంగా తయారుచేసుకుని తెచ్చుకున్న మట్టలచెప్పలు అరిగిపోగా చిన్నరష్యా చేరుకున్న మొదలు కొత్తచెప్పలు కొనుక్కోడం మొదలెట్టారు. ఇల్లు వదిలిపెట్టిన లగాయతు వాళ్ళు తమ తిండికి రాత్రిబసకీ సొమ్ము చెల్లకడుతూనే ఉన్నారు. కాని, చిన్నరష్యాలో వాళ్లు ప్రవేశించిన తక్షణంనించీ జనం వీళ్ళని తమ ఇళ్ళకి ఆహ్వానించడంలో వంతులు పోవడం కుడా మొదలెట్టారు. ఆ జనం వీళ్ళని తమ ఇళ్ళల్లోకి తీసిగెళ్ళి భోజనంపెట్టి, ఏమిచ్చినా పుచ్చుకునేవారుకారు. పోనీ, పుచ్చు గోకపోడంసరి, పైగా వీళ్లు వెళ్ళిపోయే టప్పుడు దార్లో తినడానికి రొట్టెలూ ఒక్కొక్కప్పుడు భజ్యెలుకుడా వీళ్ళ సంచుల్లో పడేనేవారు.

ఇలాగ్గా సుమారు అయిదువందలమైళ్లు కానీఖర్చులేకుండా ముసిలివాళ్లు ప్రయాణంచేశారు. వాళ్ళప్పటికీ జేరుకున్న రాష్ట్రానికి తరవాతిది దాటి ఒక జిల్లా ప్రవేశించారు. అక్కడ పంటలు పోయినాయి. అయినాసరే రైతులు వీళ్ళకి రాత్రిబస ఊరికేనే ఇచ్చేవారుకాని, తిండిమాత్రం ఊరికే పెట్టలేకపోయారు. ఒక్కొక్కప్పుడు వీళ్ళిద్దరికి సయితం తిండి దొరికేదేకాదు. ఎంత కావలిస్తే అంతా చెల్లిస్తాం అని వీళ్ళనేవారు. అంటే? రొట్టె అనేది లేందే! ఆక్రితం సంవత్సరంకుడా పంటలు పోయినట్టు జనం చెప్పారు. ఖామందులైనవాళ్ళు చితిగిపోయి అస్తులన్నీ అయినకాడికి అమ్మేసుకున్నారు. ఓమోస్తరు రాబడి ఉండేవాళ్లు ఏమీలేకుండా అయ్యారు. సరి, దరిద్రుల్లో కొందరు ఆ ప్రాంతం నించి లేచిపోయారు, తక్కినవాళ్లు ఘటం ఈడ్చుకుంటూముష్టినా ఎత్తుకుంటున్నారు. లేకపోతే దారుణమైన ఆకటి చిచ్చుతో గుడిసెల్లో మాడేనా పోతున్నారు. ఆ గడిచిన శీతకాలంలో ఆ దరిద్రులు ఊకపొట్టూ కూరాకులూ తిని గడుపుకున్నారుట.

ఒకరాత్రి, ముసిలివాళ్లు ఒకగ్రామంలో ఆగారు, పదిహేను పొల్ల రొట్టె కొనుక్కున్నారు, అక్కడ పడుకున్నారు, ఎండ దెబ్బ తినకుండా చాలామేర వెళ్ళడానికి వీలనిచెప్పి సూర్యోదయానికి పూర్వమే బయల్దేరారు. ఎనిమిదిమైళ్లు వెళ్ళి, ఒక వాగు కవిపిస్తే ఆగి, చిప్పనిండా నీళ్ళోసి కొంతరొట్టె అందులో నానేపి తిన్నారు. కాళ్ళచుట్లు పిరాయించి, కాస్త విశ్రమించారు. ఎలీషా తన పొడుంతీశాడు. ఎఫీమో తన తల ఇటూ అటూ కదుపుతూ, 'ఈ దిక్కుమాలి దురభ్యాసం మానుకోవాల్సి

చూడవేం?' అన్నాడు. ఎలీషా తనచెయ్యి ఊపుతూ 'ఈ దురభ్యాసమే ఎక్కువ బలాసి నాకంటే,' అన్నాడు.

తక్షణం వాళ్ళులేచి బయల్దేరారు. మరో ఎనిమిది మైళ్ళు గడిచి ఓ పెద్దగ్రామం చేరి తిన్నగా దానిగుండా నడుచుకుపోయారు. ఎండ, తీవ్రం అయింది. ఎలీషా వేళ్ళాడిపోయాడు. కొంచెం విశ్రమించి కాసిని మంచినీళ్ళు తాగాలని అతనికోరిక. కాని ఎఫీమో ఆగలేదు. అసలు ఇద్దరిలోనూ ఎఫీమోయే ఎక్కువ నడవగలమనిషి. అతడి సరసనే తనూ నడవాలంటే కుదరక ఎలీషా నానాతంటాలూ పడవలిసాచ్చేది. 'కాసిని నీళ్లు దొరికి తేనా?' అన్నాడు ఎలీషా. ఎఫీమో 'ఓ. నిక్షేపంలా తాగు. నా కక్కర్లేదు.' అనేశాడు. ఎలీషా ఒక్కరవ్వ నిదానించి, 'పోనీ, నువ్వు నడుస్తాండు. ఇదుగో ఈ పక్క చిన్నటి గుడిసెకి పరిగెడతాను. తక్షణంలోవచ్చి పట్టుగుంటాను నిన్ను' అన్నాడు. ఎఫీమో 'ఓ. మాభాగే,' అని చెప్పేసి, పెద్ద రస్తామీద తనొక్కడూ నడుచుగుంటూ వెళ్ళాడు, ఎలీషా వెనక్కి తిరిగి ఆ గుడిసెదగ్గరికి వెళ్ళాడు.

అది చిన్నగుడిసె, బంకమట్టి గిలాబాగోడలు. కింద నల్ల వాకుగా ఉంది, పైన వెల్లెశారు. కాని మట్టి రాలిపోయింది. ఆ గోడలు భాగుచెసి ఎంతకాలం అయిందో అని విశదం అయి పోతోంది. ఓ పెడ ఇంటి కప్పులోంచి రెల్లు లేచిపోయింది. ఇంట్లోకి ప్రవేశం దొడ్లోంచి, ఎలీషా దొడ్డి ప్రవేశించాడు. ఇంటి చుట్టూ ఉన్న మట్టికోరడు పక్కనే ఒక మనిషి శల్యా వశిష్టంగా పడిఉన్నాడు. అతనికి గడ్డంలేదు, షర్టు చివళ్ళు

లాగులో జొనిపే ఉన్నాయి, అక్కడి అలవాటు చొప్పున, మొదట బహుశా నీడనే పడుకుని ఉంటాడు గాని, సూర్యుడితో నీడ కదలడంవల్ల, ఇప్పు డతని మొహం మీద బాగా ఎండ పడుతోంది. నిద్దరపోతూండకపోయినా, అత డక్కడ వడే ఉన్నాడు. మంచినీళ్ళు కావాలని ఎలీషా అతణ్ణి అడిగి చూశాడు గాని ఆ మనిషి ఏమీ సమాధానం ఇయ్యలేదు. 'జబో' లేక మనిషే అల్లాంటి వాడో' అనుకున్నాడు ఎలీషా. అతడు వ్వారం దగ్గరికి వెళ్ళగా లోపల్పించి బిడ్డఏతువు వినపడింది. తలుపు చెయిపట్టుగా ఓ ఇనపచుట్టు ఉంటే, దాంతో తలుపు కొట్టాడు,

'ఎవరండీ, యజమానులు?' అని అరిచాడు. సమాధానం లేదు. తన కర్రతో మళ్ళీ కొట్టాడు. 'ఏమండోయ్, క్రైస్తవులు!, అని కేకపెట్టాడు. ఎక్కడా శబ్దంలేదు. ఎవరయ్యా, దైవ భక్తులు?' అని ఇంకా బిగ్గిరిగా అన్నాడు. అయినప్పటికీ సమాధానం రాలేదు. వెనక్కి తిరిగి తన దారిని పోదామని ఎలీషా అనుకున్నాడు. కాని, తలుపు అవతల్పించి ఒక మూలుగు తను వింటూన్నట్టు అయింది, 'నేను ఇదైపోనూ! ఈ యింటి వాళ్ళకి ఏ మహాకష్టమేనా సంభవించిందా ఏమిటి చెప్పా: పోనీ ఒక్కమాటు చూడడమే నయం' అనుకున్నాడు. అనుకుని, ఎలీషా ఆ యింట్లో ప్రవేశించాడు.

.iv

ఎలీషా తలుపుమధ్య ఉన్న ఇనపచుట్టు తిప్పి చూస్తే తిరిగింది. తలుపు తాళంవేసే లేదు. అతడు తలుపు తెరిచి నన్నటి నడవ పెంట వెళ్ళాడు. ఉమ్మడి గది తలుపు తీసే ఉంది.

ఎడమపక్క ఇటకమిద్దె ఉంది. ఎదురుగుండా గోడకి ఆనుకునే ఉన్న విగ్రహాలఅలమరాలెడట వేసిన బల్ల పక్క బెంచీమీద ఒక ముసలమ్మ కూర్చుంది. ఆమె ఒకే దుస్తు కప్పుగుని తలకి ఏమీలేకుండానే, బల్లమీద మోపెట్టి కూర్చుంది. పక్కని ఒక పల్చటి కుర్రాడు మైనపురంగు ఒంటితో పెద్దపొట్టవేసుగుని ఉన్నాడు. వాడు ముసలమ్మని ఏదో అడుగుతూ, చేతిచివరి కొంగుపట్టుగుని లాగుతూ, గోలెట్టి ఏడుస్తున్నాడు. ఎలీషా లో పలికి వెళ్ళాడు. లోపల వాసన ముక్కు బద్దలైపోతోంది. అతడు నలుముఖాలా చూశాడు. మిద్దెపక్క ఒక స్త్రీ పడిపోయి ఉంది. మూతలు పడ్డ కళ్ళతో, గురగురలాడే కంఠంతో, ఆవిడ నేలమీద సాగారిపోయి, ఒకొక్కసారి ఓ కాలు చాపుగుంటూ మరో అప్పుడు. ఆ కాలు దగ్గిరికి ఈడ్చుగుంటూ ఈపక్కకీ ఆ పక్కకీ గిజగిజా కొట్టుగుంటూ ఉంది. దుర్గంధం ఆవిడ దగ్గిరించే వస్తూంటా. ఆవిడ తను తన కేమీ చేసుకోలేదనీ, ఆవిడికిఉపచారం చేసి పెట్టేటందుకు మరెవరూ లేరనీ తెలిసేపోతోంది. ముసలమ్మ తలయెత్తి పరాయిమనిషిని చూసి, 'ఏం కావాలి? నీకేం కావాలి, అబ్బీ! మా దగ్గిర ఏమీలేదు,' అంది. ఆవిడ తన మాండలిక భాషలో ప్రసంగించినా ఎలీషా అర్థం చేసుకున్నాడు, 'మంచి నీళ్ళకోసం వచ్చాను. భక్తురాలా!' అన్నాడు. 'ఎవరూలేరు— ఒక్కరూ కుడా—దేంట్లోపోసి తేవడం? ఏమీలేదు తెచ్చేటందుకు. నీదార్ని సువ్వెళ్ళు' అని ముసలమ్మ చెప్పింది. 'అలా అయితే, ఆ నేలమీది స్త్రీకి ఉపచారం చెయ్యగలిగినంత ఆరోగ్యంలో మీలో ఏ ఒకరూ కూడా లేరా?' అని ఎలీషా రసుక్కు

న్నాడు. 'లేరు. ఏ ఒళ్లురూలేరు. నా కొడుకు అదుగో ఆ బయట మరణిస్తున్నాడు. మేం లోపల మరణిస్తున్నాం' అని బదులు చెప్పింది. పరాయిమనిషిని చూడగానే ఆ కుర్రాడు ఏడుపుమానే శాడు, కాని ముసలమ్మ మాట్లాడడం ప్రారంభించగానే మళ్ళీ ఆవిడ దుస్తుయొక్క చేతిచివరపట్టుకుని లాగుతూ, 'రోట్టి, నానమ్మా, రోట్టి:' అని ఏడుస్తూ అడిగాడు. ముసలమ్మ నేదో అడిగి కనుక్కోవాలని ఎలీషా ఆనుకుంటూన్న సమయంలో, బయటిమనిషి తూలుకుంటూ యింట్లోకి వచ్చాడు. నడవవెంట గోడని అంటిపెట్టుకుని రాగలిగాడు గాని, ఉమ్మడి గదిలో ప్రవేశించడానికి యత్నించగానే గుమ్మం దగ్గరే ఒకమూలకి చాప చుట్టలాగ పడిపోయాడు. అతడు లేచివెళ్లి బెంచిమీద కూర్చోడానికేనా మళ్ళీ యత్నపడకుండానే ఒక్కొక్కమాట చొప్పున పలకడం ప్రారంభించాడు. ఒక మాటలోపల్నించి తెచ్చి బయట వేస్తూండడం, ఆగిపోతూండడం, బోలెడు గాలి లాగుతూండడం, రోజుతూండడం. 'రోగం—మమ్మల్ని నదలకుండా పట్టుకుంది. కరువు—అయ్యో—చచ్చిపోతున్నాడు—ఆకల్తో అంటూ ఆమనిషి కుర్రాణ్ణి చూపిస్తూ' వెక్కిరివెక్కిరి ఏడవడం మొదలెట్టాడు.

ఎలీషా తన సంచీమాట ఎదరకి వచ్చేటట్టు నెట్టి తన భుజాలకి వేసుకున్న సంచీతాళ్ళు విడిపించుకుని, సంచీ నేల మీద దింపుకున్నాడు. తరవాత అతడు దాన్ని బెంచిమీదికి ఎత్తి, దాని తాడుముళ్లు విప్పేసి, దాని మూతి వదులుచేసి, అందు లోంచి పెద్ద రొట్టెతీసి, తన చాకుతో అందులోంచి ఒక్కముక్క తోసి, ఆ మనిషికి ఇయ్యబోయాడు. ఆ మనిషి తను అది పుచ్చు

గోక, ఆ చిన్న కుర్రాడికేసీ మిద్దె వెనకాల పోర్లపడి ఉన్న ఒక కుర్రదానికేసీ, 'వాళ్ళిద్దరికీ పెట్టుబాబూ' అన్నట్టు చూపించాడు. ఎలీషా ఆ రొట్టెముక్క కుర్రాడి చేతులో పెట్టబోయాడు. ఆ కుర్రాడు రొట్టె వాసన తగలగానే, తన చిన్ని బాహువులు వాచి, తన చిట్టి చేతులు రెండింటితోనూ దాన్ని దొరకవుచ్చేసు గుని, కొరికేశాడు—ఆ కొరకడంలో అతడి ముక్కుగుడా ఆ రొట్టెలో కూరుకు పోయేటట్టు. ఆ చిన్నిపిల్ల మిద్దెవెనకా ల్పించి వచ్చి రొట్టిమీదే రెండు కళ్ళూ పెట్టుకుని నుంచుంది. మరోముక్క ఆ అమ్మాయికి ఇచ్చాడు ఎలీషా. అతడు ఇంకో ముక్క కోసి ముసలమ్మ కియ్యగా, ముసలమ్మ తన చిగుళ్ళతో ఆ రొట్టిని రుబ్బడం మొదలెట్టింది. 'కాసిని నీళ్ళు తీసుకురా గలిగితేనా! పాపం వీళ్ళ నోళ్ళు అర్చుకుపోయాయి, నీళ్లు తేవడానికి నేను ప్రయత్నించాను నిన్న—నిన్నో ఈ వేళో నాకు గుప్తులేదు—గాని, కింద పడిపోయానే గాని ఒక్క అడుగు ముందుకి వెళ్ళలేక పోయాను, బాల్చీ పడిపోయి అక్కడే ఉండాలి, ఎవడేనా పట్టుకుపోకుండా ఉంటే' అని ముసలమ్మ చెప్పగలిగింది. ఎలీషా ఆ నుయ్యి ఎక్కడో ముసలమ్మవల్ల తెలుసుకుని, బయటికి వెళ్ళి, బాల్చీ అక్కడే పడిఉండగా అది తీసుకుని, దాంతో కొన్ని నీళ్ళు తెచ్చి, వాళ్ళు తాగడానికి ఇచ్చాడు. ఆ పిల్లలూ ముసలమ్మా దాహం తీరిం తరవాత మరి కొంచెం రొట్టె తిన్నారుగాని. ఆ మనిషి మాత్రం ఏమీ తిన్నాడు కాదు. 'తినడానికి నాకు నోరెళ్లావస్తుందీ?' అన్నాడు. ఇంత నేపు జరిగినా. ఆ పడుచావిడ ఒక వైపునించి మరోవైపు దొర్లు

తూనే ఉందిగాని. స్పృహలోపడ్డ ధోరణి కనిపించనేలేదు. తక్షణం ఎలీషా ఊరిదుకాణం దగ్గిరికి వెళ్ళి సజ్జలూ, ఉప్పు. పిండి, నూనీ పట్టుగొచ్చి, గొడ్డలి కనపడితే అదుచ్చుగువి పేళ్ళు కొట్టి, నిప్పుచేసి, ఆ చిన్నపిల్ల తనకిసాయితాపడగా, ఏదోయింత పులుసుకాచి, ఆ మాడిపోతూన్న జనానికి భోజనంపెట్టాడు.

V

ఆ మనిషి కొంచెం తిన్నాడు. ఆ ముసిలావిడ కుడా కొంచెం తింది, ఆ పిల్లా ఆ పిల్లాడూ చిప్పలుకుడా సుబ్బరంగా నాకి పారేసి ఒకరిచేతుల్లో ఒకరు కట్టకట్టుగునిగాడంగా నిద్రపోయారు. ఆ మనిషి ఆ ముసలమ్మా కుడా ఎలీషాతో చెప్పడం మొదలెట్టారు, తమరు తమ ప్రస్తుత దుస్థితిలోకి ఎల్లా వచ్చారో. వాళ్ళు అన్నారు: మేం అనలు దరిద్రులం. పంటలు కుడా పోయాయి. మేం నేకరించుగున్న దాస్తో ఎల్లాగో చచ్చి చెడి శీతకాలం దాకా గడిపాం. శీతకాల నిమిత్తం మేం ఏమీ కుడా నెట్టుగో లేకపోయి, ఇరుగు పొరుగుల్నేకాక, ఎవరు మాకు వీలైతే వార్నల్లా అర్థించవలసిన వాళ్ళం అయ్యాము, మొదట్లో మేం అడిగినవి ఇచ్చేవారు. తరవాత నించి లేదు పొమ్మంటో చ్చారు. మా కియ్యాలని మనసారా సంతోష పడేవాళ్ళ దగ్గిర ఇయ్యడానికి ఏమీ ఉండేదేకాదు. మరి అడగడం మాకు సిగ్గు వేసింది. ఎటు చూసినా మాకు బాకీలే—సొమ్మో, పిండో, రొట్టో. ఏదోవోటి.'

ఆ మనిషి, 'పని దొరుకుతుం దేమో అని నేను వెళ్ళాను. కాని ఎక్కడా పనేలేదు. తిండి పారేస్తే పని చేస్తాం అనేవాళ్ళు

ప్రతీచోటా ఉంటోచ్చారు. ఒకరోజు ఏ తప్పిజారో చీమంతపని దొరికేది, తరవాత పనికోసం రెండు రోజులు తిరగాలన్నమాటే. అప్పట్లో ముసలమ్మా పిల్లా కలిసి, కాస్త దూరంగా వెళ్ళి, ముష్టెత్తేవారు. దానివల్ల ఆటే వచ్చేదికాదు, రొట్టె అంత అబ్బరం అయిపోయింది, కాని. ఎల్లానో తిండికిమాత్రం ఇక్కడోకొంతా ఆక్కడోకొంతా గోకి పోగుచేసుకుని గడుపుదాం అనుకుంటూంటే, వసంతం వచ్చేసరికి జనం పెట్టడం అసలే మానేశారు. పైగా, రోగం మమ్మల్ని ఆవహించింది. పరిస్థితి అంతకంటె అంతకంటె పాడైపోయింది. ఒకనాడు కాస్తకాస్త తినడం, తరవాత రెండు రోజులపాటు లంకణాలు, గడ్డి తినడం మొదలెట్టాం. అదే అనుకుంటాను నా భార్య వ్యాధికి కారణం, కాక మరోదో. నాకు తెలియదు. ఆమె క్రమేపీ నుంచోడానికి కాళ్ళ సత్తువ లేకుండా అయింది, నేను బొత్తిగా బలహీనుణ్ణి పోయాను, కోలుకుందామంటే ఏ సాయమూ కనపడదు' అన్నాడు, ఆ ముసలమ్మ, 'కొంత కాలంపాటు నేను ఒంటరిగా తంటాలుపడ్డాను, కాని చివరికి నేనూ, తిండిలేక, చాలా నీరసించి, పడిపోయాను. ఈ పిల్ల చూడొస్తే, నీరసంగా, పిరికిగా తయారైంది. పొరుగింటికి వెళ్ళిరావే అన్నాను, అంటేం. బయట కాలెట్టక, ఆ మూలకి పాకి అక్కడ కూచుంది. మొన్న ఒకావిడ మమ్మల్ని చూడడానికి ఇంట్లో కొచ్చింది, కాని, రోగమూ ఆకలి కుడా మమ్మల్నే ఆశ్రయించి ఉండడంవల్ల ఆవిడ వెనక్కిపోయి, మమ్మల్ని వదులుకుంది. ఆవిడ ముగుడు ఎక్కడికో వెళ్ళవలసి ఉందిట, అన బిడ్డలకే ఆసలు

ఏమీ లేదుట, తినడానికి, అందుకని, మేం అంతా మరణాని కోసం ఎదురుచూస్తూ ఉన్నాం,' అంది.

వాళ్ళగాథ యావత్తు విని, తను తన స్నేహితుడైన ఎఫీమోని వెళ్ళి ఆరోజే అందుకోవాలనే ఆలోచన మానేసుకుని, ఆ రాత్రంతా వాళ్ళతోనే ఉండిపోయాడు. పొద్దున్నలేస్తూనే అతడు ఇంటిపని చెయ్యడం మొదలెట్టాడు—అది తన స్వంత యిల్లయి నట్టు. ముసలమ్మ సాయంతో అతడు పిండిపాకం చేసి, నిప్పు చేశాడు. మరీ అవసరమైనవి తేవడానికి అతడు పిల్లని కూడా తీసుకుని పొరుగుకి వెళ్ళాడు. ఏమంటే, కొంపలో ఏమీ లేదు. వంటసామాన్లు: బట్టలు సమస్తమూ కుడా తిండి కొనుక్కోడా నకి తెగనమ్మి పారేశారు. అందుకని, కొన్ని తనే తయారుచేసి కొన్ని కొని, ఏమేమి కావాలో అవన్నీ అయింట్లో మళ్ళీ మూర్తీభవించేలాగ చూశాడు ఎలీషా. ఒకరోజున్నాడు, మర్నాడున్నాడు, మూడోనాడు కుడా ఉన్నాడు. కుర్రాడికి కాస్త సత్తువ చేరుకుంది, ఎలీషా కూచున్నప్పు డల్లా, కుర్రాడు బెంచి మీద నిమ్మణంగా పాక్కుంటూ వెళ్ళి, అతని ఒడిలో దూరే వాడు. కుర్రపిల్ల మొహానికి కొంచెం కళ వచ్చింది. ఆ పిల్ల ఎలీషాకి పన్నో సాయపడుతూ, అతని వెనకాలే పరిగెడుతూ, అతన్ని 'నాన్నా, నాన్నా' అని పిలుస్తూ, ఉండడం మొదలెట్టింది. ముసలమ్మకి కుడా కొంచెం బలం చేరుకుంది. ఒక పొరుగువాణ్ణి చూడడానికి ఆవిడ నడిచే వెళ్ళగలిగింది. ఆమనిషి కుడా నయమే. గోడ పట్టుకుని ఇటూ అటూ తిరగడం మొదలెట్టాడు. అతని భార్య మాత్రం లేచి నుంచోడధి ఇరగలేద్దు.

కాని, ఆమెకి కుడా మూడోనాడు స్పృహవచ్చి, ఆహారం అడిగింది. ఎలీషా, 'ఔరా ! దార్లో ఇంతకాలం ఇట్లా పాడొతుందని నే నెన్నడూ అనుకోలేదు. ఇక నేను నడుస్తూండడంలో పడి తీరాలి.' అనుకున్నాడు.

vi

ఆ నాలుగో రోజు సరిగ్గా వేసంగి ఉపవాసకాలం తరవాత పండగ రోజైంది, అందుకని, ఎలీషా, 'పోనీ నేనుకుడా వీళ్ళతో కలిసే చేస్తాను పారణ, వెళ్ళి ఏదో కొనుకొస్తాను, కలిసి పండగ భోజనం చేసేస్తాం. సాయంత్రం తప్పకుండా బయల్దేరతాను' అనుకున్నాడు. తక్షణం అతడు ఊళ్ళోకివెళ్ళి పాలూ గోధుమ పిండి వంటకొవ్వు కొనితెచ్చి ముసలమ్మ ఆసరాతో మర్నాటి నిమిత్తం ఉడికేపీ వెయించేపీ తయారుచేశాడు. పండగనాడు ఎలీషా చర్చికి వెళ్ళివచ్చి, ఆ యింట్లో స్నేహితు లందరితోటీ ఉపవాసాంతం చేశాడు. ఆ రోజున ఆ భార్యకుడా లేచి ఇటూ అటూ కాస్తంత అడుగులు వెయ్య గలిగింది. భర్త క్షేరం చేసు గుని, ముసలమ్మ ఉతిగిపెట్టి ఉంచిన షర్టు తొడుక్కున్నాడు, సుబ్బరమైంది. ఊళ్ళో ఒక ధనికుడైన రైతుకి ఇతని సాగు నేలా పచ్చికబీడూ కుడా తణఖా. పంటల అనంతరందాకా ఆ పొలమూ ఆ బీడూ తన స్వాధీనంలోనే ఉండడానికి కనిక రించి అనుమతి ఇయ్యవయ్యా అని ప్రార్థించడానికి అతడు వెళ్ళాడు. కాని, సాయంత్రానికి ఇంటికొచ్చి రాగాలు పెడుతూ కూచున్నాడు. ఏమంటే, డబ్బుగల ఆ రైతు ఎంతమాత్రం కనికరించక సొమ్మక్కడ పెట్టాలన్నాడు. ఎలీషా మళ్ళీ ఆలోచ

నలో పడ్డాడు. అతడు తనలో, 'వీళ్ళెల్లా బతగడం? కడంవాళ్ళు గడ్డి ఎండేసుగుంటారు, కాని వీళ్ళనలు గడ్డెల్లా కోస్తారూ వీడే తణఖలో ఉన్నప్పుడూ? రాగులు పండుతాయి, అందులో ఈ యేడు పొలాలు చితగ పండేశాయి, భూమాత దయపల్ల. తక్కిన వాళ్ళంతా కోతలు పడతారు, కాని వీళ్ళకేం ఉందీ ఆశపెట్టుకోడానికి? వీళ్ళకున్న మూడెకరాల సాగుభూమి ఆ మోతుపరిరైతుకి తాకట్టుగా: నేనూ అటు వెళ్ళడంతోకే, నేను మొదట చూసినప్పుడు వీళ్ళేస్థితిలో ఉన్నారో ఆ స్థితిలోకే కొట్టుగెళ్ళి పడతారు,' అనుకున్నాడు. అతని కిప్పుడు రెండిందాల వచ్చింది. కాని చివరకి ఎల్లాగో ఆవేశకి ప్రయాణం మానేసి, మర్నాటిదాకా ఉందాం అను కున్నాడు. నిద్రపోవాలని దొడ్లోకి వెళ్ళాడు. ప్రార్థన చేసుకుని పడుకున్నాడు. కాని, నిద్రించలేకపోయాడు. ఒకపక్షంచూస్తే, అతడు వెళ్ళవలసినవిధి, ఇక్కడికే మరీ ఆలస్యమూ అయింది, సొమ్మూ అయింది. మరోపక్షం: ఆ యింటివాళ్ళ గురించి బాధ కలుగుతోంది. అతడు, 'దీనికేమీ అంతం ఉండేటట్టు కనిపించడం లేదు. మొట్టమొదట్లో వీళ్ళకి కానిని నీళ్లు తెచ్చిపెట్టి, తలో రొట్టి ముక్కా యిచ్చి నాదార్చి నేను పోవాలని సంకల్పించి ఇండులో దిగాను. చూడండి నాకిప్పుడెల్లా వచ్చిందో: మరి కర్తవ్యం ఏమిటీ అంటే, పొలమూ బీడూ విడిపించడమే. అది అయిన తరవాత వీళ్ళకి ఓ అవునీ, ధాన్యంపనలు తెచ్చుకోడానికి ఓ బండీ గుర్రాన్నీ కొనిపెట్టాలి. మహా తమాషా వ్యూహంలో చిక్కు గున్నావోయ్, ఎలీషా శ్లోధరా: ఓడ తాళ్ళు జారవిడిచావు, లెట్టు

చూసుకోడానికి ఉండేఇమ్ము పోగోట్టుకున్నావు,' అనుకున్నాడు. అతడులేచి తలకింద పెట్టుగున్న కోటుతీసి, విప్పి, పొడుంతీసి ఒట్టుపట్టు తగిలించాడు, తద్వారా ఆలోచన కాస్త తేరుకుంటుందేమో అనే ఊహతో! కాని, అబ్బే! ఎంతేనా ఆలోచించాడు. కాని తుదినిశ్చయం ఫలానా అని తేల్చలేకపోయాడు. అతడు విధిగా వెళ్ళితిరాలి. కాని, కనికరం అతణ్ణి పట్టేసింది. ఎంజెయ్యలో అతడికి తెలియలేదు. మళ్ళీ కోటు మడతపెట్టి తలకింద పెట్టుకున్నాడు. అల్లా చాలా నేపు తొలికోడి కూసిందాకా కుడా పడుకుని ఉన్నాడు. అప్పటికి అతనికి చాలా బద్ధకం వచ్చేసింది. అథాత్తుగా ఎవరోవచ్చి తనని లేవగొట్టినట్టు అతనికి కనపడింది. తను ప్రయాణవేషం ధరించి, సంచీ భుజానికి తగిలించి వీపుమీద వేసుకుని, చేత్తో కర్రపట్టుకుని, ఓరవాకలిగా ఉన్న ద్వారంలో సరిపడేటట్టు ముణుచుకుని బయటపడి, సాగి పోవాలని చూస్తూన్నప్పుడు వీపుమీద సంచీ ఒక పక్కనున్న కంచెకి చిక్కడడం తను కనిపెట్టి ఆ చిక్కు వదుల్చుకునే యత్నంలో కాళి కట్టుచుట్టువెళ్లి రెండోవేపున్న కంచెకి చిక్కడి ఊడి అవతలపడడం గమనించి, తీరా సంచిలాగి చూడగా ఆ పట్టుగుంటా కంచెకాదు—'రోటై, నాన్నా, రోట్టి' అని ఏడుస్తూ అంటూన్న ఆ చిన్నపిల్లే అయినట్టున్నూ, అట్లాగే కాళి కట్టుకేసి చూడగా ఈ పట్టుగుంటాకుడా కంచెకాదు—ఆ చిన్ని పుర్రాడే అయినట్టున్నూ, ఇంటి యజమానీ ముసలమ్మాకుడా తనకేసి కిటికీల్లోంచి చూస్తూన్నట్టున్నూ కుడా అతనికి కనపడింది. ఎవరీ పోయిందని, పైకి వినపడేటట్టు ఇల్లా అన్నాడు: రేపు

వెళ్లి వీళ్ళపొలం విడిపిస్తాను. వీళ్ళకి గుర్రం కొంటాను, పంటల దాకా సరిపడ పిండి కొంటాను. పిల్లలగురించి ఒక అవుని కొంటాను, అల్లాగనక చెయ్యకపోతానా, దేవుడికోసం సముద్రాల అవతల వెదకడానికి వెళ్లడంలో, నా లోపలే ఉంటాన్న దేవుణ్ణి నష్టపోవచ్చు,' అని.

తరవాత అతనికి నిద్రపట్టింది, ఉదయందాకా పడుకున్నాడు. కొంచెం ముందుగానేలేచి, ఆ మోతుపరి రైతుదగ్గరికి వెళ్ళి ఆ పొలమూ ఆ బీడూకుడా విడిపించేశాడు. ఓ కొడవలికొని (ఎందుకంటే వాళ్ల కొడవలికుడా అమ్మేసుకున్నారు వాళ్లు) పట్టుకువచ్చాడు. ఆ మనిషిని కోతకి పంపి తను ఊళ్ళోకి వెళ్లాడు. ఒక గుర్రమూ బండీ అమ్మకానికి హౌటల్ దగ్గర ఉన్నాయని విని, తక్షణం అక్కడికివెళ్లి బేరం పైసలుచేసి, కొనేశాడు. ఓ సంచీ పిండికొని అవి బండిలోపడేసి, అవుసంగతి చూడడానికి వెళ్లాడు. దారిలో మాటలు చెప్పుకుంటూ నడుస్తున్న ఇద్దరి స్త్రీలని వెనకనుంచి నమీపించాడు. వాళ్ల చిన్నరష్యా మాండలికంలోవాళ్ళు మాట్లాడుకున్నా, అతనికి అర్థం అయింది. 'మొదట ఆయన్ని వాళ్లు తెలుసుకోలేదుట, సాధారణపు మనిషే కదా అనుకున్నారుట. తాగడానికి మంచినీళ్లు అడిగేందుకు లోపలికివెళ్లి, అట్టేఉన్నాడుట. వాళ్లకి ఆయన ఎన్నెన్ని కొని పెట్టాడో విన్నావా! అబ్బే ఈవేళ పొద్దున్నంటే పొద్దున్న గుర్రమూ బండీ కొనిపెట్టాడట హౌటలుదగ్గర. భూమిమీద అల్లాంటివాళ్ళు అట్టేమందిలేరు. ఆయన్ని ఒక్కసారి చూడడానికి వెడితే ఆకాళం సద్వినియోగం అవుతుంది' అంటూ ఓక

స్త్రీ రెండో ఆమెతో చెబుతోంది. అదంతా విని తనమీద అప్పుడే స్తోత్రాలు మొదలెట్టారని ఎలీషా గ్రహించుకుని, అవుని కొనడానికి వెళ్లనే వెళ్లక, హొటలుకి వెళ్ళిపోయి, ఇయ్యవలిసింది పూర్తిగా చెల్లించేసి, గుర్రాన్ని బండికి పూని, బండిమీద ఇంటికి వెళ్ళి దిగాడు. ఇంట్లో ఆంతా ఆ గుర్రాన్ని చూడగానే ఆశ్చర్యపడిపోయి తమకోసమేమో అనుకున్నారుగాని, అడగడానికి వాళ్లకి గుండెద్రైర్యం లేకపోయింది. యజమాని గేటు తెరవడానికి వెళ్ళి, 'గుర్రం ఎక్కడిది, తాతగారూ?' అని అడిగాడు. 'ఏం? కొనేశాను. చాకగా పోతోంది. వెళ్ళి కొంచెం గడ్డికోసి సాలలో వెయ్యి, రాత్రి తింటుంది. సంచీ లోపలపెట్టు,' అని ఎలీషా చెప్పాడు.

ఆ మనిషి గుర్రాన్ని విప్పేసి, సంచీ పట్టిగెళ్లి గాడెలో పెట్టాడు, కొంచెం గడ్డికోసి సాలలో వేశాడు. ప్రతీ ఒకరూ నిద్రపోవడానికి పరున్నారు. ఎలీషా మాత్రం ఇంటిబయట రోడ్డు దగ్గరిగా బిచాణా వేశాడు. ఆవేళ అతని సంచీకుడా కూడానే ఉంది. అందరికీ నిద్ర పట్టనిచ్చి, లేచి, అన్నీ సంచీలో పెట్టుకుని, అది గట్టిగా కట్టేసి, కాళ్లచుట్టూ పీలికలు చుట్టుకుని చెప్పులూ కోటూ తొడుక్కుని, బయల్దేరి వెళ్లాడు ఎఫీమోని అందుకోడానికి.

vii

ఎలీషా మూడు మైళ్ళకంటే ఎక్కువే అనాలి నడిచింతరవాత తెల్లవారడం మొదలెట్టింది. అతడు ఓచెట్టుకింద కూచుని, సంచి తీసి, ఉన్న సొమ్ము లెఖిపెట్టిగా పది ఘోడు రూకలూ పైన ఇరవై

నిన్నడబ్బులూ మిగిలాయి. అతడు తనలో, 'సరి. ఈ మాత్రంతో సముద్రం దాటాలని యత్నించి లాభంలేదు. దారి పొడూగునా ముష్టెత్తుగుంటూ వెళ్ళడం, అసలు వెళ్ళకుండా ఉండడంకంటె మరీపాడు. నేను తనకూడా లేకుండానే నేస్తం ఎఫీమో యెరూషలేం జేరుకుంటాడు, నాపేరుచెప్పి గుళ్ళల్లో కొవ్వొత్తి వెలిగిస్తాడు. ఇక నావిషయం, ఈ జీవితంలో నా మొక్కు నేను చెల్లించుకోనేలేనని నాభయం. పాపుల్ని క్షమిస్తూ కనికరం వహిస్తూ ఉండే ప్రభువుకే నేను మొక్కుగుని ఉన్నందుకు నేనెంతైనా కృతజ్ఞుణ్ణి ఉండాలి.'

ఎలీషా లేచి, ఒక్క ఊపుతో నంచీవెళ్ళి భుజాలవెనక్కి ఎక్కేటట్టుచేసి, వెనక్కి తిరిగాడు. తనని ఎవరూ గుర్తుపట్టకుండా చేసుకోడానికి, అగ్రామంలోంచి వెళ్ళక, ఓ చుట్టుదారిపట్టి తన ఊరివైపు గబగబా నడిచాడు. వచ్చేటప్పుడు ఆదారి ఎంతో కష్టమైన దారిలా కనపడింది, ఎఫీమో సరసనే నడవవలసిరావడం అతనికి ఎంతో శ్రమ అనిపించింది. కాని, తిరుగుప్రయాణంలో అతనికి ఆయాసం అనేది అనిపించకుండా అతడు అంతమేరా దాటడానికి దేవుడతనికి తోడ్పడ్డాడు. అతనికి నడక కుర్రాడికి అటలాగ కనిపించింది. చేతికర్ర ఊగిస్తూ రోజుకి నడవవలసిన నలభై యాభైమైళ్ళూ అతడు నడిచేశాడు.

ఎలీషా ఇల్లు చేరుకునేసరికి పంటకాలం దాటిపోయింది. అతడు తిరిగి ఇల్లు చేరుకున్నందుకు అతని వెళ్ళంతా ఆనందించారు. అందరూనుడా, ఏమేమి జరిగింది? అతడు ఎందుకు

కుండా అతడు వెనక్కి వచ్చేవాడేమి? అని అడగడం మొదలెట్టారు. ఎలీషా వాళ్ళతో ఏమీ చెప్పలేదు. 'నేనక్కడికి వెళ్ళడం దేవుడి ఇచ్చాడు. దారిలో నాసొమ్మ పోగొట్టుకున్నాను, అందుకని నేను నా స్నేహితుడికి వెనకయాను. దేవుడి మొహం చూసి, నన్ను క్షమించండి,' అని మాత్రం అతడన్నాడు. తనదగ్గర మిగిలిన సొమ్మంతా అతడు తన భార్యకిచ్చివేశాడు అప్పుడు ఇంటివ్యవహారాలగురించి అతడు వాళ్ళని అడిగాడు. అన్నీ సవ్యంగానే జరిగిపోతున్నాయి, పన్ను అన్నీ పూర్తిఅయినాయి, దేన్నీ వాళ్లు ఉపేక్షచెయ్యలేదు, అందరూకుడా సఖ్యతగా కలిసి మెలిసి ఉంటున్నారు.

ఇతడు ఇంటికివచ్చేసినట్టు ఎఫీమో కుటుంబం ఆ రోజునే విని, తమ ముసలాయనగురించిన సంగతులకోసం రాగా, వాళ్ళకేకుడా ఎలీషా వెనకటిమాదిరి సమాధానాలే ఇచ్చాడు. 'ఎఫీమో నా కంటే వడిగల నడకవాడు. పేతురుబుషి వర్ధంతికి మూడురోజుల క్రితం మేం విడిపోయాం. వెళ్ళి అశజ్జీ పట్టుకోవాలని నేననుకున్నాను, గాని రకరకాలసంగతులు జరిగాయి, నాసొమ్మ పోయింది, ముందుకి వెడదాం అంటే ఆధారం కనిపించలేదు, దానో నేను వెనక్కి వచ్చేవాను' అని అతడు చెప్పాడు.

జనం అంతాకుడా, అంతప్రాజ్ఞుడైనమనిషి అంతబుద్ధిహీనంగా ప్రవర్తించనా, బయల్దేరినవాడు గమ్యస్థానం చేరకుండా ఉండనా, సొమ్మంతా చిమ్మేసుకోనా, అని ఆత్యాశ్చర్యపడిపోయారు. వాళ్ళల్లా ఆశ్చర్యపడతా కొద్దికాలమే! ఆ తరువాత దాన్ని గురించి, వాళ్ళ పూర్తిగా మరిచేపోయారు. వాళ్లేకాదు, ఎలీషాకుడానూ.

ఇంటిపట్టున అతడు మళ్ళీ పని ప్రారంభించాడు: కొడుకుని తోడుతీసుకుని అతడు శీతకాలానికి సరిపడ వంటచెరుకు కొట్టాడు. తనూ అడవాళ్ళూ పనలునూర్చారు. తనే పెరటియళ్ళమీది రెల్లు గడ్డి తిరగేశాడు, తేనెటీగలకి మూతలు చేశాడు, పక్కింటి ఆసామీకి తను వసంతంలో అమ్మిన పది తేనెపళ్లూ మరి వాటిలోంచి వచ్చిన అన్నిదండులూ అప్పగించేశాడు. ఆ పది పళ్లలోంచి ఎన్ని కొత్తదండులు వచ్చాయో చెప్పకుండా ఉండా లని అతని భార్య యత్నించింది. కాని, ఏపట్టునించి కొత్త దండు రాగలదో దేన్నించి రాదో ఎలీషాకి తెలుసును గనక, ఆ పదిబదులు పదిహేడు అప్పచెప్పాడు పక్కింటివాడికి, శీత కాలానికి సర్వమూ సిద్ధంచేసి, పని నిమిత్తం కొడుకుని దూరం పంపేసి, ఎలీషా చెప్పలకి మట్టలు అల్లడంలోనూ పట్టులకి దుంగలు దొలవడంలోనూ వడ్డాడు.

viii

మంచినీళ్ళకని వెళ్ళి ఆ రోగిష్టివాళ్ళ ఇంట్లో ఎలీషా ఆగిపోయి నప్పుడు, ఎపీమో అతనికోసం నిరీక్షించాడు. అట్టే సాగిపోకుండానే, కూచున్నాడు. ఎంతవేపైనా కనిపెట్టుకున్నాడు, ఓ నిద్దర తీశాడు, మేలుకున్నాడు, ఇంకా కాచుకునే ఉన్నాడు. కాని, అతని నేస్తం రాలేదు. కళ్ళు నెప్పిపెట్టేటట్టు రెప్పవెయ్యకుండా అతడు రావలసినవేపు చూశాడు. అప్పుడే సూర్యుడు చెట్టుచాటున దించుకు పోతున్నాడు, ఇంకా ఎలీషా కనిపించడాయె. అతడు, ఒకవేళ నన్ను దాటి వెళ్ళిపోయిందమ్మ. బహుశా ఇతన్ని ఎవరైనా తప్పు ఇంధిలో ఎక్కించుకుంటే, నాకు నిద్దరపట్టిన

నమయంలో, అది యీ పక్కనించి వెళ్ళేటప్పుడు అతడు నన్ను చూడలేదేమో. కాని, నన్ను చూడకుండా ఉండడం ఎల్లా? ఈ బంగనబయల్లో ఎంతదూరమైనా కనిపిస్తుందే! పోనీ, వెనక్కి వెడుదునా? కాని, అతడు ముందుకే వెళ్ళుంటే మేం ఒకళ్ళ కొకళ్ళం అసలు కనపడనే కనపడం. అది మరీపాడు కుడానూ. నేను ముందుకి పోవడమే నయం, రాత్రిబసవోపేనా తప్పకుండా తారసిల్లగలం,' అనుకున్నాడు. అతడు నడుచుగుంటూపోయి, ఒక గ్రామం చేరుకుని, ఊరికాపలామనిషితో, ఫలానామోస్తరుగా ఉండే ముసిలాయన ఈదార్నే వస్తాడు, నా మకాం ఫలానా, ఆయన్ని అక్కడికి రమ్మను అని కోరుతూ చెప్పాను. కాని, ఎలీషా ఆ రాత్రి రాలేదు. పాపం ఎఫీమో ఒక్కడూ సాగి వెళ్ళాడు. దాల్లో కనిపించిన ప్రతీవాణ్ణీ, మీకుగాని ఒక ముసిలాయన కనపడ్డాడాండీ, పొట్టిగా ఉంటాడు బట్టతలా? అంటూ ప్రశ్నించాడు. అల్లాంటి ప్రయాణీకుణ్ణి చూసిన మనిషేలేడు. ఎఫీమో ఆశ్చర్యపడి, ఒంటరిగానేపోతూ, 'ఒడెస్సాలో మేం రూఢిగా కలుసుకోగలం. లేకపోతే, ఓడమీద తప్పదు' అనుకుని, ఆ విషయంగురించి బాధపడడం మరి మానుకున్నాడు. దాల్లో అతనికి ఒక యాత్రికుడు తటస్థపడ్డాడు. ఆ యాత్రికుడికి అంగీ, పొడుగుజుట్టూ, మాడపట్టుని డిప్పబోపీ ఉన్నాయి ఫాదిరికి ఉండే లాగ. ఆయాత్రికుడు అతాన్కొండ ఎక్కివచ్చి ఇప్పుడు రెండో సారి యెరూషలేం వెడుతున్నాడు. ఒకరాత్రి వాళ్ళు ఒకేచోట బసచేశారు. కలిశారు గనక, వాళ్ళు కలిసే ప్రయాణం చేశారు. వాళ్ళు ఒడెస్సాక్షేమంగానే చేరుకున్నారు, కాని ఓడకోసం

మూడు రోజులు అట్టే ఉండవలసివచ్చింది. వీళ్లేకాదు, ఎక్కణ్ణించి ఎక్కణ్ణించో వచ్చిన బోలెడుమంది యితర యాత్రికులూ అంతే. ఎలీషా కనీపించాట్టుండి అంటూ ఎఫీమో మళ్ళీ వాకబు చేశాడు. అతణ్ణి చూసిన మనిషేలేడు. అయిదు రూకలిచ్చి తన విదేశ గమనానికి ఎఫీమో యోగ్యతాపత్రం పుచ్చుకున్నాడు. ఓనలభై రూకలెట్టి యెరూషలేముకి తిరుగు టిక్కెట్టు కొన్నాడు. ఓడ ప్రయాణంలో సమృద్ధిగా సరిపోయే రొట్టి ఎరలూ కాని పడేసు గున్నాడు. యాత్రికుడు ఎఫీమోని కూచోపెట్టి, ఓడకేపు దమ్మిడి కుడా చెల్లించక్కర్లేకుండా ఓడ ఎల్లా ఎక్కెయ్యవోచో దోధవరచడం మొదలెట్టాడు. కాని, ఎఫీమో ఆమాటలు చెవిని పెట్టక, 'చీ. నేను చెల్లించడానికి సిద్ధంచేసుకునే వచ్చాను, చెల్లిస్తాను' అన్నాడు. ఓడమీదికి సరుకు ఎగుమతీ కాగానే, యాత్రికులు ఏక్కేశారు. వాళ్ళల్లో ఎఫీమో అతని కొత్తనేస్త్రమూ ఉన్నారు. లంగర్లు ఎత్తేసి, ఓడని సముద్రం మీదికి వదిలారు.

పగలంతా జలయానం సజావుగానే సాగింది, కాని రాత్రి పడ్డాక ఈదురు మొదలెట్టి, వానకురిసింది. ఓడ ఒకవేపునించి ఒకవేపు ఊగి నీరోసుగుంది. జనం హాడిలిపోయారు. ఆడవాళ్ళు కీచుమంటూ రాగాలుకుడా మొదలెట్టారు. అందులో మరీ అధైర్య పడ్డవాళ్ళు దాక్కునేటండుకు ఇటూ అటూ పరుగులెత్తారు. ఎఫీమో కుడా చాలా భయపడిపోయాడుగాని, తన భయం పైకి తెలియకుండా జాగ్రత్తపడి, ఓడ ఎక్కగానే ఆ అంతస్తుమీద మొట్టమొదట్లో అనెక్కడ కూచున్నాడో ఆస్థలాన్నే అంటిపెట్టు గుని చూచున్నాడు. అక్కడే ఫలబోసగరం నిలిచివచ్చిన ముసి

లాళ్ళు కొందరున్నారు. వాళ్లందరూ కుడా, ఆ రాత్రీ మర్నాడూ కుడా, ఎవళ్ళమూటలు పట్టుకుని వాళ్ళు వెళ్ళాడుతూ, మౌనంగా అల్లాగే కూచుండిపోయారు. మూడోనాడు వాతావరణం ప్రశాంతం అయింది. అయిదోనాడు కాన్ స్టాంటినోపిల్ (అంకోరా) దగ్గర లంగరు దింపారు. కొందరు యాత్రికులు సౌఫియాబుషీళ్ళరి గుడి చూడడానికి గట్టుమీదికి వెళ్ళారు. అ గుడి ఇప్పుడు తురకలకింద ఉంది. ఎఫీమో ఓడమీదే దిగడి, కొంచెం తెల్లరకం రొట్టె కొనుక్కున్నాడు. అక్కడ ఇరవై నాలుగు గంటలుండి, బయల్దేరి మళ్ళీ సముద్రం మీదపోయారు. స్మర్నా వద్దా అలెగ్జాండ్రెట్టా వద్దాకుడా వాళ్ళు ఆగుతోచ్చి, చిట్ట చివరికి క్షేమంగానే జాఫా చేరుకున్నారు అక్కడ యాత్రికు లంతా మరి దిగిపోవలసిందే, అక్కణ్ణించి యమారు నలభై మైళ్లు రోడ్డుప్రయాణం చేస్తే యెరూషలేం తగుల్తుంది. ఓడ దిగేటప్పుడు జనం ఎంతో భయపడిపోడం మొదలెట్టారు. ఓడ ఎత్తుగనక అక్కణ్ణించి జనాన్ని కిందున్న పడవల్లోకి పడదించ పారు. ఆ పడవ ఊగీసలాట చెప్పకకయమేకాదు. అందులోవాళ్ళు పట్టు తప్పారా మహాసుఖవుగా పడచ్చు నీళ్ళల్లో. ఓ యిద్దరికి అల్లాంటి స్నానం అయింది కాని, చివరికి అంతా కుడా క్షేమంగా నేలమీద అడుగెట్టారు.

వాళ్ళు నడిచే పోయారు. మూడోనాడు మిట్టమధ్యాహ్నానికి యెరూషలేం చేరి, నగరానికి బయటనే ఉన్న రష్యాహౌట లులో వాళ్ళు దిగగా వాళ్ళ యోగ్యతాపత్రికల్ని ఉద్యోగులు పది పంజారు చేశారు. భోజనానంతరం ఎఫీమో తన నేస్తం

అయిన యాత్రకుడితో కలిసి పవిత్ర స్థలాలన్నీ దర్శించాడు. 'పవిత్ర సమాధి' యొక్క దర్శనానికి జనాన్ని వెళ్ళనిచ్చే అదను అది కాకపోవడం వల్ల, వాళ్ళు 'కులగురు ప్రభువుల కొలువు'కి వెళ్ళారు. యాత్రికు లందరూ అక్కడ సమావేశం అయ్యారు. ఆడవాళ్ళని ప్రత్యేకించారు. మొగాళ్ళని వలయాకారంలో, పాదాలకి ఏమీలేకుండా, కూచోండన్నారు. తరవాత ఒక యోగి వాళ్ళ పాదాలు కడగడానికి వచ్చాడు. తువ్వలు కుడా పుచ్చుకుని. అతడు ఒకడి పాదాలు కడిగి, తుడిచి, ముద్దెట్టు గున్నాడు. ఇట్లాగే ఆ వలయంలో ఉన్న ప్రతి ఒకడి పాదాలూకడిగి, తుడిచి, ముద్దెట్టుగున్నాడు. కడంవాళ్ళ పాదాలతోపాటు ఎఫీమో పాదాలు కుడా కడగబడి ముద్దెట్టుగో బడ్డాయి. సాయం ప్రార్థనలప్పుడూ ఉదయ ప్రార్థనలప్పుడూ అవి పూర్తి అవుతుండే దాకా ఎఫీమో నిలబడేఉండి ప్రార్థించాడు. గుళ్ళల్లో కొవ్వొత్తులు పెట్టించాడు. తన తల్లిదండ్రుల పేర్లు లిఖింపబడి ఉన్న చిన్ని పుస్తకాలు పూజార్లకందించి వాళ్ళచేత ఆ పేర్లు గుడి ప్రార్థనల వేళల్లో చదివింపించాడు. ఈ కులగురు ప్రభువుల కొలువులో యాత్రికులకి ఆహారమూ మద్యమూ కుడా ఇచ్చారు. అక్కణ్ణించి వాళ్ళు అబ్రహం ఆశ్రమానికి వెళ్ళి అక్కడ అబ్రహం తన పుత్రుణ్ణి సంహరించి దేవుడికి బలిగా అర్పించ దల్చుకున్న స్థలం చూశారు. తరవాత మగ్దలేనే మరియకి క్రీస్తు కనిపించినచోటా ప్రభుసోదరుడైన యాకోబు గుడి దర్శించాడు. యాత్రికుడు ఎఫీమోకి ఈ జాగాలన్నీ చూపించ

డమేకాక, ఒక్కొక్కచోట ఎంతెంత చెల్లిస్తుండాలో కుడా చెప్పాడు. మిట్టమధ్యాహ్నానికి వాళ్ళు తిరిగి హోటలుకి వచ్చేసి టోజనం కానిచ్చారు. కాస్త ఒరిగి విశ్రమిద్దామని వాళ్ళు ఆయత్త పడుతుండగా, ఆ యాత్రికుడు గొల్లుమంటూ తన దుస్తులన్నీ పైకిలాగి జేబులన్నీ తిరగేసి నానా హడావిడీ చేస్తూ 'అయ్యో ! నా పర్లు ఎవడో కొట్టేశాడు. అందులో ఇరవైమూడు రూకల సొమ్ముంది, రెండు పదిరూక నోట్లూ, తక్కింది చిల్లడానూ' అన్నాడు. అతడు నిట్టూర్చాడు, బాగా ఏడిచాడు. కాని ఎవడు చేనేదీ ఏమీ లేకపోబట్టి వాళ్లు నిద్రించాలని పడుకున్నారు.

ix

అలా ఎఫీమో పరున్నప్పుడు వ్యామోహంవచ్చి అతణ్ణి ఎదుర్కుంది. 'ఈ యాత్రికుడి దగ్గిరించి సొమ్ము ఎవ్వడూ తస్కరించలేదు. అసలతని దగ్గిర ఏమన్నా ఉండేదనికుడా నేను నమ్మను. ఎక్కడా కుడా అతడు ఏమీ ఇయ్యలేదు, నాచేత ఇప్పించాడుగాని. పైపెచ్చు నా దగ్గిర ఒకరూక బదులుచ్చు గున్నాడు,' అని అత డనుకున్నాడు. ఈ ఊహ అతడి మనస్సు లోకి వచ్చి ఇల్లా దాటి వెళ్లి వెళ్ళకుండానే ఎఫీమో తనని తను మందలించుగుంటూ, 'ఛీ, ఒక మనిషిమీద తీర్పు చెప్పడానికి నాకు హక్కేముందీ? అది పాపం. దాన్ని గురించి మరి నే నాలో చించను' అనేసుగున్నాడు. కాని, అకని ఆలోచనలు ఇటూ అటూ కాస్త విహరించినట్టే విహరించి, మళ్ళీ ఆ యాత్రికుడి కేనే తిరిగాయి—సొమ్మంటే వాడికి ఎంత ఆసక్తి ఉన్నట్టు కనపడ్డాడో, తన పర్లు ఎవరో తస్కరించారని అతడు ఛేదిన

ప్రకటనయొక్క రీతిలోనే అబద్ధం ఎల్లా ధ్వనించిందో—మొదలై నవి. 'వాడిదగ్గర ఏమిటి, సోమేమిటి? అదంతా వాడి అభూతకల్పన' అని తోచింది ఎఫీమోకి.

సాయంత్రం పడుతుందనగా ఇద్దరూలేచి, ప్రభువు సమాధి ఉన్నచోటే 'పునర్జన్మ' క్షేత్రంలోని మహాలయానికి వెళ్ళారు. అక్కడ విశిష్ట ప్రభువు అంత్యభోజన స్మారక ఉత్సవం చూడాలని. యాత్రికుడు ఎఫీమోతోకూడా తోకలాగ ఉంటూ, ఎఫీమో ఎటు నడిస్తే అటే నడిచేనాడు. వాళ్ళు మహాలయానికి వచ్చారు. అక్కడ చాలా చాలామంది యాత్రికు లున్నారు—కొందరు రష్యనువారు, కొందరు ఇతరజాతులవారు, గ్రీకులు, ఆర్మీనియావారు, తురుష్కులు, సిరియావారు. ఆ సమూహంలో ఎఫీమో తనుకూడా ఆ పవిత్ర సింహద్వారం దాటాడు. తురుష్కు రక్షకభటులు బరాబరు చేసిఉండగా వాళ్ళపక్కనించి ఒకయోగి వీళ్ళని నడిపించుగుని వెడుతూ: రక్షకుణ్ణి శిలువమీదినించి దింపి తైలాభిషేకం చెయించిన చిహ్నంగా తొమ్మిది పెద్దపెద్ద గొట్టాలలో వెలుగుతూన్న తొమ్మిది కొవ్వొత్తులు గల చోటు చూపించాడు. ఆయోగి చూపిస్తూ ప్రతిదీ విశదపరిచాడుకుడానూ. ఎఫీమో అక్కడ ఒక కొవ్వొత్తి అర్పించాడు. తరవాత యోగి ఎఫీమోని కుడివేపున కపాలస్థలంలోకి వెళ్ళే మెట్లెక్కించి, శిలువ నిలిచిఉన్న చోటికి తీసిగెళ్ళాడు. అక్కడ ఎఫీమో ప్రార్థించాడు. ఆ తరవాత, భూమి అట్టడుగునించీ రెండు చెక్కలుగా విడిపోయిన పగులు: క్రీస్తు చేతులూ పాదాలూ శిలువనిపెట్టి మేరుబొట్టిస స్థలం: అదాం ఎముకలమీద క్రీస్తురక్తం బొట్టు

బొట్టుగావడిన ఆదాంగోరీ : ముళ్ళకిరీటం ఆయన తలమీదకుంచే
 సుందర్యంలో క్రీస్తు కూర్చున్నారాయి : క్రీస్తుని కొరడాదెబ్బలు
 కొట్టినప్పుడు ఆయన్ని కట్టేసిన స్తంభం—ఇవన్నీ ఎఫీమోకి
 చూపించారు. క్రీస్తు కూర్చున్నప్పుడు తన పాదాలుంచిన రాయి
 అనవాళ్లతోనహాకూడా ఎఫీమో చూశాడు. వాళ్ళు ఇంకా ఏమేమో
 అతనికి చూపించబోతుండగా, మూకలో ఏదో చలనం బయల్దేరి,
 జనం అంతాకుడా పవిత్రసమాధి ఆలయానికేనే ఎగవడ్డారు.
 ఏమంటే : అక్కడ స్మారకోత్సవంలో లాటిన్ భాషలో జరగ
 వలసిన భాగం పూర్తిఅయి, రష్యాజాతివాళ్ళ బహిరంగ దైవ
 ప్రార్థన ప్రారంభం కానుంది. ఆ మూకలో ఏడి, ఎఫీమోకుడా
 కొండలో దొల్చిన ఆసమాధి దగ్గరికి వెళ్ళాడు ఆ యాత్రికుణ్ణి
 విరగడచేసుకోవాలని అతడు మహాయత్నించాడు, వాణ్ణి శంకించి
 తనమనస్సులో పాపం ఇంకా మూటకట్టుకుంటూ : కాని,
 ఆ యాత్రికుడు ఇతణ్ణి వదలక పవిత్రసమాధిలో ఉత్సవానికివూ
 ఇతడివక్కనే తయారయ్యాడు. ఎవటికెళ్ళి పడాలనుకున్నారగాని,
 వాళ్ళు మరీ ఆలస్యం చేశారు. వెనక్కిగాని ముందుకిగాని
 జరగడం అసంభవం అనేటంత పెద్దమూక పోగైంది. ఎఫీమో
 తనదృష్టి ఎదటికే నిగిడ్చి, ప్రార్థనచేస్తూ, ఇప్పుడోమాటూ
 అప్పుడోమాటూ తనవర్స ఉందో పోయిందో చూసుకుంటూ
 నుంచున్నాడు. అతడి ఆలోచన రెండింటాల నడిచింది. ఒక్కొక్కప్పుడు
 అతడు ఆ యాత్రికుడు తనని మోసగిస్తున్నాడనుకునేవాడు.
 మళ్ళీ ఒకప్పుడు ఆ యాత్రికుడు సత్యమే చెప్పి ఉండి
 వాడి వర్స తనకురింపబడడం యధార్థమే అయితే, తనకి
 గుడా అంత ముప్పటా జరగ వచ్చుగదా అనుకునేవాడు.

x

ముప్పై ఆరు జ్యోతులకింద కనపడుతూన్న ఆ పవిత్రసమాధి గల ఒక చిన్న ఆలయంలోకి రెప్పవెయ్యకుండా చూస్తూ ఎఫీమో నిలబడిపోయాడు. జనంయొక్క తలలమీదికి అతడు తనదృష్టి ఎత్తినప్పుడు అతనికి పరమాశ్చర్యం కలిగించే విషయం గోచరించింది. పవిత్రాగ్ని మండుతూండే ఆ జ్యోతులకింద, అందరికీ ఎదట ఒక ముసిలివాడు బూడిదరంగు కోటు తొడుక్కుని అద్దంలా తళతళలాడే బట్టతలతో అచ్చంగా తన నేహితుడైన ఎలీషాలాగ కనిపించాడు. 'అతనిలా ఉన్నా డంతేకాని ఎలీషా అనడానికి వీలేదు. నాకంటే పెందరాళే అతడు వచ్చుండలేడు. మా క్రితం ఓడ వారంక్రితమే బయల్దేరి వెళ్లిందిట. అందుకని, అందులో అతడు ఎక్కి ఉండడం అసంభవం. మరి మా ఓడలో అత డెక్కడాలేడు. మా ఓడెక్కిన ప్రతి యాత్రీకుడి మొహమూ చూసి మరీవదిలాను,' అని అతడు తనలో అనుకున్నాడు. ఎఫీమో ఇల్లా అనుకున్నాడో లేదో, వెంటనే ఆ చిన్నిముసిలి వాడు ప్రార్థన చెయ్యడం ప్రారంభించి, మూడుసార్లు శిరస్సుతో వందనం చేశాడు, ఒకసారి ఎదట దేవుడికి, రెండుసార్లు చెరో పక్కాఉన్న సోదరులకి. అతడు తన తల కుడిపక్కకి తిప్పినప్పుడు, ఎఫీమో అతణ్ణి గుర్తుపట్టాడు. అతడు కేవలం తన నేస్తం ఎలీషాయే—దవడలదగ్గర బూడిదరంగుగా మారిన అతని నల్లటి ఉంగరాలగడ్డమే, అతడి కనుబొమలే, అతడి కళ్ళే, అతడి ముక్కే, అతడి ముఖప్రకటనే! అబ్బే, అచ్చంగా అతడే! మళ్ళీ ఎల్లాగో తన నేస్తాన్ని పట్టుకోగలిగినందుకు

ఎఫీమోకి చాలా సంతోషం వేసింది, గాని తనకంటెముందు అతడెల్లా రాగలిగాడా అనిమాత్రం ఆశ్చర్యం వేసింది. అతడు 'మొత్తానికి గట్టివాడివోయ్, ఎలీషా! లేకపోతే చూడండి తోసుగుని ముందుకి ఎల్లా వెళ్ళాడో! ముందుకి వెళ్ళడానికి దారి ఎరిగున్నవా డెవడేనా కనపడి అతణ్ణి తీసుగువెళ్ళుంటాలి. అంతా బయటికి రాగానే నేనతణ్ణి పట్టుగుని, డిప్పబోపీ అథాజనుజ్జే విరగడచేసుగుని, ఎలీషాతోకూడానే ఉంటాను. ముందుకి వెళ్ళడానికి దారేమిటో నాకు బహుశా అతిదే చూపిస్తాడు' అనుకున్నాడు. ఎలీషా తన దృష్టిపథంలోంచి తప్పిపోతాడేమో అనే భయంచొప్పున ఎఫీమో దిక్కులు చూడడంకుడా మానేశాడు. కాని, ప్రార్థనానంతరం. సమాధిని ముద్దెట్టుగోవాలనే తహతహతో ముందుకి తోసుగుంటూ ఊగే జనతరంగాలు ఎఫీమోని ఒక పక్కకి నెట్టేశాయి. తన పర్స ఎవడేనా కొట్టేస్తాడేమో అనే భయం అతణ్ణి మళ్ళీ పట్టుగుంది. పర్స చేత్తో అదిమిపెట్టి, బయటపడితే చాలనే ఆదుర్దాతో, మోచేతులు గుచ్చి మూకని చీల్చడం మొదలెట్టాడు. కాస్త ఖాళీస్థలం చేరుకోగానే, అతడు ఎలీషాకోసం ఎంతోనేపు నలుముఖాలా బయటా ఆలయంలోనూ కుడా గాలించాడు. మహాలయంలోని చిన్నిచిన్ని గుళ్ళల్లో రకరకాల మనుషులు బోలెడుమంది తింటూ తాగుతూ చదువుతూ నిద్రిస్తూ కనిపించారేగాని, ఎలీషామాత్రం ఎక్కడా కనబడలేదు. అందుకని పాపం ఎఫీమో తన నేస్తాన్ని పట్టుగోలేకపోయి హొబలికి వచ్చేశాడు. ఆ సాయంత్రం డిప్పబోపీ యాత్రికుడు మొహమే చూపించలేదు. వాడు ఆ రూక బాకీ చెల్లించకుండా చక్కాపోయాడు, ఎఫీమో బంటరిగా ఉండిపోయాడు.

తంబోనగరంనించి వస్తూ ఓడలో తనకి పరిచయపడ్డ ఒక ముసిలాయనతో కలిసి ఎఫీమో మర్నాడు పవిత్రసమాధికి మళ్ళీ వెళ్ళాడు. ముందుకి వెళ్ళాలని అతడు యత్నించాడుగాని, అతణ్ణి వెనక్కి నొక్కేశారు. అందుకని అతడు ఒక స్తంభందగ్గిర మంచుని ప్రార్థనచేసుకున్నాడు. తన ఎదురుగా అతడు చూశాడు. జ్యోతుల దిగువ మిక్కిలి ప్రముఖస్థానంలో, ప్రభుసమాధికికూడా మిక్కిలి సన్నిహితంగా, బలిస్థానం దగ్గిర మతాచార్యుడులాగ బాహువులు సాచి, అద్దంవంటి బట్టతల కాంతి ప్రతిఫలించగా, ఎలీషా నిలబడ్డాడు. ఎఫీమో, 'ఆఁ, సరే, ఈసారి ఇతణ్ణి పోగొట్టుకోను' అనుకున్నాడు. అతడు తోసుకుని ముందుకి పోయాడు. కాని, తీరా అతడు అక్కడికి వెళ్ళగా, ఎలీషాలేడు. అతడు వెళ్ళిపోయిందాలి, అనడానికి మరేంకావాలి? ఎఫీమో మూడోనాడు మళ్ళీ వెళ్ళిచూడగా, సమాధిపక్క పరమపవిత్ర స్థానంలో, జనం అందరి కళ్ళముందూ, బాహువులు సాచి, పైన దేనినో వీక్షిస్తున్నప్పుడులాగ ఎత్తేడించిన నిశ్చలదృష్టితో, బట్టతల విగనిగా మెరుస్తూ నుంచున్న ఎలీషా కనిపించాడు. అప్పుడు ఎఫీమో 'అబ్బ! ఈసారి ఇతడు నన్ను తప్పించుకు పోలేడు! నేను వెళ్ళి ద్వారందగ్గిర నుంచుంటాను. అలాచేస్తే నేనతణ్ణి తప్పిపోలేను, నన్నతడూ తప్పిపోలేడు' అనుకున్నాడు. అతడు బయటికి వెళ్ళి ద్వారందగ్గిర నుంచున్నాడు—మిట్ట మధ్యాహ్నం దాటేదాకా. ప్రతివాడూ బయటికి వెళ్ళిపోయాడు. అయినాసరే, ఎలీషా కనిపించలేదు. యెరూషలేంలో ఎఫీమో అరు చాలాచున్నాడు, ప్రతిచోటికీ వెళ్ళాడు, బెల్లెహేముకి,

బేతనీకి, యోర్దానునదికి : తన సమాధివేళ కప్పేనిమిత్తం ఒక కొత్త దుప్పటికొని దానిమీద పవిత్రసమాధి ముద్ర వేయించు గున్నాడు, యోర్దాను నదిలోంచి ఓ పాత్రజలమున్నూ పవిత్రమైన మట్టిన్నీ జాగర్ర చేసుకున్నాడు. పవిత్రజ్యోతి దగ్గర వెలిగించిన కొవ్వొత్తులు కొనుక్కున్నాడు. ఎవరిగురించి ప్రార్థనలు జరపాలో ఆపేర్లు ఎనిమిదిచోట్ల లిఖింపించాడు. ఇంటికి చేరుకోడానికి సరిపడవైకం తప్ప తక్కింది యావత్తు నెలవు చేశాడు. తరవాత ఇంటికి చారిపట్టాడు. జాఫాదాకా నడిచే వెళ్ళాడు. అక్కణ్ణించి ఓడమీద ఒడెస్సా చేరుకున్నాడు. మరి తన ఇల్లు చేరేవరకూ అతడు కాలినడకనే పోయాడు.

xi

ఎఫీమో తను ఏదార్ని వచ్చాడో అదార్నే వెనక్కివెళ్ళాడు. అతడు తన యింటికేసి నడిచినకొద్దీ తన పరోక్షంలో తనయింటి సంగతులు ఎల్లా జరిగి ఉండుంటాయో అనే వెనకటి తాపత్రయం వచ్చేసి అతణ్ణి మళ్ళీ పట్టుకుంది, 'ఏడాదికాలంలో ఎంతసేరైనా ప్రవహించేస్తుంది' అనగదా సామెత. ఒక యింటిపట్టు నిర్మాణం చెయ్యడానికి ఒక జీవితకాలం పడుతుంది, కాని దాన్ని ధ్వంసం చెయ్యడం అట్టేనేవు పట్టదు—అని అతడనుకున్నాడు. తను లేకుండా తనకొడుకు ఎట్లా నిర్వహించాడోగదాఅనీ, వసంతకార్తి ఏరకంగా పరిణామించిందోగదాఅనీ, పశువులు శీతకాలం ఎట్లా తట్టుకున్నాయోగదాఅనీ, ప్రారంభంచేసిన యింటియొక్క నిర్మాణం సరిగ్గా పూర్తిఅయిందో లేదోగదా అనీ అతనికి ఎంతైనా జిజ్ఞాసపట్టుకుంది. ఎలీషా తనూ నిరుడు వేసంగిలో విడిపోయిన జిల్లాలోకి అతడు వచ్చిచూసి, తనకళ్ళముందు కనిపిస్తున్న ఆ జనం దేనిక నివసిస్తుండే జనమే అని ఎంతమాత్రం

నమ్మలేకపోయాడు. నిరుక్షు వాళ్లు మలమలా మాడుతూండేవారు, కాని యిప్పుడు అన్నిసదుపాయాలతోనూ జీవిస్తున్నారు. పంట బాగా పండింది; జనం అంతా మళ్ళీ కోలుకుని, తమ పూర్వ దుస్థితి మరిచేపోయారు.

ఒక సాయంత్రం ఎఫీమో వెనక ఎలీషా దిగడిపోయిన చోటికే సరిగ్గాపచ్చాడు. గ్రామంలో ప్రవేశించగా తెల్లటికమీజు తొడుక్కున్న ఓ చిన్నపిల్ల ఓయింట్లోంచి బయటికిపరుగెత్తుకుని వచ్చి, 'నాన్నా, నాన్నా, మాయింటికి రా' అంది. ఎఫీమో ఉద్దేశం తనదార్ని తను పోవాలనే. కాని ఆపిల్ల అవణ్ణి వెళ్ళ నియ్యందే! అతడికోటు పట్టుకుని, నవ్వుతూ, అతణ్ణి ఆయింటి వేపు లాగింది. ఆ వాకిట్లో ఒకస్త్రీ ఒక కుర్రాడూ నుంచునిఉండి రమ్మని అతనికి సంజ్ఞచేశారు. 'రండిరండి, తాతా! ఈరాత్రి ఇక్కడే టోజనంచేసి, మాతో ఉండండి' అని ఆస్త్రీ అంది. ఎఫీమో లోపలికి వెళ్ళాడు. 'పోనీ, ఎలీషావయినంకుడా కను క్కొనచ్చును. మంచినిళ్ళు తాగాలని. అతడప్పుడు వెడతా సరిగ్గా ఈయింట్లోకే!' అని అతడు అనుకున్నాడు. ఆయన తన వీపుమీది మూట దింపుగునేటప్పుడు ఆస్త్రీ తనుకుడా పట్టు గునిదింపి, మోహం కడుక్కొడానికి ఆయనకి నీళ్ళిచ్చింది. తర వాత ఆమె ఆయన్ని టోజనానికి కూచోపెట్టి, బల్లమీద పాలూ పెరుగు భజ్యలూ, జావా పెట్టింది. ఎఫీమో అవిణ్ణి ఆశీర్వదించి, ఒక యాత్రికుడి యెడల ఆవిడ కనపరిచిన అంతఃకరణకి అవిణ్ణి స్తుతించాడు. ఆస్త్రీ తన తల ఇటూ అటూ ఊపింది. 'మేం యాత్రికుడి స్వాగతం ఇయ్యడానికి మంచికారణమే ఉంది. ఒక యాత్రికుడే మాకు జీవితం అంటే ఏముటో చూపించినవాడు. వెనక మేం దేవుణ్ణి మరిచేపోయి ఉంటూంటే,

దేవుడు మాకు వేసిన శిక్ష మరణానికి ఇవకల ఒకేమెట్టు. నిరుడు వేసంగిలో మేం ఎటువంటి ఒరకంలోనేనా ఉన్నాం. అందరికీ వ్యాధే, ఒకరిసాయం ఒకరికిలేదు, ఏసాయమూలేదు, తిండిలేదు. మేం అంతామరణించి ఉండేదే, దేవుడు మా సాయానికి, ఒక ముసిలాయన్ని—సరిగ్గా మీలాంటి ఆయన్నే. పంపి ఉండక పోతే. ఒకనాడు ఆయన తాగడానికి మంచిసీక్కు అడగాలని వచ్చాడు, మా దుస్థితి చూశాడు, మామీద కనికరం చాలాచాడు, మాదగ్గర ఉండిపోయాడు, ఆయన మాకు తిండిపెట్టి నీళ్ళుతెచ్చి యధార్థంగా మాకాళ్ళమీద మేం నుంచో గలిగేటట్టు చేశాడు, మా పొలం విడిపించాడు, బండీ గుర్రమూ కొని మాకిచ్చాడు, అని ఆ స్త్రీ అంది. ఆప్పుడు ముసలమ్మ ఇంట్లోకి వచ్చి పడు చావిడ మాటకి అడ్డాచ్చి, ఆయన మనిషో లేక దేవుడు పంపిన దూతో మాకు తెలియదు. మమ్మల్నందర్నీ కనికరించాడు, అందరిమీదా జాలివహించాడు. మాతో తన పేరైనా చెప్పకుండా వెళ్లిపోయాడు, అందుకని మేం ఎవరిగురించి ప్రార్థించాలో తెలియని స్థితిలోకుడా ఉన్నాం. అబ్బే. అదంతా నాకు కళ్ళకి కట్టినట్టుంచేనే! ఇదుగో ఇక్కడ కూచుని ఉన్నాను నేను మరణాన్ని ఎదురు చూస్తూ! అపశంగా, వచ్చాడు లోపలికి, ఒక బట్టతల ముసిలాతడు. చూస్తే ఏముందీ, మరేమీ కాదు. కాసిని మంచిసీక్కు కావాలన్నాడు. నేను, పాపాత్మురాలిని గనక, నాలో 'ఎందుకు చెప్పా పొంచి తిరుగుతూ ఇక్కడికి వచ్చాడు వీడూ?' అనుకున్నాను, అయినా, ఆయన ఎంజేకాదో కొంచెం ఊహించుగోండి. మమ్మల్ని చూసి చూడడంతో ఆయన తన సంచీ ఇక్కడంచే ఇక్కడే దింపుగుని, విప్పాడు.' అంది. ఈ సందర్భంలో ఆచిన్నపిల్ల కలగజేసుకుని, 'కాదు, నానమ్మా!

ఆయన మొదట తన సంచీ సరిగ్గా మధ్యగా ఇక్కడ పెట్టి, తరవాత అదెత్తి బెంచిమీద పెట్టారు' అని సవరణ చేసింది. తరవాత, ఆయన ఏం చెప్పాడో ఏం చేశాడో ఎక్కడ కూచున్నాడో ఎక్కడ నిద్రించాడో ఒక్కొక్కరితో ప్రత్యేకం ఏమి చెప్పాడో వాళ్ళు వాదించుకుంటూ యావత్తూ జ్ఞాపకం చేసుకున్నారు. రాత్రి ఆరైతే తన గుర్రంమీద ఇంటికి వచ్చాడు. వచ్చి, అతడూ చెప్పడం మొదలెట్టాడు ఎలీషాని గురించీ ఆయన తమతో కూడా ఉండడాన్నిగురించీనూ. 'ఆయన వచ్చుండకపోతే, మేమంతా మరణించుండే వాళ్ళమే—అందులోనూ మా పాపాలమధ్య మరణించుండే వాళ్ళం, ఏమంటే, మేం నిరాశలో పడిపోయి దేవుణ్ణి మనిషినికూడా తిట్టిపారేనే స్థితిలో ఉన్నాం అప్పుడు. కాని, ఆయన మమ్మల్ని సార్థకంగా నిలబెట్టాడు. ఆయన ద్వారా మాకు దేవుడంటే ఏముతో తెలిసింది, మనిషిలో మంచితనం ఉందనే నమ్మకం కుదిరింది. దేవుడాయనకి ధన్యత చేశారాబ్బ! అప్పట్లో మేం జంతువులం. మమ్మల్ని పట్టుకుని ఆయన మనుషుల్నిగా చేశాడు,' అని ఆరైతు చెప్పాడు. ఎఫీమోకి ఆహారపానీయాలిచ్చిన తరవాత, ఆయన పడుకోవలసినచోటు ఆయనకి చూపించి, వాళ్లు తమరుకుడా పరున్నారు. ఎఫీమో పడుకున్నాడే గాని నిద్రపోలేకపోయాడు. అతడు తన మనస్సులోంచి ఎలీషాని తీసిపారెయ్యలేకపోయి యెరూషలేంలో ప్రప్రముఖ స్థానంలో నిలబడి ఉండగా ఎలీషాని తను మూడు సార్లు ఎట్లా చూసి ఉన్నాడో 'అదంతా జ్ఞప్తికి తెచ్చుకున్నాడు. ఓహో! అల్లాగన్నమాట అతడు నాకంటే ముందు వెళ్లడం! దేవుడు నా యాత్ర అంగీకరించుండచ్చు. అంగీకరించుండకపోవచ్చుగాని, అది యాత్ర అంగీకరించుండడం రూఢి' అని :

ఎఫీమో అనుకున్నాడు. మర్నాడు అతడు ఆయింటివారికి నెలపు చెప్పేశాడు. వాళ్ళు అమ పన్నలోకి వెళ్లకపూర్వం కొన్ని మాంసభక్ష్యాలు అతని సంచిలో వేశారు. అతడు బయల్దేరి ప్రయాణం సాగించాడు.

xii

ఎఫీమో యాత్రకి బయల్దేరి సంవత్సరం అయింది. మళ్ళీ వసంతకార్తి వచ్చింది. ఒకసాయంత్రం అతడు తన యిల్లు చేరుకున్నాడు. ఆ సమయానికి అతని కొడుకు ఇంటి దగ్గిరేడు, హోటలికి వెళ్ళాడు. అతడు వెనక్కి వచ్చేశాడు గాని ఒక చుక్క ఎక్కువ పుచ్చుగునే వచ్చాడు. ఎఫీమో వాణ్ణి ప్రశ్నించడం మొదలెట్టాడు. తన తండ్రి ఊళ్ళోలేని కాలంలో ఆపడుచు భడవ ఆస్థిరంగానే ఉండేవాడనడానికి ప్రతివిషయంలోనూ దాఖలా కనపడింది. సొమ్మంతా దుర్వ్యయంచేసేశారు, పని నిర్లక్ష్యం చేసేశారు. తండ్రి కొడుకుని మందలించడం మొదలెట్టగా, కొడుకు మోటు సమాధానాలు ఇచ్చాడు. 'ఇంటి దగ్గిరుండి పోయి నువ్వే చూసుకోపోయావా ప్రతీపనీ ? తుద్రుమని నువ్వు పోవడమూనూ, డబ్బంతా పట్టుగుపోవడమూనూ, అందుకోసం ఇప్పుడు నన్ను నిక్కచ్చీ చెయ్యడమూనా ?' అని కొడుకు అన్నాడు. కోపంవచ్చి ఎఫీమో తనకొడుకుని కొట్టాడు. మర్నాడు పొద్దున్నే తన కొడుకు ప్రవర్తనగురించి ఫిర్యాదు చెయ్యడానికి ఎఫీమో ఊరి పెద్దయింటికి వెళ్ళాడు. అతడు ఎలీషా యింటికి ఎదటసించి వెళ్ళిపోతూండగా వాకిట్లోంచి ఎలీషా భార్య ఎఫీమో అని హెచ్చరిస్తూ, 'ఇదుగో, భూలాసాయేనా ; ఎప్పుడు

రావడం? క్షేమమా? క్షేమంగా యెహూషలేం వెళ్ళారుగదా!’ అంటూ పలకరించింది. ఎఫీమో ఆగాడు ‘ఆ, దైవ కృపవల్ల, అక్కడికి వెళ్ళాను. కాని, మీ మునిలాయన దర్శనం పోగొట్టేసు గున్నాను. క్షేమంగా ఇంటికి వచ్చేకాడటగా!’ అన్నాడు. ఆ మునిలావిడికి మాట్లాడ్డం అంటే యిష్టం. అందుకని ఆమె. ‘మరే నేస్తం. ఆయన వెనక్కి వచ్చాడు. వచ్చి చాలాకాలం అయింది. ‘నిర్యాణం’ పండగ—అనే అనుకుంటాను—వెళ్ళ గానే వచ్చేకాడు. అతణ్ణి దేవుడు మళ్ళీ మాదగ్గిరికి పంపించాడు గదా అని మేం సంతోషపడ్డాం. అతడు లేనంతకాలమూ మాకు ఉసూరు మంటూఉంది. ఇప్పు డింరా అతడు చాలా పని చేస్తాడని ఆశించలేంగదా మేం! అతని పనికాలం గడిచిపోయింది. కానైతేం. ఇంటి కంతకీ అతడు పెద్ద. అదీగాక, అతడు ఇంటి దగ్గిరుంటూన్నప్పుడు మరీ హెచ్చరికగా ఉంటుంది. మా ఆబ్బాయి ఎంత సంతోషించాడనుకున్నావు! ‘నాన్న లేకపోతే ఏముందీ? ఎండలేకుండా ఉన్నట్టే,’ అన్నాడు. అతడు లేకపోతే అంతా స్తబ్ధంగా ఉంటుంది, నేస్తం. అతడంటే మాకు ఆప్యాయం, అతణ్ణి గురించి ఎంత జాగ్రత్తైనా పడతాం,’ అంది.

‘ఇప్పు డింట్లో ఉన్నాడా?’ అని ఎఫీమో కనుక్కున్నాడు.

ఆమె, ‘ఉన్నాడు’ నేస్తం. తేనెటీగల పని చూస్తున్నాడు. ముసురుల్ని పట్టుల్లో ఉంచుతున్నాడు. ఈయేడు ముసురులు బాగా ఉన్నాయని అతడంటున్నాడు. తేనెటీగలకి ప్రభువు ఈయేడిచ్చినంత బలం వెనక ఎప్పుడైనా ఇచ్చుండడం అనేది తనకి జ్ఞాపకం లేదని కుడా ఘా మునిలాయన అంటున్నాడు,

'మన హాపాలకి తగ్గ బహుమానం మనికి ప్రభువు ఇయ్యడం లేదు'—అని చెబుతుంటాడు. 'రా.ప్రియనేస్తం. లోపలికి. రా. నిన్ను మళ్ళీ కలియడం అరనికి చాలా సంతోషంగా ఉంటుంది.' అంది ఆమె.

ఎఫీమో పెరటిగుమ్మంలోంచి, ఎలీషాని చూడడానికి ఈగల కాలకి వెళ్ళాడు. ఎలీషా అక్కడఉన్నాడు - బూడిదరంగు కోటు తొడుక్కుని ముఖానికి వలలేకుండా చేతివేళ్ళకి తొడుగేమీ లేకుండా, పైకి చూస్తూ బాహువులు సాచి, బట్టతల నిగనిగా మెరుస్తూ, పేపచెట్లకింద నుంచునిఉన్నాడు—యెరూషలేంలో సవిత్రసమాధి దగ్గర ఎఫీమో చూసినప్పు డెల్లాఉన్నాడో అల్లాగే! ఎటొచ్చి ఇప్పుడతనికి పైన చెట్లఆకుల్లోంచి సూర్యరశ్మి ప్రకాశిస్తోంది, పూర్వం ఆ పవిత్రస్థానంలో జ్యోతులు ప్రకాశించినట్టు. పైగా, ఆ బంగారు తేనెటీగలు అతని తలచుట్టూమూగి అతనికి ఓ కాంతి కిరీటం పెట్టాయి, అతణ్ణి కుట్టకుండా! ఎఫీమో ఆగి పోయాడు. ముసిలావిడ తన భర్తతో, 'ఇడుగో, మీనేస్తం వచ్చాడు,' అంది. తృప్తికనపడే మొహంతో ఎలీషా తిరిగి చూసి, ఎఫీమోకేసి నడిచివెడుతూ తనగడ్డంలో చిక్కుగున్న ఈగల్ని మెల్లిగా తీసిపారేశాడు.

ఎలీ—'సుదినం, నేస్తం : సుదినం, ప్రియనేస్తం, అక్కడికి క్షేమంగా వెళ్ళావా?'

ఎఫీ—అక్కడ నాపాదాలు నడిచాయి. యోర్దాను నదిలోని జలం పట్టుగొచ్చాను, నీ కోసం. ఒకసారి నువ్వందుకోసం మాయింటికి రావాలి. కాని, నాయత్నాల్ని ప్రభువు స్వీకరించాడో....

ఎలీ—సరే సరే. ప్రభువుని ఎల్లప్పుడు మొక్కుదాం. క్రీస్తు నిన్ను ధన్యుణ్ణి చెయ్యాలి.

ఎఫీ—(ఒక్కక్షణం ఊరుకుని) నాపాదాలు అక్కడి స్థలం మీద నడిచాయి. నా అత్త అక్కడ ఉండడం రూఢి అనడం కంటే, మరొకరి అత్త అక్కడ ఎక్కువ రూఢిగా....

ఎలీ—అబ్బేబ్బే! అది దేవుడిపని, నేస్తం, దేవుడి పని.

ఎఫీ—తిరుగు ప్రయాణంలో, నేనాగాను, ఆ యింటి దగ్గర, వెనక నువ్వు దిగిపోవే...

ఎలీ—(హాదిలిపోతూ తొందర తొందరగా) దేవుడి పని, నేస్తం, దేవుడిపని. ఇంట్లోకి, రా. మా తేనె కొంచెం ఇస్తాను.

అంటూ ఎలీషా విషయం తప్పించేసి, ఇంటి సంగతులు చూట్లాడాడు. ఎఫీమో నిట్టూర్పు పుచ్చాడు. ఆమంచిసీళ్ళగురించి వెళ్ళిన యింట్లోని జనంగురించిగాని, యెరూషలేంలో తను అతణ్ణి చూసిఉన్న సంగతిగాని ఎఫీమో ఎలీషాతో చెప్పలేదు. దేవుడి ఎదల మొక్కుగున్న మొక్కులు చెల్లించుకోవాలన్నా దేవుడి ఇచ్చుచొప్పున అచరించాలన్నా ఉత్తమోత్తమమైన మార్గం ఏమిటంటే మానవుడు తన జీవితకాలమంతా కనికరం కనపరుస్తూ ఇతరులకి మేలుచేస్తూ ఉండడమే—అని అతనికి ఇప్పుడు బోధ పడింది.



భ మి డి పా టి కా మే శ్వ ర రా వు గా రు

జననం ఏప్రిల్ 1897. పాఠశాల విద్య - ఏలూరు, నర్సాపురం. కాలేజీ చదువు-కాకినాడ, రాజమహేంద్రవరం. 1918 లో బి. యే. (గణితశాస్త్రం). 1922 లో యల్. టి. నాటినించి పీఠేశలింగం హైస్కూలులో గణితాధ్యాపకులు. ఆ పాఠశాల ప్రధానోపాధ్యాయులుగ. జూన్ 1953 లో ఉద్యోగ విరమణము. పద్యపఠనంమీదా అభినయంమీదా అసక్తి కలవారు.

జీవితంలోని వాక్చమత్కృతుల నేకరణ మొదటి కృషి. 'భారతి' కి 1926 నించి సంబంధి. చమత్కార సంభాషణలూ, 'త్యాగరాజ ఆత్మవిచారం' అనే త్యాగరాజ రచనల సారమూ ప్రకటించారు. భాగ్యం, పర్వతాలు, శతకోపం, శానయ్య, మాలోకం మొదలైన పాత్రల పరిచయం సర్కార్లలోనూ రాయలసీమలోనూ నైజాం ప్రాంతాలలోనూ కలిగించారు. ఇటీవలి నాటకాలూ కథలూ ప్రశంసలూ అచ్చు కానున్నవి.



